

Onsdagen den 16 april

Kl. 10.00

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades
Proposition
1979/80:157 till kulturutskottet

§ 3 Föredrogs och hänvisades
Redogörelse
1979/80:16 till konstitutionsutskottet

§ 4 Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1979/80:1964 och 1965 till arbetsmarknadsutskottet
1979/80:1966 till jordbruksutskottet

§ 5 Föredrogs men bordlades åter
Skatteutskottets betänkanden 1979/80:40 och 41
Lagutskottets betänkande 1979/80:30
Kulturutskottets betänkande 1979/80:26
Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1979/80:17-19 och 28

§ 6 Riksdagens arbetsformer, m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1979/80:44 med anledning av dels i propositionen 1979/80:100 framlagda förslag om vissa anslag för budgetåret 1980/81 under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. jämte motioner, dels motioner angående riksdagens arbetsformer m. m.

TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkt 22 (Den inre riksdagsförvaltningen: Nytt riksdagshus m. m.)

Riksdagens förvaltningsstyrelse hade föreslagit under punkten B 5 i proposition 1979/80:100 bil. 19 att riksdagen för budgetåret 1980/81 anvisade

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

till Den inre riksdagsförvaltningen: Nytt riksdagshus ett reservationsanslag av 30 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1979/80:463 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen skulle besluta att, med upphävande av tidigare fattat beslut, avbryta arbetet på en återflyttning till Helgeandsholmen och uppdra åt riksdagens förvaltningskontor att uppta förhandlingar med Stockholms kommun med syfte att riksdagen skulle kvarstanna i nuvarande lokaler vid Sergels Torg.

1979/80:590 av Joakim Ollén m. fl. (m) och

1979/80:1562 av Tore Nilsson m. fl. (m, c), vari hemställdes att riksdagen beslutade i enlighet med vad som i motionen anförts angående nytt riksdagshus.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. beträffande nytt riksdagshus med avslag på motionerna 1979/80:463 och 1979/80:1562 för budgetåret 1980/81 till Den inre riksdagsförvaltningen: Nytt riksdagshus anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kr..

2. beträffande sekreterarhjälp åt riksdagsledamöter avslå motionen 1979/80:590.

Reservation hade avgivits

1. av Daniel Tarschys och Kerstin Sandborg (båda fp) som beträffande riksdagens hus ansett att utskottet under 22 bort hemställa
att riksdagen skulle

1. = utskottet,
2. = utskottet,

3. ge riksdagens förvaltningsstyrelse i uppdrag att vidta de åtgärder som föranleddes av reservanternas uttalanden rörande senareläggning av återflyttningen.

Punkt 28 (Riksdagens arbetsformer m. m.)

I denna punkt behandlades de under allmänna motionstiden vid 1979/80 års riksmöte väckta motionerna

1979/80:258 av Tage Adolfsson (m),

1979/80:340 av Marianne Karlsson (c),

1979/80:457 av Anders Gernandt (c),

1979/80:764 av Gunnar Biörck i Värmdö (m),

1979/80:1046 av Wiggo Komstedt m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen uttalade sig för att i stort sett återgå till det tidigare tillämpade ceremonielet

vid riksmötets öppnande, bl. a. innebärande att huvuddelen av programmet förlades till rikssalen.

1979/80:1048 av Martin Olsson (c).

1979/80:1049 av Gunnar Oskarsson och Jan-Eric Virgin (båda m), vari yrkats att riksdagen uttalade

1. att riksmötets öppnande vid början av varje ny mandatperiod borde äga rum i rikssalen under former som i stort anslöt till dem som tidigare tillämpades vid riksdagens högtidliga öppnande,

2. att riksmötets öppnande under mellanliggande år borde ske i riksdags-
huset under former som fastställdes av talmannen i samråd med vice talmännen.

1979/80:1557 av Bonnie Bernström, vari yrkats

1. att riksdagen som sin mening uttalade att offentliga utskottsutfrågningar borde införas,

2. att riksdagen beslutade uppdra åt talmanskonferensen att utreda de praktiska förutsättningarna för ett snabbt införande av offentliga utskottsutfrågningar, och

1979/80:1561 av Torkel Lindahl m. fl. (fp), vari yrkats att riksdagen skulle anta av motionärerna föreslagen ändrad lydelse av 4 kap. 12 § RO, innebärande att möjlighet infördes för riksdagsutskott att anordna offentliga utskottsutfrågningar.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. beträffande anvisning i motioner om utgiftstäckning avslå motionen 1979/80:258,

2. beträffande anteckning på propositioner om remittering till utskott avslå motionen 1979/80:340,

3. beträffande frågeinstitutet avslå motionen 1979/80:457,

4. beträffande inrättandet av ett riksdagens konsekvensinstitut avslå motionen 1979/80:764,

5. beträffande formerna för riksmötets öppnande avslå motionerna

a) 1979/80:1046,

b) 1979/80:1049.

6. beträffande tidpunkten för utskottsvalen avslå motionen 1979/80:1048,

7. beträffande offentliga utskottsutfrågningar avslå motionerna

a) 1979/80:1557,

b) 1979/80:1561.

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

Onsdagen den
16 april 1980

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

Reservationer hade avgivits

2. av Per Unckel, Gunnar Biörck i Värmdö och Jan Prytz (alla m) som *beträffande formerna för riksmötets öppnande* ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen skulle förklara motionerna 1979/80:1046 och 1979/80:1049 besvarade med vad reservanterna anfört.

3. av Per Unckel (m), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Daniel Tarschys (fp), Jan Prytz (m) och Kerstin Sandborg (fp) som *beträffande offentliga utskottsutfrågningar* ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionerna 1979/80:1557 och 1979/80:1561 anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i riksdagsordningen.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande

2. av Per Unckel, Gunnar Biörck i Värmdö och Jan Prytz (alla m) *beträffande inrättandet av ett riksdagens konsekvensinstitut.*

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Dagens första överläggning gäller bl. a. riksdagens arbetsformer.

Regeringsformens 1 kap. 1 § säger bl. a. att den svenska folkstyrelsen förverkligas genom ett parlamentariskt statskick. Parlament och parlamentarism är ord som härrör ur det latinska ordet för samtal, och parlament är en församling som i ordnade former överlägger om ärenden av vikt för samhället.

Det svenska parlamentet har en talman och 349 ledamöter. Av dessa deltar just nu 40 i överläggningen.

Riksdagsordningens 4 kap. 11 § 2 mom. föreskriver att utskott normalt inte får sammanträda under pågående kammarplenum. Detta stadgande är rimligtvis avsett att göra det möjligt för riksdagsledamöterna att kunna delta i plenum. Många, både inom och utom riksdagen, tycks mena att detta stadgande är till för att riksdagsledamöterna skall kunna hålla andra sammanträden i stället eller – med radion på – syssla med viktigare ting på sina rum. En förutsättning – om än inte den enda – för att kunna delta i den parlamentariska överläggningen är emellertid att man är närvarande och kan begära ordet. Arbetsrum är en fin tillgång, men kan kanske njutas till övermått.

Jag ställde för några år sedan frågan om det svenska parlamentet håller på att förvandlas till ett ämbetsverk med 349 flitiga byråsekreterare. Risken att så kan ske blir kanske större ju fler av riksdagsmännen som – efter vad det sagts – är offentliganställda och tar med sig tjänsterummens vanor även hit. Vi kan måhända behöva tala något mera om riksdagens arbetsformer.

Detta, herr talman, var en suck ur ett kvalt bröst, men det var inte detta jag hade i tankarna när jag i går antecknade mig för ett anförande. Det var i stället en motion, som har föranlett ett särskilt yttrande av konstitutionsut-

skottets moderata ledamöter och som jag nu vill belysa – för ledamöterna i kammaren, för "radiolyssnarna" och för våra väljare, nuvarande och blivande, på läktaren.

I höstens finansdebatt liksom i motion 1979/80:764 har jag gjort mig till talesman för uppfattningen att riksdagen vid sin prövning av förslag till större och mera långsiktiga åtgärder – vare sig de kommer från regeringen i propositioner eller från motionärer i riksdagen – borde ha bättre möjligheter än f. n. att granska de sannolika långsiktiga konsekvenserna av förslagen. En sådan granskning skulle underlättas, om det till riksdagens förfogande stode organ som hade utvecklat metoder för och hade erfarenhet av kvalificerade framtidsbedömningar. I min motion föreslog jag att talmanskonferensen borde pröva möjligheten att i detta syfte inrätta ett riksdagens konsekvensinstitut. Därmed avsåg jag inte nödvändigtvis ett nytt, separat riksdagsorgan, utan åtminstone till en början mera en utredningsorganisation, kanske knuten till upplysningstjänsten men inriktad på saklig framtidsbedömning av de sannolika effekterna av föreslagna nya projekt – och kanhända även av avveckling av redan befintliga.

Utskottet har å ena sidan anslutit sig till min uppfattning om behovet av konsekvensanalys, men å den andra tyckt sig finna att allt är bra som det är och därför avstyrkt motionens hemställan. Detta ställningstagande har föranlett utskottets moderata företrädare att foga ett särskilt yttrande till betänkandet. Om talmannen det tillåter, vill jag med några ord ytterligare kommentera detta.

Utskottet framhåller att *utskotten* kan belysa ärendena, bl. a. genom att inhämta upplysningar från expertis utanför riksdagen. Man hänvisar också till *upplysningstjänsten*, till de resurser ett utökat *partigruppstöd* kan mobilisera och till den förbättrade kontakten mellan *riksdagens revisorer* och utskotten. I övrigt hänvisar utskottet till kommittéväsendets möjligheter och till regeringens ansvar att inför riksdagen redovisa långtidseffekterna av framlagda förslag.

Det framgår också bl. a. av konstitutionsutskottets granskningsbetänkande 1977 att det är en uppgift för ekonomidepartementet att "bedöma de samhällsekonomiska effekterna av olika beslutade och planerade åtgärder samt att klarlägga åtgärdernas konsekvenser för övergripande samhällsekonomiska mål". Att så inte alltid sker framgår av en motion av ett förutvarande statsråd till årets riksmöte – motion 1979/80:71 av Ingegerd Troedsson m. fl. – i vilken det om socialtjänstförslaget sägs att "de samhällsekonomiska konsekvenserna är så kortfattat berörda att ett erforderligt beslutsunderlag inte kan anses föreligga. – – Propositionen bör därför skyndsamt kompletteras i dessa avseenden." Alldeles nyligen har budgetministern, statsrådet Mundebo, sett sig föranlåten att instruera samtliga kommittéer och särskilda utredare att visa hur kostnadskrävande förslag skall kunna finansieras, och detta i vad avser icke blott statsverket utan också kommuner och enskilda.

Det är en ödets ironi att regeringen intar denna ståndpunkt samtidigt som konstitutionsutskottet – i god tro – avstyrker en motion av Tage Adolfsson i

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

samma ärende, i det betänkande vi nu diskuterar.

Det förefaller mig uppenbart att ett medvetande om att varje större beslut måste bedömas inte minst mot bakgrunden av dess framtidseffekter, trots allt, börjar kunna spåras. För egen del hade jag hoppats att man inom framtidsstudiesekretariatet skulle ha kunnat utveckla en till de *konkreta* politiska problemen kopplad konsekvensanalys, men sekretariatets verksamhet på senare år har blivit alltmera spekulativ och allt mindre stringent, och det har väl kanske varit i känslan av dess minskande användbarhet som riksdagen vid förra riksmötet lämpade över det till forskningsrådsnämnden. De förhoppningar som Kerstin Anér och Anders Wijkman fäst vid att knyta detta organ till riksdagen blev inte infriade. Enligt min och övriga moderata utskottsrepresentanters mening kvarstår dock ett behov av en mera systematisk konsekvensanalys till riksdagens eget förfogande, om inte granskningen av propositioner och motioner av större vikt skall riskera att framför allt bli formell och alltför närstynt inriktad på nuläget. Det är gott och väl att man på senare tid har satt i gång s. k. uppföljningsstudier *sedan* beslut väl har tagits, men det hade kanske inte skadat om en del av dessa resurser kunnat tas i bruk redan *före* beslutet i form av en bättre analys av reformers sannolika följder på längre sikt.

Nu har vi i vårt särskilda yttrande avstått från att hålla fast vid *en* institutionell form – eller snarare benämning – för dylik verksamhet. Vi har i stället pekat på möjligheten för riksdagen själv, dess talmanskonferens eller dess utskott att ta för vana att i samhällsfrågor av större vikt regelmässigt göra en bedömning av de sannolika konsekvenserna på längre sikt av de förslag som utskotten i sina betänkanden föreslår riksdagen att anta. En motsvarande praxis finns, efter vad jag erfarit, i det amerikanska representanthuset. Att en sådan konsekvensanalys görs är viktigt. *Hur* den kommer till stånd behöver det inte beslutas om; erfarenheten får fälla utslaget. Det är min förhoppning att även andra ledamöter av denna kammare, som vill att riksdagen skall *väl* fullgöra sin ledande uppgift inom ramen för vår nya författning – vårt nya statskick, om uttrycket tillåts – skall visa sig angelägna att förse riksdagen med de verktyg den behöver, inte bara i form utan lika mycket i sak.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Det råder i dag en stor och befogad oro över den svenska statens budgetunderskott. Samtidigt skall svenska staten använda vid pass 400 milj. kr. till att ersätta ett fullt fungerande riksdagshus med ett annat riksdagshus, som i några avseenden kan komma att fungera bättre men i andra helt säkert kommer att fungera sämre. Jag tror att många människor uppfattar detta som ett stötande slöseri, och jag tillhör faktiskt dem som gör det. Liksom den allra största delen av folkpartiets riksdagsgrupp röstade jag 1978 emot beslutet om återflyttning, och jag tycker fortfarande att återflyttningen är onödig. Riksdagens aktuella och framtida rumsbehov hade lätt kunnat tillfredsställas på ett mycket enklare och billigare sätt. Vi hade t. ex. kunnat köpa några fastigheter väster om Drottninggatan, slagit en bro

över gatan och därmed fått ett utmärkt, sammanhängande och koncentrerat komplex med avsevärt kortare avstånd än vad vi får i den långdragna kombination av fyra byggnader som nu växer fram på Helgeandsholmen och i Gamla stan.

Beslutet om återflyttning var och är oklokt, men det är fattat och får därför respekteras. Vad saken nu gäller är att detta beslut genomförs på ett vettigt sätt och att resultatet blir det bästa möjliga. Det är då två väsentliga omständigheter som har tillkommit sedan 1977.

Först och främst har vi fått en överhettning på byggarbetsmarknaden i Stockholmsregionen. Det fattas 2 000 byggnadsarbetare, och objekt för omkring 1 miljard kronor har t. v. fått skjutas på framtiden. Om den andra etappen av riksdagshusbygget nu skall sättas i gång får ett tiotal andra väsentliga projekt vänta – utbildningsanstalter, ämbetsverk, museer och en vårdcentral. Eftersom riksdagen knappast kan påstås ha ett särskilt akut behov av de lokaler som nu skall byggas, kan det inte vara rimligt att vi försöker tränga oss före i kön. Det är det ena motivet för uppskov.

Det andra motivet är att lokalprogrammet faktiskt tycks behöva en rätt grundlig bearbetning. Man behöver bara tänka på vilka förändringar som skett i riksdagens arbetsformer och i riksdagsmännens arbetsuppgifter under 1960-talet och 1970-talet för att inse att stora förändringar säkert också förestår under de närmaste decennierna. Riksdagen har enligt den nya regeringsformen en mycket starkare ställning än den hade enligt den gamla. Säkert kommer riksdagen i framtiden i mycket större utsträckning än hittills att utöva sin kontrollmakt. Oppositionen har ett mycket större behov av utredningsresurser än man anade 1975 – häromåret sades det att socialdemokraterna hade 40 anställda på sitt kansli och sin utredningsavdelning. Riksdagsmännens behov av bistånd med utredningar och utskrifter kommer säkert att öka. För min del tror jag också att kammarens arbetsformer kommer att förändras väsentligt. Ta kammardebatterna, som inte ens journalisterna gitter lyssna till – skall vi fortsätta med alla dessa ledsamma högläsningar i en stor och nästan tom kammare? Skall vi fortsätta att springa benen av oss till voteringar stup i kvarten? De närmast parodiska vetenskapliga undersökningar som gjordes häromåret av de folkvaldas beräknade gång- och springhastighet i det nya riksdagshuset är ett indicium på hur statistiskt man har gått till väga när man formulerat det nya lokalprogrammet. Man har i alltför stor utsträckning låtit sig fångas av de regler och den praxis som redan i dag har börjat ifrågasättas och som säkert kommer att visa sig vara helt överspelade om fem tio år. Vi riskerar att flytta in i ett riksdagshus som redan från första dagen är hopplöst omodernt.

Det räcker därför inte med de mindre justeringar i lokalprogrammet som efter hand har genomförts. Vad vi behöver är tid för en grundligare översyn kopplad till en genomgripande prövning av politikens framtida arbetsvillkor. Ett uppskov med den andra etappen ger oss chansen till en sådan översyn.

Jag yrkar alltså bifall till reservation 1, och jag yrkar också bifall till reservation 3, som Torkel Lindahl senare skall tala om.

Låt mig så till sist bemöta en invändning som framförts i utskottet mot ett uppskov av den andra etappen. Man har sagt att riksdagen inte skall leka ställföreträdande länsarbetsnämnd – att bedöma turordningen för olika byggen i Stockholmstrakten är inte en fråga för riksdagen. Det later kanske bestickande. Men nu förhöll det sig faktiskt så, enligt dagspressen, att länsarbetsnämnden i första vändan gav en låg prioritet åt riksdagsbygget, och först efter framstötter från riksdagen och byggnadsstyrelsen gav man efter och sköt en rad andra projekt på framtiden. Då vill jag fråga: Om inte riksdagen själv kan ange hur brådskande det är med det här bygget, vem skall då kunna göra det? Att länsarbetsnämnden i Stockholm darrar litet på manschetten inför landets högsta beslutande organ är kanske begripligt. Men då får riksdagen själv ta sitt ansvar och visa återhållsamhet – det kan inte i varje läge vara så, att just riksdagens intressen går före alla andra.

Två goda skäl talar alltså för att vi nu väntar litet med den andra etappen. Stöd reservation 1!

PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Då riksdagen i slutet av 1960-talet lyckades ena sig om enkammarreformen stod det klart att enkammarriksdagen inte skulle kunna arbeta inom det gamla riksdagshuset, som ju var byggt för tvåkammerssystemet. Med kansliresurser för partigrupperna och med rum för ledamöterna var det redan förut dåligt ordnat i det gamla riksdagshuset. Det stod därför klart att enkammarriksdag måste få ett nytt hus för sin verksamhet. Det nya huset – som vi nu är i – vid Sergels torg var från början avsett som ett provisorium för en relativt lång övergångstid, och det blev därför – som vi nu alla vet efter snart tio riksdagar här – ett väldigt funktionellt provisorium. Det blev så funktionellt att nästan halva riksdagen år 1975 övervägde om det inte kunde finnas skäl för att man stannade kvar för gott vid Sergels torg.

Så blev det nu inte. År 1975 fattades principbeslut om återflyttning till Helgeandsholmen, och den 8 mars 1978 – således för drygt två år sedan – fattade riksdagen definitivt beslut både om en återflyttning och om utformningen av riksdagens nya lokaler. Hela tiden har det dock funnits en betydande minoritet som inte velat godtaga en återflyttning på de föreliggande grunderna. Till den gruppen har vpk-arna sällat sig. Vi har hela tiden hävdat att det borde ha gått bra för riksdagen att stanna kvar vid Sergels torg och att byggnaderna på Helgeandsholmen kunde användas för andra ändamål. Det skulle, har vi menat, också bli billigare. Den meningen står vi fortfarande kvar vid. Därför har vi också till årets riksmöte lämnat motionen 463, i vilken vi kräver att riksdagen, med upphävande av tidigare fattat beslut, beslutar avbryta arbetet på en återflyttning till Helgeandsholmen och uppdrar åt riksdagens förvaltningskontor att uppta förhandlingar med Stockholms kommun med syfte att riksdagen skall kvarstanna i nuvarande lokaler vid Sergels torg.

Det kan synas egendomligt att vi, över två år efter riksdagens definitiva beslut, fortfarande för fram detta krav. Men som det redogörs för i utskottets betänkande har arbetet med iordningställande av lokaler för riksdagen på

Helgeandsholmen fördröjts. Först i maj i år är det tänkt att byggnadsarbetena skall sätta i gång på bred front. Som vi ser det finns fortfarande möjligheten att riksdagen kan dra sig ur projektet på Helgeandsholmen. Vi har hela tiden hänvisat till att utredningsarbetet varit riktat mot återflyttningsalternativet och att inte någon riktigt jämförbar utredning av alternativet kvarstannande vid Sergels torg har gjorts. Därför vill vi upphäva beslutet från 1978 om flyttning. Våra skäl är att alternativet att stanna kvar vid Sergels torg inte har utretts likvärdigt, att det på sannolika skäl kan antas bli väsentligt dyrare att göra de tillänkta byggnadsarbetena på Helgeandsholmen och att det inte övertygande har visats att funktionen där skulle bli bättre än vad den är nu.

Om riksdagen emellertid inte skulle vara beredd att upphäva sitt beslut från 1978, förordar vi i andra hand att byggnationen på Helgeandsholmen senareläggs i tiden och att alternativet att stanna kvar ytterligare utreds. Vi är därför beredda att i andra hand stödja reservation 1 till utskottets betänkande, som ju kräver senareläggande av flyttningen till Helgeandsholmen. I reservationen påtalas, mot bakgrund av det rådande statsfinansiella läget, de kostnadsstegringar som inträffat. Vidare påtalas att ett byggande nu skulle kunna tvinga fram senareläggande av andra angelägna byggen inom Stockholmsområdet. Det är synpunkter som vi tycker att man måste ta hänsyn till. Vi finner nämligen inte en snabb återflyttning angelägen – om den nu ändå måste göras i enlighet med riksdagens beslut.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag således bifall till motionen 1979/80:463.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Konstitutionsutskottet har i det nu behandlade betänkandet samlat förslag som rör budgeten för riksdagen och till riksdagen knutna organ samt en rad motioner, som på ett eller annat sätt har med riksdagens arbete att göra. Vad helt allmänt gäller arbetsformerna i riksdagen återstår förvisso mycket att göra för att vi skall få en mer tillfredsställande ordning till stånd. Jag har vid flera tillfällen tidigare motionerat om detta och utförligt talat om det här i kammaren, och jag skall inte med anledning av det här betänkandet nu ta upp någon ny allmän debatt.

Den nya grundlagskommittén, som påbörjat sin verksamhet, kommer i vissa avseenden att behandla frågor som rör riksdagens arbete. Vidare har inom konstitutionsutskottet tillkallats en arbetsgrupp, som har i uppgift att försöka komma fram till förbättringar i riksdagsrutinen. Det blir således anledning att återkomma. Vid behandlingen av en del av de många motioner som innesluts i utskottsbetänkandet hänvisar utskottet till det arbete som således är på gång.

På de flesta punkter är utskottet enigt i sina ställningstaganden, och jag skall inte närmare uppehålla mig vid dessa. I ett par fall har utskottet helt eller delvis biträtt motionsyrkanden, vilket kan vara värt att notera. I det ena fallet gäller det en begränsning av det tryck som rutinmässigt delas ut till riksdagsledamöterna, och i det andra gäller det att skapa bättre möjligheter

Onsdagen den
16 april 1980

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

även för landsortspressen att följa kammardebatterna.

Som framgått av de tidigare talarnas inlägg här föreligger det dock oenighet i några frågor. Den viktigaste av dessa gäller återflyttningen till Helgeandsholmen, som såväl Daniel Tarschys som Per Israelsson har berört. För egen del hade jag trott att denna fråga nu var avklarad. Riksdagen har ju vid upprepade tillfällen med stor majoritet beslutat att återflyttning skall ske, och arbetet har redan påbörjats. Men vänsterpartiet kommunisterna har i en partimotion, som Per Israelsson här yrkat bifall till, krävt att de tidigare besluten skall upphävas, och folkpartirepresentanterna i utskottet har – närmast med anledning av denna motion, eftersom det inte förekommer någon fp-motion – i en reservation yrkat att riksdagen skall besluta om ett uppskov på obestämd tid med byggnadsprojektet. Något beslut om att avbryta återflyttningen vill reservanterna dock inte förorda.

Vad som rent konkret skulle hända om riksdagen följde reservanterna är svårt att ha någon bestämd uppfattning om, och det framgick inte heller av Daniel Tarschys anförande. Det vill reservanterna helt generöst överlåta åt riksdagens förvaltningsstyrelse att besluta om. Att det skulle bli en ganska besvärlig historia är dock uppenbart. Det är ju mycket som redan är i gång. Reservanterna anför i reservationen den beräknade kostnadsökningen som ett skäl för uppskov.

Kostnadsökningen är måttlig. Vi har ju dess värre haft en viss inflation i vårt land. Men bortsett från detta är det svårt att föreställa sig att ombyggnaden skulle bli billigare om projektet nu lades ner för att tas upp igen om ett, två eller tre år eller vilken tidrymd som nu än kan ha föresvävat reservanterna. All sannolikhet talar för att det tvärtom skulle bli mycket dyrare. Vad gäller arbetsmarknadssituationen så vet vi ju inte hur den är om något eller några år. Den kan vara precis lika besvärlig som nu. Länsarbetsnämnden har ju f. ö. redan sagt ja till ombyggnaden.

Vad gäller lokalprogrammet, som Daniel Tarschys kom in på, har detta gått igenom i olika omgångar inför tidigare beslut. Det finns således gott om utrymme för en expansion. Däremot är det svårt att se hur en expansion skulle kunna klaras i de lokaler som riksdagen nu disponerar.

Utskottsmajoriteten har inte funnit anledning att vare sig förorda att tidigare beslut upphävs eller rekommendera något uppskov. Arbetet bör således drivas vidare med sikte på att om möjligt klara av återflyttningen hösten 1983.

Den andra reservationen, som moderaterna i utskottet står för, gäller ceremonierna vid riksdagsöppnandet. De moderatmotioner som är anledningen till reservationen kräver återgång till vad som gällde tidigare. Reservationen är försiktigare, nästan underdånigt hövisk i sin formulering. Reservanterna vill sålunda att riksdagen skall ställa sig bakom ett uttalande att det vore "önskvärt om talmannen ville överväga att i huvudsak återgå till tidigare ceremonier vid riksmötets öppnande och förlägga huvuddelen av ceremonierna till rikssalen".

Liksom vad gällde den tidigare berörda reservationen är jag osäker om vad som skulle bli effekten om denna reservation bifölls. Reservanterna kräver

inte någon ny ordning eller rättare sagt återgång till den gamla. Man vill inte ens ålägga talmannen att överväga en annan ordning. Man säger enbart att det vore önskvärt om han gjorde det. Talmannen är således fri att låta bli, även om reservationen biträds. Men om han nu i sin kammare skulle biträda denna modesta vädjan, skulle han inte alls vara nödsakad att låta detta övervägande mynna ut i ett beslut om förändring. Han skulle ju kunna komma till slutsatsen att det bör vara som det är nu.

Utskottsmajoriteten konstaterar att det redan enligt riksdagsordningen är talmannens uppgift att efter samråd med vice talmännen bestämma ordningen för riksdagens öppningssammankomst. Det behövs således ingen vädjan på den punkten. Vidare upprepar utskottet ett gammalt uttalande att ceremonin normalt bör förläggas till plenisalen. Det tycker jag är ett riktigt ställningstagande. Det är dock riksdagens öppnande det gäller.

Den tredje reservationen av moderater och folkpartister tillsammans gäller ett gammalt krav på öppna utskottsutfrågningar. Det är en fråga där jag själv tidigare varit något ambivalent. Det finns vissa skäl som talar för den här möjligheten. Det skulle kunna öka informationsflödet från riksdagen till medborgarna, vilket naturligtvis alltid är en god sak. Hur mycket som verkligen skulle föras ut kan man dock ha delade meningar om. Vi är inte särskilt bortskämda med att TV och radio, eller tidningarna heller för den delen, ger särskilt fylliga referat av de debatter som förs här i kammaren. Så särskilt stort utrymme för de utfrågningar som ägde rum i 16 utskott skulle det säkert inte bli, när det hela inte längre var någon nyhet. En del utskottsfröförhör som jag åhört utomlands har inte varit särskilt välfrekventerade från massmedia. Och då får man ändå komma ihåg att öppna utskottsfröförhör och det material som där frambringas på många håll är ett slags ersättning för det utrednings- och remissmaterial som vår beredningsprocess frambringar och som ju är offentligt och står till massmedias förfogande.

Om man således inte har särskilt stora förhoppningar om att öppna utskottsutfrågningar skulle ge så särskilt omfattande informationsflöde utåt, får man ju ställa frågan vad det skulle betyda för det interna riksdagsarbetet. Härvidlag tror jag att det skulle ha vissa nackdelar. Om det blev någorlunda vanligt med öppna utskottsfröförhör skulle det säkert öka tidsåtgången för ärendebehandlingen. Vi vet hur vi ofta sitter fast i snäva tidsramar, om vi över huvud taget skall klara av riksdagsärendena. Vi skulle således tvingas avsätta ännu mera tid till utskottsbehandlingen. Vi har ju, till skillnad från många andra parlament, berednings- och behandlingstvång för alla ärenden som väcks i riksdagen. Det är möjligt att vi skulle tvingas ge avkall på detta eller förlänga riksdagsåret. Vidare är jag rätt övertygad om – även om jag vet att det är ett argument som brukar tillbakavisas med viss förtrytelse – att öppna utskottsutfrågningar skulle ge mindre för sakhandlingen i utskotten än den nuvarande formen för utfrågningar. Det är en sak att ge upplysningar under ett fortgående resonemang i den lilla församling som ett utskott utgör och i den atmosfär som där råder men en annan sak att bli pressad på uppgifter inför påslagna TV-kameror. Jag tror således att utfrågningarna

Onsdagen den
16 april 1980

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

skulle få mindre värde ur saksynpunkt än nu. Samtidigt tror jag att utskotten skulle få ännu större press på sig än nu från olika intressenter som gärna ville vara med för att mera utåt än för utskottet argumentera för sina intressen.

Slutligen några ord om det konsekvensinstitut som Gunnar Biörck i Värmdö har motionerat om och som moderaterna talar gillande om i ett särskilt yttrande. Någon reservation föreligger dock inte, vill jag understryka - man skulle nämligen av Gunnar Biörcks anförande kunna dra den slutsatsen att moderaterna här hade samlats till en kraftfull reservation, men så är icke fallet.

Vi är naturligtvis alla överens om att vi så långt sig göra låter bör kunna överblicka följderna av de beslut som vi fattar i riksdagen. Det är viktigt, inte minst vad gäller de långsiktiga ekonomiska konsekvenserna för stat och kommun. Härvidlag har vi onekligen syndat rätt mycket i förtröstan på ständigt ökade ekonomiska resurser. Vi har helt sangviniskt dragit växlarna på framtiden. En uppstramning är således nödvändig. Men också när det gäller andra aspekter än de ekonomiska är det naturligtvis mycket viktigt att vi försöker ha en god framförhållning. Men vi vet också att det ofta är svårt att förutsäga framtiden, även om vi har ett digert utredningsmaterial och mycken god vilja att stödja oss på.

Vi får helt enkelt vara beredda på att då och då tvingas ompröva tidigare beslut när vi får erfarenhet av hur de slår. Det kan bero på att besluten inte var så kloka när det kommer till kritan. Men det kan också bero på att den verklighet som besluten skall fungera i har, av andra skäl, förändrats. Om oljenotan t. ex. plötsligt går upp 10 miljarder så är med en gång den ekonomiska situationen en annan än man tidigare kunde räkna med.

Men hur vi på ett mera substantiellt sätt skulle kunna öka våra möjligheter att förutse vad effekterna skall bli av tillänkta beslut genom att inrätta ett slags övergripande konsekvensinstitut har jag något svårt att se. Om man med institut menar en institution där förslag av alla möjliga slag oavsett sakinnehållet skulle kunna prövas, skulle det sannerligen behövas ett ordentligt ämbetsverk dit kvalificerad sakkunskap sammanfördes för allt mellan himmel och jord. Dit skulle, om jag förstått rätt, alla förslag som väcks i riksdagen remitteras för ett översta och slutligt besked innan riksdagen tog upp frågan till behandling. Jag har väldigt svårt att se att vi över huvud taget skulle kunna skapa ett ämbetsverk med denna förkrossande sakkunskap om allt och alla. Det skulle nog bli gott om underremisser till de olika specialiserade organ som vi redan nu kan utnyttja och utnyttjar under beredningsarbetets gång. Vad vi skulle uppnå i sak vore nog ungefär det vi kan få fram i dag, men vi skulle få fram det med ett betydande tillskott av ökad byråkrati och tidsåtgång.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan på samtliga punkter.

Onsdagen den
16 april 1980*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

PER ISRAELSSON (vpk) replik:

Herr talman! Bertil Fiskesjö gick inte ut särskilt hårt mot vår motion, och därför har jag inte anledning till någon mera polemisk replik. Jag vill bara göra några kommentarer till hans anförande.

Jag har varit borta från riksdagen under en period, men principbeslutet i riksdagshusfrågan fattades under perioden dessförinnan. Jag var alltså riksdagsledamot också vid den tidpunkten, och om jag inte missminner mig var det inte utskottets förslag utan en reservation som bifölls. Bakom utskottets förslag år 1975 låg en mycket gedigen utredning, som hade gjorts på tjänstemannaplanet, men underlaget för den linje för återflyttning som då segrade var inte fullt lika väl genomarbetat. Det är en av orsakerna till att vi hela tiden har varit kritiska till återflyttningen, och vi står fortfarande fast vid denna inställning.

Vi är medvetna om att det när det nu har förflutit så pass lång tid efter ett definitivt beslut är svårt att få riksdagen att gå med på en ändring. Vi menar ändå att det fortfarande borde vara möjligt, eftersom arbetena har fördröjts så pass mycket. Det har inte skett särskilt mycket med byggnaderna än, men så kommer att bli fallet i år om riksdagen inte ändrar uppfattning. Nästa år blir det mycket svårare att få igenom ett sådant förslag som det vi nu lagt fram. Men vi anser alltså fortfarande att det är möjligt att genomföra ett sådant förslag.

Vi har samma mening på denna punkt som Daniel Tarschys, som i sitt inlägg anförde att det, bl. a. på ekonomiska grunder, är och var oklokt att besluta om återflyttningen och att det inte alls är säkert att man får en bättre funktion och bättre expansionsmöjligheter på den nya platsen. Därför står jag kvar vid det bifallsyrkande som jag framförde i mitt förra inlägg.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord i anledning av Bertil Fiskesjö's kommentar till vårt särskilda yttrande och mitt anförande.

Jag är medveten om att ordet "institut" kan väcka föreställningar om något mer storstatligt än vad jag hade tänkt mig, och jag har därför avstått från att driva den linjen i utskottet. Vad jag däremot som ett resultat av diskussionen i utskottet har försökt understryka är vad som står i vårt särskilda yttrande nr 2: "Ett annat grepp på samma frågeställning vore att alla utskott – liksom i det amerikanska representanthuset – i samhällsfrågor av större vikt regelmässigt gjorde en bedömning av de sannolika konsekvenserna på längre sikt av förslag som utskotten föreslår riksdagen att antaga. Utskottet skulle då ha frihet att på för varje fråga lämpligaste sätt förskaffa sig de upplysningar, som kan bedömas erforderliga ---. Erfarenheten finge då visa, vilka kanaler som därvid kommer att anlitas."

Jag vill dock tillägga att jag tycker att riksdagen inom sin egen organisation borde ha större resurser, större tillgång till kompetens, än den f. n. har. Upplysningstjänsten är utmärkt, men den sysslar mera med vad som har varit och vad som är än med hur det möjligen kan beräknas bli i framtiden.

Vårt särskilda yttrande mynnar ut i följande sats: "I medvetande om att

talmanskonferensen (eller andra riksdagens organ) självfallet är oförhindrade att ta egna initiativ i det frågekomplex motionen --- berör har vi nöjt oss med att på detta sätt ytterligare belysa frågan."

Vi har alla här stor respekt för riksdagens talman, och vi som i konstitutionsutskottet har varit engagerade i arbetet med de frågor som vi nu behandlar känner oss naturligtvis hedrade av att förhandlingarna i dag leds av talmannen. Under dessa överläggningar kanske talmannen har tillfälle att fundera på både denna fråga och den som berörs i reservationen om formerna för riksdagens öppnande.

DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! De två argument som vi har framfört för ett uppskov är dels att det i Stockholm har uppstått köbildning i byggandet, dels att det behövs tid för att göra om lokalprogrammet för det nya riksdagshuset.

Bertil Fiskesjö tog upp frågan om kostnadsstegringen. Den är i och för sig inget argument för ett uppskov - det blir inte billigare att bygga om man väntar. Kostnadsstegringen är däremot ytterligare ett belägg för att det beslut som fattades 1978 var oklokt. Kostnaderna ökar emellertid knappast ytterligare av att man nu beslutar skjuta detta byggnadsprojekt på framtiden. Det är inte dyrare att vänta med att bygga ett riksdagshus än att vänta med att bygga andra byggnader. Om ett stort antal statliga byggnader skall byggas i Stockholm, spelar det ingen roll om man väntar med den ena gruppen eller med den andra gruppen. Riksdagshusbyggets första etapp är avslutad, den andra har ännu inte påbörjats. Att nu avbryta processen för att få rådrum skulle alltså inte medföra några större kostnader.

BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! Per Israelsson sade att han hade varit borta en period från riksdagen. Det kan möjligen vara orsaken till att han inte har uppmärksammat att denna fråga har varit uppe till beslut en gång till efter 1975, nämligen i mars 1978. Då var en överväldigande majoritet i riksdagen för en återflyttning. Beslutet togs alltså med stor majoritet.

Jag påpekade redan i mitt huvudanförande, Daniel Tarschys, att länsarbetsnämnden redan har givit sitt tillstånd. Arbetet är alltså i gång.

Jag ställde i mitt anförande några frågor om vilken tidsaspekt för uppskovet som reservanterna hade i tankarna. Detta har jag inte fått någon ytterligare klarhet i. Det är alldeles uppenbart att det skulle bli stora svårigheter om alla de organ, firmor och personer som är inkopplade i återflyttningsfrågan på något sätt skulle "förpuppa sig" under en oviss väntetid.

När jag hör Daniel Tarschys argumentation i sak tycker jag att det hade varit mera logiskt om han hade gått direkt på vpk-förslaget att vi skall upphäva tidigare beslut och därmed också bestämma oss för att stanna kvar här. Folkpartireservationen vacklar mellan olika ståndpunkter på ett sätt som gör att konsekvenserna av ett bifall till reservationen skulle bli mycket oklara.

Gunnar Biörck i Värmdö underströk i sin replik att moderaternas särskilda yttrande innehöll synpunkter att beakta. Jag vill påstå att de synpunkter som framförts i det särskilda yttrandet inte alls är främmande för utskottet. Det framgår också av utskottets skrivning. Vi är – det var jag inne på i mitt huvudanförande – självfallet alla mycket angelägna om att så gott sig göra låter försöka överblicka konsekvenserna av de beslut som vi fattar här i riksdagen. Hur dessa skall underbyggas är en sak för sig. Vi vet att riksdagens beslut spänner över praktiskt taget allting, och det skulle enligt min mening vara ogörligt att i ett enda organ, hur noggrann man än vore vid personvalet och hur stort detta organ än blev, få in all den expertis som man kunde behöva. Vi bör alltså enligt min mening i vårt framåtsyftande arbete utnyttja all den expertis som finns här i landet, oavsett var den råkar befinna sig rent institutionellt.

DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Konsekvenserna av ett bifall till reservationen är oklara, säger Bertil Fiskesjö. Ja, det ligger något i det, eftersom vi begär en omprövning av lokalprogrammet i förening med en översyn av riksdagens arbetsformer. Vi menar att man skall ta upp dessa frågor till debatt och försöka diskutera arkitektur och statskick i förhållande till varandra i stället för att statistiskt utgå från att riksdagens arbetsformer kommer att förbli desamma i framtiden. Det är klart att det skapar en viss oklarhet – det håller jag med om.

Men konsekvenserna av ett bifall till utskottets yrkande är helt klara. Ett bifall till det yrkandet innebär att man skjuter angelägna byggen på framtiden i Stockholmsområdet, att museer, läroanstalter, ämbetsverk drabbas. Det innebär också att vi får en sämre riksdag – en riksdag som inte kommer att vara funktionsduglig, som kommer att vara omodern från första dagen. Detta är de klara konsekvenserna av utskottets yrkande.

BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! De senaste spådomarna vill jag nog inte gå med på med mindre än att de har varit föremål för analys i ett konsekvensinstitut.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Eftersom socialdemokraterna i konstitutionsutskottet står bakom utskottsbetänkandet i dess helhet kan jag begränsa mig till några kommentarer. Då vill jag gärna knyta an till den debatt som nyss har förts här. Jag hoppas att den arbetsgrupp som finns inom konstitutionsutskottet snabbt skall kunna lägga fram förslag till förändringar på vissa punkter när det gäller riksdagens arbetsformer.

De förslag som vi nu behandlar känner vi alla väl till. Det är gamla kära bekanta som dyker upp i motioner, reservationer och särskilda yttranden. I vissa fall har verkligheten spelat över de uppslag som förs fram. Tag t. ex. frågan om riksdagens öppnande. Där har Gunnar Biörck i Värmdö väddjat till talmannen att beakta vad som står i reservationen. Får jag då påminna herr

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

talmannen om att vid behandlingen av grundlagsfrågan ventilerades mycket ingående formerna för riksdagens öppnande, och riksdagen fattade två beslut. Det ena var att talmannen efter överläggningar med vice talmännen skulle bestämma ceremonielet vid öppnandet. Det andra var att öppnandet skulle äga rum i riksdagens plenisal.

Nu föreslås i reservationen att huvuddelen av öppningsceremonielet skall försiggå i rikssalen. Gunnar Biörck pläderade inte för reservationen – kanske kommer någon annan moderat att göra det i den fortsatta debatten. Men nog tycker jag att det är en egendomlig ståndpunkt: När vi befinner oss i en provisorisk lokal som denna skall vi ha öppningsceremonin här, men då vi flyttar in i en plenisal som är speciellt anordnad för riksdagen skall vi förlägga öppningsceremonielet till en annan lokal. För min del tycker jag att det är självklart att riksdagen skall öppnas i sin egen plenisal. Ser jag ut över världen kan jag konstatera att parlamentariker i skilda länder delar min uppfattning.

Inom ramen för beslutet att öppningsceremonin skall försiggå i riksdagens plenisal finns det naturligtvis utrymme för vissa förändringar, beroende på lokalens karaktär och annat, men jag tror inte att man då skall hämta sina mönster från karolinernas eller gustavianernas tidevarv.

När det gäller frågan om utskottsutfrågningar känner vi väl till förslagen – de har behandlats många gånger. Låt mig påminna om att de prövades mycket ingående av grundlagberedningen. Trots att tanken på utskottsutfrågningar hade skickliga förespråkare där lyckades den inte samla majoritetens vid den prövningen. Sedan har frågan kommit åter i utredningssammanhang, men tanken har avvisats.

Från folkparti- och moderathåll fortsätter man att föra fram förslagen. Får jag då fästa uppmärksamheten på att man denna gång även föreslår en lagtext. Skulle reservationen bifallas innebär det att vi mot de utredningar som har arbetat på detta område antar en ny lydelse av riksdagsordningen.

Bertil Fiskesjö har anfört flera tungt vägande skäl mot att införa offentliga utskottsutfrågningar. För min del vill jag framför allt anlägga ett tidsperspektiv på denna fråga. Skulle vi få sådana utskottsutfrågningar har vi att välja emellan att begränsa den tid utskotten använder för beredning av ärendena i allmänhet eller också kraftigt öka tiden för utskottsbehandlingen.

Det finns f. n. en strävan i den svenska riksdagen att ge ledamöterna större möjligheter att ha kontakt med sina väljare och verka utanför detta hus. Den möjligheten skulle definitivt försvinna om vi införde offentliga utskottsutfrågningar. En minoritet kan här driva igenom sådana utfrågningar. Och jag tror att frestelsen blir stor för minoriteter att göra det i frågor där de kan fånga ett publikt intresse för tillfället. Jag hoppas att inte den svenska riksdagen skall minska sakbehandlingen av ärendena i utskotten. Nog tyckte jag att vi gjorde ett gott arbete i konstitutionsutskottet när vi sammanträdde efter sammanträde höll på med sekretesslagstiftningen. Det hade vi inte kunnat göra om vi på vissa punkter i stället skulle ha haft offentliga utskottsutfrågningar.

Man har här att träffa ett val, och för min del tycker jag inte att välja den nuvarande ordningen. Möjligheterna att offentliggöra material från utskottsutfrågningar finns. Utskottet kan ju föra in utfrågningarna i sitt betänkande. Så har skett vid vissa tillfällen, och så kan ske i ökad utsträckning.

Det kan inte hjälpas, men jag tycker att verkligheten har spelat över dem som nu yrkar avslag på en fortsatt utbyggnad av riksdagshuset på Helgeandsholmen. Jag har respekt för dem som fram till 1977–1978 kämpade hårt mot en återflyttning. Men det förefaller mig väldigt egendomligt att man nu efteråt vill ändra på det beslut som då togs. Av den modesta tonen i Per Israelssons anförande drar jag emellertid slutsatsen att vpk, när det väl har byggts litet mer på Helgeandsholmen, inte kommer att motionera om att vi skall bli kvar här.

Jag har svårt att förstå den reservation som Daniel Tarschys berörde. Jag skall erkänna att jag blev överraskad när han förde fram sin ståndpunkt i utskottet.

Daniel Tarschys har här anfört två skäl för sitt ställningstagande. Bertil Fiskesjö har polemiserat mot honom. Det första skälet var att det är en överhettning på byggarbetsmarknaden i Stockholmsområdet. Ja, men vi vet ju inte om denna överhettning har försvunnit nästa år, om två eller tre år. I varje fall har inte reservanterna kunnat påvisa att det är en företeelse endast under sommaren 1980. Men det är väl ändå inte riksdagen som skall ta ställning till detta. Det förefaller mig som om Daniel Tarschys menar att riksdagen skall agera som ställföreträdande länsarbetsnämnd och, i den situation som har uppstått, som ett överorgan i förhållande till länsarbetsnämnden. Nämnden har behandlat frågan. Ett beslut i dag i enlighet med reservationen skulle innebära att riksdagen realiter upphävde länsarbetsnämndens beslut. Någon sådan rätt har faktiskt inte riksdagen.

När det gäller det andra skälet, att man bör bearbeta lokalprogrammet, erinrar jag mig att vi under utskottsarbetet faktiskt hade en utfrågning av byggnadskommitténs ordförande och vissa experter. Av de samtalen fick jag intrycket att det inte behövdes en paus på några månader eller något år för att klara lokalprogrammet. En sådan paus i arbetet skulle innebära att man inte tog hänsyn till de stora förändringar som kan komma att äga rum. Det var en synpunkt som också Daniel Tarschys förde fram. Vi måste ha ett dynamiskt synsätt på detta, och vi måste skapa möjligheter till flexibilitet. Men enligt Daniel Tarschys skulle man nu ställa mot varandra arkitektur och statskick. Man läser sig fast på 1980 års nivå. Möjligen genomför man ett reformprogram när det gäller riksdagen, men utifrån det läser man fast arkitekturen.

Jag hävdar att riksdagen kommer att förändra sitt arbetssätt undan för undan. Vad det gäller är att åstadkomma sådana konstruktioner och sådan utformning av arkitekturen över huvud taget att det blir möjligt att anpassa husen efter de nya behoven. Det kan inte ske 1980, utan det får ske efter hand. Det är egentligen mitt huvudskäl mot en paus. Det blir inte den skapande paus som Daniel Tarschys drömmer om, utan det blir en tid då ingenting händer.

Onsdagen den
16 april 1980

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

Sedan måste också kostnadsperspektivet föras in i bilden, och det kan ske från två olika utgångspunkter. För det första inträder en förpuppningskostnad. Man har bl. a. anställt konsulter. De kan inte utan vidare avskedas eller ställas åt sidan. De måste lösas ut på något sätt. Man måste anställa nya konsulter osv. Däri ligger kostnaden.

För det andra har jag svårt att föreställa mig att byggnadskostnaderna i Stockholm kommer att sjunka under de närmaste åren. Mina erfarenheter från Stockholm är givetvis mindre än Daniel Tarschys. Men i andra delar av landet har jag kunnat iaktta hur kostnaderna ökar med åren även när det gäller offentliga byggnader. Det skulle vara egendomligt om riksdagens hus skulle avvika från alla andra byggnader, så att kostnaderna går ner ju flera år man väntar med att bygga.

Också jag skulle vilja ta upp Gunnar Biörcks resonemang om en kvalificerad framtidsbedömning. Säkert är vi alla överens om att ju bättre framtidsbedömning vi har, desto säkrare beslutsunderlag har vi. Men det finns ett tidsperspektiv på detta och ett kostnadsperspektiv. Vi kan skapa en stor institution för detta, men är det säkert att den lyckas med framtidsbedömningarna? De kan ju leda oss helt vilse. Det är bättre att utskott och partigrupper får skaffa sig expertis i de enskilda fallen. När ärendena kommer hit till riksdagen skall de ändå i fråga om propositionerna vara i det skicket att det finns framtidsbedömningar i dem.

Litet i förbigående pläderade Gunnar Biörck för Tage Adolfssons motion. Men märk väl att det inte finns ens ett särskilt yttrande från moderathåll till förmån för denna motion. Det är helt naturligt, för den förutsätter specialdestination. Det finns i riksdagen och i kanslihuset en allmänt uttalad mening att specialdestinationer inte bör förekomma. Följde man förslaget i denna motion skulle varje beslut här om utgifter följas av ett beslut om specialdestination. Vi skulle alltså på varje punkt i det betänkande som vi har framför oss fatta beslut om varifrån pengarna skall tas. Så har vi inte gjort, och så tror jag inte heller att det går att göra. Men sedan är det klart att vi skall försöka göra så många konsekvensanalyser som möjligt inför de beslut vi har att fatta.

Får jag slutligen säga att konstitutionsutskottet med detta betänkande har öppnat ytterligare möjligheter till information om riksdagen och de statliga angelägenheterna. Det har vi gjort genom att i vissa fall tillstyrka motioner och i andra fall gå dem sakligt till mötes.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

PER ISRAELSSON (vpk) replik:

Herr talman! Hilding Johansson uppfattade mitt inlägg såsom modest, som han uttryckte sig. I vanliga fall kanske jag är litet lågmäld, även om jag i vissa situationer också kan vara elak, vilket visade sig för några år sedan. I dag är jag dock som sagt litet lågmäld. Men till saken.

Hilding Johansson sade att vpk kanske inte motionerar längre när man har hunnit längre med bygget. Det är tänkbart att det blir så, men jag kan inte lämna några garantier. Det beror på hur det hela utvecklar sig. I dag anser vi

dock fortfarande att läget är sådant att det borde kunna gå att ändra sig om det finns förnuftiga skäl härför. Det har vi hela tiden ansett.

Det som redan gjorts är väl, såvitt jag förstår, inte några stora ingrepp i byggnaderna. Det har skett en planering, och man har grävt upp Riksplån. Detta har tagit lång tid, men det har inte skett så mycket med husen.

Däremot kan det bli fråga om ingrepp i byggnaderna senare under året. Säg att det kommer in anbud på ombyggnader m. m. i juni – då kommer det att hända saker längre fram.

I år går det att avbryta ombyggnaden, anser vi. Längre fram är det naturligtvis svårare att komma med förslag om att riksdagen skall ändra sig. Vi anser således fortfarande att det går att upphäva det tidigare fattade beslutet. Både ekonomiska skäl och förnuftsskäl – jag tänker på möjligheterna till expansion osv. – talar för att det skulle vara bättre att stanna kvar vid Sergels torg. Därför håller vi fast vid den ståndpunkten.

DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Hilding Johansson säger att hans erfarenhet av byggkostnader är att de stiger med tiden. Det är också mina erfarenheter. Men de erfarenheterna, Hilding Johansson, borde väl gälla också museer, läroanstalter, ämbetsverk och den vårdcentral som skjuts på framtiden. Om man skjuter den ena klumpen eller den andra klumpen på framtiden spelar nog ingen större roll för statens och kommunernas finanser.

Sedan säger Hilding Johansson att ett bifall till reservationen skulle innebära att riksdagen satte sig över länsarbetsnämnden. Långt därifrån! Ett klartecken från länsarbetsnämnden innebär inte att en byggherre är förpliktad att sätta i gång sitt bygge.

Länsarbetsnämnden sade vid sin första bedömning att ombyggnad av gamla riksdagshuset var ett lägprioriterat projekt. Sedan kom riksdagen och byggnadsstyrelsen med erbjudandet att skjuta andra saker på framtiden, och då svängde länsarbetsnämnden.

Om det vid något tillfälle skulle vara befogat att fälla omdömet att riksdagen satt sig över länsarbetsnämnden, så är det väl inför det beslut som länsarbetsnämnden fattade för några veckor sedan.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m) replik:

Herr talman! Jag vill gärna säga till Hilding Johansson att det gläder mig att han och utskottets ordförande Bertil Fiskesjö båda två ställer sig positiva till en kvalificerad framtidsbedömning inom utskottens ram. Jag har inte någonsin föreställt mig en stor institution. Jag är fullt beredd att acceptera en lösning som innebär att utskotten ställer sig det målet att i sina betänkanden i de frågor, där det kan vara aktuellt, försöka ta med en – för att använda Hilding Johanssons uttryck – kvalificerad framtidsbedömning. Hur de skaffar sig underlaget för den vill jag inte här på något sätt föreskriva.

I den motion som har legat till grund för den här debatten har jag inte heller, som så ofta sker, velat att regeringen skulle föranstalta om en utredning, utan jag har föreslagit att talmanskonferensen skulle göra det. Jag

har gjort det därför att jag har en mycket hög uppskattning av riksdagen som institution, och jag tycker att riksdagen skall måna om sina egna intressen när det gäller att bli och vara funktionsduglig.

Hilding Johansson tog också upp den lilla parentes om Tage Adolfssons motion, som jag tillät mig i mitt första anförande. Jag skall be att få läsa upp vad statsrådet Mundebo den 13 mars i år har föreskrivit för alla kommittéer:

”Utgångspunkten skall vara att alla förslag som kommittéerna lägger fram skall kunna genomföras inom ramen för oförändrade resurser inom det område som förslagen avser. Det innebär att om kostnadskrävande förslag läggs fram måste samtidigt visas hur förslagen kan finansieras genom besparingar i form av rationaliseringar och omprövning av pågående verksamhet inom utredningsområdet.”

Jag kan inte se annat än att det är ett slags specialdestination som budgetministern här föreskriver för kommittéerna. Jag har inte velat ta någon ställning vare sig till dessa direktiv eller till Tage Adolfssons motion, men jag har sagt att dessa bägge tankar ändå i långa stycken löper parallellt.

HILDING JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Det skulle vara frestande att ta upp en finanspolitisk konstitutionell debatt med Gunnar Biörck i Värmdö, men låt mig bara säga att jag inte kan uppfatta de direktiv som budgetministern har utfärdat som ett krav på specialdestination. Det är helt naturligt, för om någon instans här i Sverige har gått emot specialdestinationer så är det budgetdepartementet.

Jag noterar med tillfredsställelse att Gunnar Biörck och jag är överens om att vi, inom utskottens ram, skall försöka få till stånd en kvalificerad framtidsbedömning. Jag vill för min del att det också skall ske inom partiernas ram, och där kanske vi kan mötas på denna punkt.

När det gäller uppskovet med ombyggnaden av riksdagshuset har ju länsarbetsnämnden nu gjort en bedömning av olika objekt. Den har då kommit fram till att prioritera riksdagshusprojektet. I den situationen skulle kammaren, om den biföll Daniel Tarschys och Kerstin Sandsborgs reservation, förklara: Vi skall ha en annan prioritering. Vi vill inte göra det som byggnadskommittén har begärt att få göra, nämligen fullfölja byggnadsverksamheten på Helgeandsholmen. I stället skall det byggas museer och andra statliga institutioner här i Stockholm.

Det betyder alltså att riksdagen skulle göra en annan bedömning än vad länsarbetsnämnden har gjort. Den formella möjligheten att göra detta ifrågasätter jag inte, men reellt sett betyder det att vi här i kammaren upphäver oss till en ”överinstitution” över länsarbetsnämnden.

Vad det sedan gäller besparingarna är det alldeles uppenbart att byggnadsstyrelsen har gjort samma bedömning som jag och en del andra här gör, nämligen att det har lagts ner mycket stora summor i riksdagshusprojektet och att ett uppskov leder till en fördyring på grund av att konsulter och andra måste köpas ut.

Får jag slutligen till Per Israelsson säga att jag hoppas att jag har tolkat honom rätt – i fortsättningen blir det inga motioner från vpk om att upphäva beslutet om återflyttning, om vpk-motionen 463 i dag avslås av riksdagen.

---

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m) replik:

Herr talman! Jag tror inte att det är lämpligt att vi nu håller en finanspolitisk konstitutionell debatt. Riksdagshusprojektet tilldrar sig nog f. n. större intresse.

Jag kan dock inte hjälpa att jag, när jag på s. 22 i konstitutionsutskottets betänkande läser sammanfattningen av Tage Adolfssons motion 258, tycker att kravet i motionen ligger snubblande nära de direktiv som Ingemar Mundebo har utfärdat. I motionen yrkas att riksdagen uttalar att "motionsförslag som inlämnas av riksdagsledamöter i Sveriges riksdag i de fall de medför utgiftsökningar bör åtföljas av anvisning om hur utgiften skall täckas". I Ingemar Mundebos direktiv sägs att "— — — om kostnadskrävande förslag läggs fram måste samtidigt visas hur förslagen kan finansieras — — —". Ingemar Mundebo har faktiskt t. o. m. den restriktionen att förslagen skall finansieras inom utredningsområdet.

DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Vad jag har försökt förklara för Hilding Johansson är att det i första hand måste vara riksdagen som bestämmer hur bråttom det är med det nya riksdagsbygget. Om jag har misslyckats med den pedagogiska uppgiften är jag uppriktigt ledsen.

TORKEL LINDAHL (fp):

Herr talman! Jag skall närmast uppehålla mig vid frågan om offentliga utskottsutfrågningar. Även om en och annan av kammarens ledamöter tycker att diskussionen börjar bli tjugig och att det är samma argument som upprepas år från år, så kan jag dock notera inte några stora men väl några små framsteg.

År 1978 hade åtminstone de i debatten deltagande fattat att det rörde sig om offentliga utskottsutfrågningar och inte offentliga utskottssammanträden. Det var inget stort framsteg, men det var i alla fall ett framsteg. År 1979 återstod endast praktiska argument mot offentliga utskottsutfrågningar. I år ser det litet dystrare ut. Det verkar som om framstegen har stoppats.

Vi har ett antal skäl för offentliga utskottsutfrågningar. Det är bra och riktigt om en större allmänhet får del av bitar av vårt beslutsunderlag, att man kan få höra på vilka argument och ståndpunkter som riksdagen har att fatta beslut. Detta tror jag skulle hjälpa till att rensa ut en hel del missförstånd i debatten och antagligen minska pratet om politikerförakt.

Sedan har faktiskt också vi ledamöter här i kammaren ibland väldigt dimmiga begrepp om vad som egentligen försiggår i andra utskott än dem där vi själva är ledamöter, när de har viktiga och intressanta frågor att behandla. När det händer någonting där får vi reda på det först långt efteråt, om vi över

huvud taget hinner lägga märke till det innan ärendet kommer upp i kammaren.

Sedan finns det ytterligare ett argument. I dag har vi utskottsutfrågningar som ett mycket värdefullt inslag i utskottens arbete. Men om de här utfrågningarna vore offentliga skulle vi få en garanti för att ensidig och felaktig information som ges där inte får stå oemotsagd. Den garantin har vi inte i dag. Visserligen kan det hävdas att de olika ledamöterna i utskotten är kunniga inom sina områden och ganska väl vet vad det handlar om. Men vi får väl ändå erkänna att vi inte är experter på allting och att vi inte kan varenda detalj utan att vi faktiskt kan bli vilseledda av felaktig information.

Hade det inte varit av värde för debatten om vi t. ex. hade kunnat följa eller på något sätt se vad som hände när finansutskottet hade sin utfrågning av representanter för Konjunkturinstitutet? Näringsutskottet har nyligen haft utfrågningar vad gäller Datasaab. I går hade jordbruksutskottet en utfrågning med representanter från produktkontrollnämnden beträffande bekämpningsmedel för skogsbesprutning – ett nog så aktuellt debattämne. Trafikutskottet har i början av varje år, strax efter det att budgetpropositionen lagts, utfrågningar med de olika verkscheferna inom utskottets område. Det vore säkert av stort intresse både för oss här i kammaren och för allmänheten att få del av vad t. ex. SJ-chefen har att säga och vad han gör för bedömning inför det kommande året.

Emot detta att vi vill ha offentliga utskottsutfrågningar finns det antagligen ett antal argument.

Bertil Fiskesjö ansåg att eftersom det inte kommer ut mycket information utan bara litet, så är det bättre att det inte kommer ut någon information alls. Jag måste nog faktiskt erkänna att jag tycker exakt tvärtom.

Förra året sade Hilding Johansson att han aldrig uppfattat frågan om utskottsutfrågningar som annat än en fråga som rör praktiska problem. Men i år hade han uppmärksammat att det i en av motionerna t. o. m. finns förslag till lagtext. Hade han följt med litet noggrannare hade han upptäckt att samma förslag till lagtext har funnits även föregående år.

I år finns det dessutom i en motion som Bonnie Bernström har väckt, motion nr 1557 yrkande 2, ett krav på utredning av de praktiska konsekvenserna. Där föreslås en utredning av de problem som måste lösas för att offentliga utskottsutfrågningar skall kunna genomföras, alltså de problem som tidigare har gjort det så svårt för Hilding Johansson att kunna acceptera den här tanken. Man kan undra varför Hilding Johansson inte tog chansen och tillstyrkte att vi fick utrett vilka de praktiska konsekvenserna blir och vad vi kan göra åt dem. Inte ens så långt gick viljan, utan Hilding Johansson tycker att allting skall förbli vid det gamla: vi skall sitta inlåsta i våra utskott. Som argument anförde Hilding Johansson liksom Bertil Fiskesjö att offentliga utskottsutfrågningar skulle våldsamt fördröja och förlänga riksdagens arbete. Som exempel nämndes konstitutionsutskottets arbete med sekretesslagen. Men var det exemplet så förfärligt lyckat egentligen? Kan man inte tänka sig att litet mera offentlighet kring en del

detaljer där skulle ha kunnat sopa bort en del av de ganska rejäla missförstånd som har valsat runt ute i den offentliga debatten? En offentlig utskottsutfrågning hade kanske varit till gagn för utskottet, och vi hade fått en mer riktig debatt om det hela.

Det argument mot förslaget som återstår är att det går an att efteråt trycka upp en skriftlig redogörelse av utskottsbehandlingen och ge information den vägen. Det är nog riktigt, och det har sitt värde. Jag är inte alls motståndare till det, men det har den nackdelen att informationen kommer litet sent. Den hinner inte påverka debatten, utan den kommer först när utskottet redan har fattat sitt beslut och bara några dagar, i bästa fall en vecka, innan riksdagen skall fatta sitt beslut. Det är litet väl sent, mina herrar! Vill vi ha ut informationen och menar vi att den skall kunna vara av något värde för debatten, så bör den komma ut så tidigt som möjligt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 3.

BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! I mitt inledningsanförande argumenterade jag ganska utförligt för min ståndpunkt, och jag skall inte upprepa de argumenten. Jag sade t. o. m. att jag i den här frågan har varit något ambivalent, dvs. jag erkänner att det finns vissa skäl som talar för att öppna vissa utskottsförhör på det sätt som reservanterna vill.

Jag försökte tidigare göra en allmän sammanvägning av de troliga effekternas för- och nackdelar, och då har jag stannat för den ståndpunkten att jag tycker nackdelarna överväger. Det är så som jag tror Herbert Tingsten uttryckte det, att även om man är övertygad i en fråga enbart till 60 % så måste man följa den övertygelsen och inte de 40 % som möjligen pekar åt ett annat håll.

Torkel Lindahl sade att de öppna utskottsförhören också skulle tjäna syftet att öka informationen för andra riksdagsledamöter än dem som sitter i ifrågavarande utskott. Jag har svårt att se hur det skulle kunna fungera. Utskotten är ju väldigt arbetstygda, och de sammanträder som regel på samma tider. Jag har svårt att föreställa mig att ledamöterna skulle kunna ranta runt i olika utskott. Och om man reserverade särskilda tider för de utskott som har offentliga utfrågningar, då skulle det onekligen ytterligare stärka det argument mot förslaget som tidigare framförts, nämligen att den extra tidsåtgången skulle bli väldigt stor.

Torkel Lindahl sade också att öppna utskottsförhör skulle kunna bidra till att minska det politikerförakt som enligt hans uppfattning grasserade. Jag nämner detta därför att jag tycker att vi som är aktiva politiker bör vara litet försiktigare med att utan vidare acceptera att det som man i pressen litet vårdslöst kallar för politikerförakt verkligen existerar.

Jag måste säga att jag rör mig mycket bland människor och att jag är mycket ute och talar osv. Självfallet möter jag människor som tycker att vi fattar tokiga beslut här i riksdagen. Ibland får jag höra att jag varit med om att fatta beslut som inte alla gillar. Men jag har ändå aldrig stött på någon form av vad som rimligen kan betecknas som politikerförakt. Tvärtom är de

allra flesta människor väldigt väl införstådda med de svårigheter som vi politiker har att jobba med. Människor kan alltså ogilla våra ståndpunkter och våra beslut, men jag vill ändå säga att jag inte har stött på någon form av politikerförakt.

Jag vill här gärna passa på att säga att vi som aktivt sysslar med politik skall värja oss så att vi inte faller i den gropan.

HILDING JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Torkel Lindahl vände sig direkt till mig och menade att jag varit ouppmärksam under utskottets behandling av detta ärende. Jag vill därför klara upp detta missförstånd.

Torkel Lindahl pekade på Bonnie Bernströms motion. I denna finns två yrkanden, nämligen

”1. att riksdagen som sin mening uttalar att offentliga utskottsfrågningar bör införas.

2. att riksdagen beslutar uppdra åt talmanskonferensen att utreda de praktiska förutsättningarna för ett snabbt införande av offentliga utskottsfrågningar”.

Dessutom förelåg en motion av Torkel Lindahl m. fl., där man infört den lagtext det gäller. Vid behandlingen av frågan i utskottet yrkade folkpartisterna inte bifall till Bonnie Bernströms motion utan till Torkel Lindahls motion. Jag tycker att det är litet för mycket begärt att jag i det läget skulle yrka bifall till Bonnie Bernströms motion, när folkpartisterna i utskottet sköt den åt sidan. Därför har man nu den reservation som föreligger, där man infört den lagtext det gäller – och så har man gjort tidigare.

Jag undrar, Torkel Lindahl, om man inte inom folkpartiet bör kunna lyssna litet mera till Bonnie Bernström i fortsättningen och låta utreda konsekvenserna innan man inbjuder oss här i kammaren att anta förslag till lagtext.

Slutligen: Torkel Lindahl säger att vi sitter inlästa i utskotten, men jag har aldrig uppfattat situationen på det sättet. Hade vi offentliga utskottsfrågningar, som en tredjedels majoritet i utskottet kan driva fram, skulle vi nog få sitta i utskotten långt mer än vi nu gör. Och skulle vi följa det fina schema som Torkel Lindahl skisserat skulle vi hamna i den situationen att utskotten fick sammanträda på olika tider. Vissa utskott kanske fick hålla sina sammanträden nattetid, så att vi andra kunde komma dit och lyssna. Möjligen kunde vi sitta och följa utfrågningarna i TV. Men det här går inte riktigt ihop.

TORKE LINDAHL (fp) replik:

Herr talman! Vill man krångla till en i och för sig ganska enkel sak är det inte särskilt svårt. Snarare är det väldigt lätt att krångla till saker.

Beträffande det som Hilding Johansson sist tog upp, att det skulle bli så besvärligt att bestämma tidpunkten för utskottens sammanträden – alla skall ju ha möjlighet att ta ta del av dem – vill jag paminna om att det går att läsa tidningar och att på annat sätt följa debatten när den väl blivit offentlig. En del av det som händer är inte alla så intresserade av, och en del saker är alla

intresserade av. Det är här bara fråga om svepskäl – man vill inte ha offentliga utskottsutfrågningar. Hade det inte varit bättre att säga det?

Till en början var jag litet pessimistisk – om den här frågan skulle föras ett litet steg framåt också i år, men, herr talman, efter att ha hört Bertil Fiskesjö tycker jag nog att det där lilla steget framåt trots allt har förverkligats. Vi får väl hålla uppe trycket, så får vi se hur det kan bli till nästa år. Jag håller med om vad Bertil Fiskesjö sade om politikerförakt, och jag kanske uttryckte mig litet slarvigt på den punkten. Men låt mig säga att jag tror att förståelsen för de beslut vi fattar blir större hos allmänheten om den är bättre informerad om det beslutsunderlag vi har, om de kunskaper och den information vi har när vi fattar beslut. I dag är den informationen ganska dålig. Jag tror inte att det här är något universalhjälpmedel, som kommer att lösa alla problem, men jag tror att det är en metod att något minska de brister som finns i informationen.

Till sist, Hilding Johansson: Är det så att vi kan enas om kraven i Bonnie Bernströms motion skulle jag med glädje yrka bifall till den, och om Hilding Johansson kan ge mig en indikation på det skall vi klara av den saken.

HILDING JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Fattade jag Torkel Lindahl rätt i hans senaste inlägg skulle det vara på det sättet att det är för tidningarnas skull som man skulle ordna dessa utskottsutfrågningar och att vi riksdagsledamöter skulle få del av informationen genom att flitigt läsa tidningar. Jag har ett intryck av att tidningsmännen på andra vägar skaffar sig en hel del upplysningar. Det står mycket i tidningarna om vad som händer i utskotten, i kanslihuset osv. – och för tidningarnas skull behöver man säkert inte ordna utskottsutfrågningar. Tidningsmännen har säkert förmåga att utan hjälp av utskottens ledamöter ta sig fram till nyhetsköllorna.

TORKE LINDAHL (fp) replik:

Herr talman! Jag hade för mig att en hel del av informationen faktiskt går via massmedia. Jag pratar om detta som något med dubbla funktioner. Offentliga utskottsutfrågningar har inte som självändamål att tillgodose riksdagens ledamöter. Det är en fördel även för riksdagens ledamöter om de finns, men det är också en fördel om en vidare allmänhet får möjlighet att ta del av vad som sker.

Sedan hörde jag tyvärr inte från Hilding Johansson någonting som tyder på någon större vilja hos honom att sluta upp bakom Bonnie Bernströms motion.

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Sveriges riksdag borde detta år, eller senast nästa år, ha återvänt till Helgeandsholmen, den plats som är ett utsökt läge för parlamentshus. Efter olika beslutsprocesser i samband med den nya författningen och övergången till enkammarssystem utlystes en arkitektävling för tio år sedan. I reglerna för den förutsattes att riksdagen skulle erhålla

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

ett fungerande hus på Helgeandsholmen. Samtliga lokaler skulle ligga på Helgeandsholmen – ytor och utrymmen bestämdes med uppgift om reservytor. Om vi i dag fattar oss kort kan vi säga: Riksdagens intentioner den gången har inte följts och dess krav har inte länt till efterrettelse.

Efter ett otal turer i ärendet föreligger nu ett förslag, som skall effektueras och som inte motsvarar riksdagens krav. Jag har talat därom många gånger. Många motionärer har ända sedan 1972 tagit upp saken, men vi har talat för döva öron. Vi har stått inför det mest egendomliga, nämligen det omöjliga att nå ut till både ledamöter och allmänhet med det som är klart och betydelsefullt.

I dag är kammaren i stor utsträckning "ny" om man jämför med 1970–1972. Jag är övertygad om att många inte har en aning om att riksdagen kommit att godkänna byggandet av ett hus som inte är det hus som riksdagen beställt. Riksdagen ser ut att besluta om en byggnad som inte heller passar riksdagen, ett hus som är sämre än det som riksdagen hade kunnat få – och som riksdagen begärt – och som många ledamöter tror att vi kommer att få.

Det är givetvis troligt att vi även denna gång talar för döva öron eller för dem som inte är här och lyssnar, men jag vet att om en framtida stund skall allt detta falla under frågor och prövning och dom på nytt, och vad jag anför i dag är ett försök att än en gång samla våra invändningar mot det nu föreliggande förslaget H 2 och anföra dess nackdelar – för att inte säga dess orimlighet. Jag vill än en gång hävda att det förslag som kallas Samspel är det enda som motsvarar riksdagens önskan 1968, 1970 och 1974. Det är det enda som löser lokalfrågorna helt inom en enhet – jag betonar: helt inom en enhet – och till rimlig kostnad. Jag ber även att de som tidigare inte kunnat vara med i besluten, de som är nya här i riksdagen, ger akt på vad saken gäller, fastän det är svårt – det medger jag – med allt det material i alla ämnen som väller över oss i riksdagen.

I motion 1562, som jag har väckt tillsammans med Anders Gernandt och Sven Munke, har vi talat om att skrivningen under punkt B 5 i proposition 1979/80:100, bil. 19, är vilseledande genom sin otydlighet. Det är starka ord, men vi anser att de är befogade. Vi har pekat på förseningar och kostnader.

I sak har utskottet egentligen inte sagt ett ord om motion 1562. När utskottet hänvisar till tidigare behandlingar är det givetvis ett försök att säga att där har utskottet uttalat sig, men jag har aldrig tidigare heller funnit ett svar där man har påvisat att våra påståenden om förseningar och fördyringar och omöjligheten över huvud taget med det nya förslaget är oriktiga. Man har inte kunnat bevisa det.

Vi vill att riksdagen skall flytta tillbaka, men vi kritiserar det som har föreslagits och ser ut att bli förverkligat. Jag är i dag böjd för att rösta för reservation 1, trots vad som där sägs om motion 1562. Men jag vill också – i motsats till vad andra talare här har anfört – stryka under att beslutet om återflyttning var klokt. Nagot av det som förskräcker oss inför vad som sker skall jag försöka anföra här. Jag ber om ursäkt för att jag kanske har

reserverat lång tid på talarlistan, men jag anser det nödvändigt.

Jag måste också fråga: För vem bygger vi riksdagshuset? Det har blivit stora förändringar i riksdagsarbetet bara sedan jag började här för 16 år sedan. Den tiden är förbi då riksdagsbeslut fattades efter en debatt i kammaren och då ledamöterna hade sin huvudsakliga arbetsplats i kammaren eller i korridorer och partilokaler. Den nya politikerrollen ställer helt andra krav på riksdagsledamoten. Vi skall vara mycket mera hemma. Vi skall ha mycket mera kontakt med väljarna, och vi måste ha rum där vi arbetar och vi skulle ha mer skrivhjälp. Dessutom behövs närkontakt med kammaren, utskotts- och partilokaler. Vi behöver också sammanträdesrum, bibliotek, tryckeri osv. Utvecklingen går sin gång obevekligt, och vi kommer att få ännu större krav på oss då det gäller effektivitet och prestationsförmåga i framtiden. Jag vill här betona att sådana krav inte tillgodoses i det pågående projektet, som breder ut sig över Helgeandsholmen, men inte bara över den utan också över Gamla stan.

För några veckor sedan framförde tjänstemännen i riksdagens utskott kritik mot placeringen av tjänsterummen samt mot utformningen av vissa av dem. Det har kanske blivit en rättelse, jag vet inte hur, men kritiken har i alla fall tystnat. Jag vet också att man från vaktmästarnas sida undrar vad det skall bli av det som nu skall byggas. Vaktmästarna behöver ha god kontakt med alla riksdagens organ och medverkande. I det förslag som nu skall utformas och som också skall omfatta annex till kanslihuset blir det mycket svårt att upprätthålla sådana kontakter. Vi behöver en koncentrerad anläggning, där antalet vaktmästarexpeditioner kan stanna vid kanske något tiotal. Men i den splittrade anläggningen blir det ett mångfaldigande av detta antal som blir oerhört besvärande. Koncentration är ett ovillkorligt krav för att skapa trygghet för verksamheten och samtidigt hålla personalkostnaderna nere.

När det gäller frågorna om samordning och avstånd vill jag ha sagt att den riktiga lösningen på det totala funktionsproblemet är korta, väl avvägda avstånd. Hur många gånger har vi inte skrivit och sagt det! Men hur många av kammarens ledamöter vet vad det som nu håller på att byggas kommer att innebära i praktiken? Vi har talat om en förnuftig fördelning av rumsfunktionerna och framför allt om en klar överskådlighet. Detta kan man få i ett riksdagshus på Helgeandsholmen. Det har vi också i någon mån här vid Sergels torg – där det är ett ganska bra och hyggligt fungerande riksdagshus – men den korrekta lösningen av riksdagshusfrågan har vi alltså inom Helgeandsholmen och i förslaget Samspel. I det förslaget finns också medtagna reservutrymmen utöver de programliga ytorna, om man skulle behöva ytterligare utrymmen i framtiden – vilket väl kommer att behövas. Då kan man, kanske om några tiotal år, flytta över vissa funktioner till kanslihuset.

Jag vill också ta upp tidsspillan. Tänk om riksdagsledamöterna i dag kunde göra klart för sig vad det kommer att betyda för dem som skall vara med i den riksdag som flyttar tillbaka, när man har sådana avstånd mellan ledamöterummen i kanslihuset och vissa andra rum i annexet och plenisalen! I praktiken blir det väl så att man under plenidagar måste vistas i omedelbar

Onsdagen den
16 april 1980

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

närhet av kammaren, dvs. i de delar av byggnaderna som finns på Helgeandsholmen. Det kommer under alla förhållanden att betyda en tidsspillan som är helt oacceptabel. Tidsfaktorn får inte tänjas ut med subjektiva bedömningar, såsom "det här går nog bra". Endast det bästa är gott nog. Jag vill därför säga som jag sagt tidigare i motioner: Se på ritningarnas förslag till trappor, hissar och gångar under bron under Stallkanalen och föreställ dig, du riksdagsman, hur det kommer att bli i framtiden, när riksdagen skall arbeta snabbt men är splittrad och fördelad på så många ställen! Vi kan också räkna med större risker för driftstörningar genom att det är så stora ytor och riksdagsmännen skall färdas så långa vägar.

Sedan vill jag säga någonting om säkerheten.

Under 1950- och 1960-talen utfördes flera arbeten för att säkra riksdagshusets tekniska skick. Det fanns risk för nedrasande stenblock. Stenar rubbades ur sitt läge i grundmurarna. De stora lanterninerna reparerades efter horisontala förskjutningar i byggnadsstommen. Sådana rörelser i byggnadsstommen kan elimineras endast genom total grundförstärkning.

Nu förnekar man att en grundförstärkning är behövlig. Jag vill inlägga min protest mot detta och säga att den förr eller senare kommer att bli nödvändig och att det då blir ohyggligt dyrt att göra det som nu, om man effektuerade förslaget Samspel, skulle kunna göras relativt billigt – och som det framför allt hade varit mycket billigare att göra för fyra eller fem år sedan, om riksdagen då hade stannat inför det rätta beslutet, det rätta förslaget.

Vidare har vi frågan om säkerheten mot obehörigt intrång och våldsbrott. Det borde vara ett självklart villkor att vi skall ha ett riksdagshus som fungerar tillfredsställande på den punkten. Vi vet ju hur det ser ut ute i Europa och världen i övrigt och vi minns attentatsförsök – om vi skall kalla dem så – mot statsråd och andra personer. Vi tror att den anläggning som man nu skall bygga – med annexet, med kanslihuset, med gångarna och alltsammans – blir ohyggligt svår att övervaka, om man skall kunna tillfredsställa säkerhetskravet. En bevakning som är effektiv beror på samarbetet mellan de enskilda personerna i bevakningsstyrkan och på placeringen av de bevakande stationerna. Också där är alltså koncentrationen ett ovillkorligt krav för att man skall kunna skapa trygghet.

Sedan vill jag ta upp kostnaderna också. Daniel Tarschys har ju redan belyst dem i sitt inlägg.

Jag finner det mycket förvånande att KU i sitt betänkande nr 44 talar endast om de kostnader som de arkeologiska utgrävningarna medfört. De är egentligen bara struntsummor i jämförelse med allt det andra, och det var dessutom självklart att de pengarna skulle ges ut. Men om man skulle jämföra kostnaderna nu med de tänkta kostnaderna för en effektivering av förslaget Samspel för tre eller fyra år sedan – om vi hade börjat med det förslaget då – och jämför dess finesser och kostnader med dem som nu föreligger eller kommer att föreligga, så finner man att skillnaderna är oerhörda. Några kostnader för grundförstärkning har *inte* upptagits i byggnadsstyrelsens kalkyler. Jag vill därför tala om för kammaren att de

kostnaderna kommer att få betalas i framtiden och att det då blir både dyrt och besvärligt.

Man har heller inte i kalkylerna räknat med ombyggnadskostnaden för kanslihuset, och man nämner inte alls reserverna, dvs. det som ligger utanför och som man skall komma med så småningom.

De verkliga kostnaderna avser utgifter för ombyggnad av riksbyggnaderna, kanslihuset, annexet och övriga reserver. Därtill kommer kostnader för ersättning i dagens pris för de lokaler som man vill ta i anspråk utanför Helgeandsholmen. Kostnaderna för att genomföra projektet H 2 ligger därför mångfaldigt över de hittills redovisade. Jag har velat framhålla detta i dag för att den som läser denna debatt om några år skall kunna finna dessa synpunkter redovisade. Det är också mycket viktigt att alla vi som i dag kommer att rösta i detta ärende tar hänsyn till dessa oerhört allvarliga synpunkter.

Man kan då också fråga var ansvaret för det som nu har skett ligger. Det är omöjligt för mig som riksdagsman att i detalj klargöra detta. Jag vill bara säga att jag står funderande inför vad som har skett. Jag vill t. ex. anknyta till en motion, som de som är intresserade kan leta fram. Den väcktes år 1972 av Alf Wennerfors och avser handläggningen av arkitektävlingen. Jag kan försäkra att den väcker många tankar. Dessa frågor belyses f. ö. i en rad motioner. Jag vill alltså inte i dag göra någon bestämd person till syndabock. Det är ett tragiskt förlopp som vi får bevittna, och det som har skett är verkligen beklagligt.

De upplysningar som byggnadsstyrelsen lämnar tjänar som ett försvar för vad som har hänt. De uppgifter om kostnadsfunktioner och byggnadsteknik som redovisas låter så bra, men mot bakgrund av det som riksdagen en gång begärt och de förhållanden som nu föreligger och kommer att föreligga anser vi dem vara vilseledande.

Man har t. ex. i konstitutionsutskottets betänkande nr 13 år 1975 jämfört tre alternativ beträffande kostnaderna. Ett av dessa, det nu föreliggande förslaget H 2, framställs där som det ekonomiskt mest fördelaktiga. Men inte heller där har man räknat med kostnader för grundförstärkning, reserver och ersättningslokaler.

I samma betänkande redovisas också förslaget I b, som ungefär motsvarar det alternativ vilket i dag kallas Samspel. Om man gör en noggrann genomgång av alla i praktiken uppkommande kostnader framstår detta redan då som ekonomiskt överlägset i förhållande till de båda andra alternativ som förelåg år 1975. Varför i all världen kunde man inte få ut denna kunskap till beslutsfattarna? Vi står här inför en gåta.

Byggnadsstyrelsen har i frågan om grundförstärkningarna nu i en skrivelse medgivit att det förekommer sättningar och sänkningar inom det gamla riksdagshuset, men byggnadsstyrelsen hävdar ändå att grundförstärkning ej behövs "i dagens läge". Men hur skall man i praktiken kunna genomföra en sådan sedan huset byggts färdigt? Hur skall man då t. ex. kunna gå in under andra kammarens förutvarande plenisal för att genomföra sådana åtgärder? Ingen vet hur det skulle kunna genomföras.

Onsdagen den
16 april 1980

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

Svenska träforskningsinstitutet har påvisat att det förekommer bakterieangrepp i pålverket även under vattenytan. Man talar nu om att "flytta vattentrösklarna" i detta sammanhang. Frågan är här främst vad som är rimligt att göra från ekonomisk synpunkt och vad dessa åtgärder betyder i framtiden för Mälaren och ur andra aspekter. Det kan dessutom ifrågasättas om åtgärderna verkligen får den åsyftade effekten.

Jag vill än en gång mycket starkt understryka den betydelse som frågan om kostnaderna för grundförstärkningar har.

Man kan också fråga vad som var bevekelsegrunderna till att riksdagen gick in för alternativet H 2. Det har i det sammanhanget hänvisats till bevarandesynpunkten, dvs. att bl. a. vissa delar av de gamla kammarlokaler skulle bibehållas. Det finns väl också hos oss en viss förståelse för sådana tankar. Vi skulle ha förstått dem särskilt väl om det hade gällt en kanske 200- eller 300-årig byggnad. Men en byggnad uppförd i början av detta århundrade har inte ur historisk synvinkel något speciellt värde. Om alternativet dessutom i praktiken innebär att riksdagen inte kommer att kunna fungera tillfredsställande, genom att ledamotsrum och andra utrymmen inte ligger där man vill ha dem, är det verkligen en svag lösning.

Jag har vidare hört rykten om att man nu håller på att rita om detta alternativ och därvid kanske i viss mån plagierar Samspel så att man ändå skulle ta i anspråk de utrymmen som där förutsätts. Om det är sant faller argumenteringen att det skulle gälla att bevara riksdagshuset så att man kan se hur det en gång i tiden såg ut.

För min del stödjer jag i första hand vår motion 1562. Om den faller avser jag att i andra hand stödja reservationen av herr Tarschys m. fl. Trots allt vad som har sagts mot den reservationen måste det viktiga vara att vi får betänketid och kan göra klart för åtminstone de flesta att det behövs en grundförstärkning. Vi måste få ett förslag som på ett helt annat sätt redovisar för riksdagsmännen hur deras krav exempelvis på koncentration, tidsbesparande åtgärder och annat har tillgodosetts.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall i första hand till motionen 1562 och i andra hand till reservationen 1.

Jag skall också avge en röstförklaring. Jag kommer att lägga ned min röst i punkten som gäller de offentliga utfrågningarna. Jag ställer mig mycket tveksam till sådana och tror att de skulle innebära stora svårigheter.

I detta anförande instämde Anders Gernandt (c) och Sven Munke (m).

ESSEN LINDAHL (s):

Herr talman! Jag vill först begagna tillfället att tacka konstitutionsutskottet för att min motion med förslag om telefonöverföring av riksdagsdebatter till landsortspressen har fått en så positiv behandling. Det är trevligt att någon gång få en motion tillstyrkt.

Jag har den uppfattningen, vilket motionen är ett uttryck för, att allmänheten via press och radio bör få bättre möjligheter att följa vad som sker i riksdagen. Jag tycker vidare att riksdagen har skyldighet att underlätta

riksdagsbevakningen för massmedia. Dessa kan sedan bäst bedöma vad som är av allmänt intresse. Ett enkelt och relativt billigt sätt är att riksdagsdebatter överförs till intresserade tidningar på en vanlig telefonlinje. Förvaltningskontorets enkät bland tidningarna visar också att det finns ett ökande intresse för telefonöverföring av debatter från riksdagen.

I åtskilliga fall har kostnadsskäl föranlett en viss tvekan inför denna i övrigt positiva nyhet. Tidningen Folket ställer exempelvis frågan: Finns det inte möjlighet för riksdagen att subventionera landsortstidningarnas bevakning på samma sätt som man redan i dag ställer gratis lokaler och telefon till storstadspressens förfogande?

Eller lyssna på Länsstidningen i Södertälje som anför: "För de landsortstidningar som har ambitionen att på ledarplats kontinuerligt kommentera riksdagsdebatterna men som samtidigt inte har ekonomiska möjligheter att avsätta speciella tjänster som riksdagsreporter/kommentator är denna service av utomordentligt intresse."

"Vi är mycket intresserade, men kostnaderna ter sig något avskräckande", säger exempelvis Länsstidningen Östersund.

Och så här tycker Trelleborgs Allehanda: "Ett sådant arrangemang vore ytterst värdefullt för vår tidning. Tyvärr ser vi inga möjligheter att ekonomiskt gå iland med projektet."

Västerbottens-Kuriren ger f. ö. sin anslutning till motionens tanke att till denna service också foga möjligheten att följa presskonferenser som hålls i riksdagshuset.

Tidningen Smålandningen gör ett riktigt påpekande, när den framhåller att de tidningar som ligger längst från Stockholm får betala mest, då periodkostnaden blir högre. Kostnaden stiger också med avståndet till Stockholm, om man vill sända reportrar till viktiga riksdagsdebatter. Förvaltningsstyrelsen bör beakta skillnaderna på kostnadssidan. Det finns nu en ojämlikhet som kan elimineras. En subventionering bör syfta till att tidningarna kommer i åtnjutande av en relativt låg enhetstaxa. Jag tycker att vi bör ha råd att ge små och fattiga landsortstidningar samma ekonomiska förmåner som de stora och resursrika Stockholmstidningarna redan har.

Herr talman! Det känns nästan rörande när en liten tidning, Norra Halland, måste tacka nej därför att den har små möjligheter att placera en medarbetare vid debatt-telefonen. Men detta den lilla tidningens problem kan naturligtvis vi riksdagsmän hjälpa till att lösa. Det bör bli en självklar uppgift för oss att hålla den egna länsstidningen informerad om och när något av lokalt intresse är på gång. Gruppkanslierna kan också tipsa läns- och lokalpressen. Då behöver inte den lilla tidningen avdela medarbetare för en ständig riksdagsbevakning, vilket naturligtvis inte heller har varit motionärens mening.

Riksdagens frågestunder och interpellationsdebatter innehåller ofta lokala nyheter av stort intresse. I departementen utarbetas innehållsrika svar, och statsråden förmedlar dessa uppgifter till de närmast berörda i kammaren. Tyvärr stannar det ofta vid detta.

Mot massmediernas bevakning av de stora partiledardebatterna kan enligt

Onsdagen den
16 april 1980

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

min mening ingen kritik riktas. Men riksdagens vardagsarbete och det som gäller problemen på hemorten speglas inte lika förtjänstfullt. Nyhetsbevakningen på detta försummade område har jag med min motion velat förbättra. Jag kan instämma i KU:s uttalande, att det nu finns anledning att tillskapa bättre möjligheter för pressen att följa riksdagsdebatterna. Förutsättningarna för att tämligen snabbt bygga ut denna telefonservice bör prövas i positiv anda, säger konstitutionsutskottet. För detta positiva uttalande vill motionären bara tacka. Konstitutionsutskottets ställningstagande är bra för massmedierna, bra för riksdagen och dess ledamöter och – inte minst – bra för väljarna. Nu har vi chansen att konkret och utan dröjsmål göra en positiv insats på detta viktiga område till en rimlig kostnad.

Herr talman! Jag yrkar på denna punkt bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

JAN-ERIC VIRGIN (m):

Herr talman! Att riksdagens arbete bör inledas med en officiell öppningshögtidlighet torde det råda stor enighet om. Öppnandet har sedan några år tillbaka skett under enkla former i det nuvarande provisoriska riksdagshuset. Numera vet många medborgare inte ens vid vilken tid på året som riksmötet öppnas. Detta medför bl. a. att allmänhetens insikt om riksdagens centrala roll i samhället minskar. Vi moderater finner denna utveckling allvarlig och anser det viktigt att alla möjligheter tas till vara för att ge riksdagen tillfälle att komma i kontakt med medborgarna och skapa intresse för riksdagens arbete. Det är därför viktigt att själva inledningen av riksmötet får en sådan utformning att den väcker allmänhetens intresse.

Ett medel att nå detta mål är att i modifierad form låta öppningsceremonin liksom tidigare äga rum i rikssalen. Denna utgör en lämplig inramning för en sådan högtid. Visserligen har under årens lopp många förändringar i riktning mot förenkling ägt rum, men de högtidliga formerna och värdigheten i ceremonierna slog man vakt om. Enligt vår mening är det betydelsefullt att riksmötet öppnas i former som markerar det historiska sambandet med Sveriges tidigare statskick och historia. Jag vill därför nu ta tillfället i akt att teckna en kort historik i frågan.

Riksdagen fick efter frihetskriget mot Danmark så småningom sin permanenta samlingsplats i Stockholm under Gustav Vasas långa regering. Den svenska riksdagen bestod då av fyra stånd – adel, präster, borgare och bönder – vilka sammanträdde och överlade var för sig i sina egna samlingslokaler, som var belägna på olika platser i Stockholm. För ståndens gemensamma överläggningar och beslut samlades man emellertid i rikssalen på Stockholms slott, förmodligen beroende på att något annat lämpligt utrymme knappast stod att uppbringa i det dåtida Stockholm.

Riksdagens talman har beslutat att öppnandet av riksmötet skall äga rum i riksdagens ordinarie samlingshall och inte längre i rikssalen på Stockholms slott såsom tidigare varit skick och bruk. Anledningen till detta beslut mot en mer än 400-årig tradition har uppgetts vara en önskan av grundlagberedningen att öppningshögtidligheten bättre skall passa in i det mönster som

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

gäller i ett parlamentariskt statskick och därför förläggas till kammarens plenisal.

Samtidigt har det gjorts gällande att det skulle vara "odemokratiskt" och "förödmjukande" för riksdagsmännen, att när de nu som folkets valda representanter innehar all makt i riket bege sig till kungens slott för att där få lov att öppna sitt riksmöte. Om en sådan argumentering skulle ligga till grund för talmannens beslut att stryka ett streck över en av det moderna Sveriges få men samtidigt mest imponerande och allmänt uppskattade offentliga manifestationer vore det beklagansvärt.

Då det nuvarande slottet byggdes var det som så många andra liknande praktbyggnader runt om i det dåtida Europa inte enbart avsett att vara ett residens för den regerande kungliga familjen och dennas uppvaktning. Ser man på Tessins planer för återuppbyggnaden av den 1697 nedbrunna Vasaborgen så finner man lätt bredvid de kungliga gemakerna också rader av ämbetsrum och arkivlokaler för de kungliga kollegierna, dvs. de dåtida ämbetsverken, som alltså förutsattes ha sina tjänstelokaler innanför slottets murar. Som bekant fortsattes denna tradition långt in på 1800-talet, då slutligen kungl. biblioteket avflyttade till nya lokaler i Humlegården. Det bör i detta sammanhang också noteras att såväl högsta domstolen som regeringsrätten haft sina lokaler i ordenssalarna på slottet långt in i vår tid. Det var därför helt naturligt att också förlägga den lagstiftande maktens plenisal i samma byggnad som den högsta administrationen och den högsta dömande makten. Det under hela frihetstiden rådande svåra statsfinansiella läget, som tidvis medförde betydande förseningar vid slottsbyggets färdigställande, gjorde det vid denna tidpunkt knappast möjligt att uppföra en särskild byggnad för riksdagens plenarmöten, då en sådan med lätthet kunde inrymmas i det under byggnad varande slottet.

Jag har genom denna korta historiska tillbakablick velat visa på att rikssalen som allt annat statligt tillhör folket och därmed också bör användas av oss folkvalda.

Rikssalen har således alltid tidigare varit den svenska folkrepresentations högtidliga samlingslokal. Att den rent lokalt ligger i en byggnad, som under tidernas lopp blivit enbart en kungaboning, har historiska snarare än dynastisk-politiska skäl. Men detta utgör ingen anledning till att flytta riksdagens högtidliga öppnande.

Riksdagens högtidliga öppnande i dess tidigare form var synnerligen uppskattat av stora delar av svenska folket, vilket TV:s sändningar i hög grad bidrog till. Det torde heller inte råda något tvivel om att en majoritet av svenska folket vill att riksdagen skall återinföra ett högtidligt öppnande i de former som tidigare tillämpades, då riksmötet börjar sitt arbete i oktober månad. Vi finner det också angeläget att riksdagen inför Sveriges folk slår vakt om goda traditioner, som kan bidra till att skapa värdighet kring och förtroende för Sveriges riksdag.

Motioner från icke enbart moderata samlingspartiet angående formerna för riksmötets öppnande har förekommit så gott som varje år här i riksdagen. Svaret har också varit detsamma år för år – så också detta år. Konstitutions-

Onsdagen den
16 april 1980

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

utskottet erinrar om att det enligt bestämmelserna i riksdagsordningen ankommer på talmannen att efter samråd med vice talmännen fastställa ordningen för riksdagens öppningssammanträden. Vidare säger utskottet att ceremonin normalt bör förläggas till riksdagens plenisal.

Ja, det är i stort sett vad Gunnar Oskarson och jag säger i vår motion nr 1049. Vi anser där att riksmötets öppnande i rikssalen bör äga rum vid början av varje ny mandatperiod, medan normalt öppnande av riksmötet under mellanliggande år bör ske i riksdagshuset under de former som fastställs av talmannen i samråd med vice talmännen.

Herr talman! Jag hoppas att talmannen under det kommande året vill överväga att i huvudsak återgå till tidigare plats och skick för riksmötets öppnande, vilket också anges i motionens hemställan. Något politiskt eller ekonomiskt hinder har jag svårt att finna någon klar motivering för.

Bertil Fiskesjö anser att den moderata reservationen är försiktig i tonfallet, tydligen alltför försiktig. Vi reserverar anser det lämpligt att talmannen avgör frågan. Därför hoppas vi att motionen vinner kammarens gehör.

Hilding Johansson anser att verkligheten har tagit över när det gäller det framtida riksdagshuset. Han säger också att det har framförts egendomliga ståndpunkter i den frågan. Ja, framtiden får väl utvisa vem som har rätt. Parlamentariker från skilda länder skulle enligt Hilding Johansson hålla med honom om att de nuvarande formerna för riksmötets öppnande är de rätta. Frågan är emellertid om han har rätt. Jag kan ju inte här bevisa motsatsen. Det väsentliga är dock hur den svenske medborgaren ser på denna fråga. Det är framför allt med tanke på honom eller henne som vi har skrivit dessa motioner.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets hemställan fogade reservationen beträffande p. 28 mom. 5.

I detta anförande instämde Gunnar Oskarson, Gunnar Biörck i Värmdö, Jan Prytz, Erik Olsson och Tore Nilsson (alla m).

HILDING JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Ordet "normalt", som förekommer i dessa uttalanden, syftar inte på någon annan situation än att riksdagshusets plenisal vid något tillfälle kan befinna sig i sådant skick, exempelvis på grund av reparation, att den inte kan användas, eller att riksdagsöppnandet måste ske utanför Stockholm. Att detta ord har förts in beror på att det skulle vara en lagligen öppnad riksdag även vid de tillfällen då öppnandet inte skedde i plenisalen. Däremot har vi i grundlagberedningen på sin tid aldrig åsyftat en sådan situation att öppnandet vart tredje eller fjärde år skulle ske i andra lokaler.

Får jag tillägga att jag när det gäller parlamentets öppnande aldrig har uttalat mig om hur parlamentsledamöter i andra länder ser på vår öppningsceremoni. Jag har endast konstaterat att politiker runt om i världen tycks ha den uppfattningen att öppnandet skall ske i riksdagens plenisal. Rikssalen kommer inte att bli riksdagens plenisal.

Den historiska resumé som vi har fått del av innehöll bl. a. att plenisalen en

gång i tiden var förlagd till slottet. Så är emellertid inte längre fallet. Ägarförhållandena har aldrig spelat någon roll för mitt ställningstagande.

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! I motion 1978/79:342 har jag tillsammans med tre partivänner från Skaraborgs län motionerat om projicering av talares namn och partibeteckning på bildskärmen i riksdagens plenisal. Vi anser att detta skulle vara en viktig information för besökarna på åhörarläktaren, och vi är övertygade om att den skulle bli uppskattad. Man behöver inte befinna sig länge på åhörarläktaren förrän man får höra samma återkommande fråga bland besökarna: Vem av ledamöterna är det som talar nu?

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

Men inte bara för åhörarna på läktaren skulle detta vara en viktig och värdefull information. Vi tror att det i lika hög grad gäller även riksdagens ledamöter och tjänstemän. På grund av det stora antalet ledamöter och riksdagens suppleantsystem är det många gånger svårt för den enskilde ledamoten eller tjänstemannen att komma ihåg namnen på samtliga ledamöter och tjänstgörande suppleanter.

I samband med att vi väckte vår motion gjorde en i den här kommunen utkommande kvällstidning en förfrågan bland en del ledamöter om de kunde namnge de ledamöter som reportern visade bilder av. Resultatet blev precis vad vi i vår motion har befarat. Det blev mycket få rätta svar.

Jag har själv under den senaste tiden roat mig med att fråga efter namn på ledamöter. Jag har då i första hand ställt dessa frågor till ledamöter av konstitutionsutskottet. Jag vill gärna säga, herr talman, att det inte har varit mycket värde i de upplysningar som man har fått av de svaren. Men trots detta kan ett enhälligt utskott konstatera att namngivning av ledamöter inte har något större informationsvärde.

Utskottet hänvisar till att riksdagens förvaltningsstyrelse har avstyrkt motionen med motiveringen att informationsvärdet av det föreslagna systemet inte motsvarar de kostnader som är förknippade med dess genomförande. I utskottets betänkande framhålls att kostnaden skulle bli 250 000 kr. Jag har inte haft tillfälle att ta del av dessa kostnadsuppgifter, och jag kan inte ifrågasätta dem. Jag vet inte vilket underlag utskottet har haft. Men jag förmodar att man anser att man då skulle behöva skaffa en minidator. Man har alltså utan tvekan valt det kostbaraste systemet. Jag tror säkert att systemet med en minidator skulle bli det mest effektiva systemet. Priset, 250 000 kr., är då inget avskräckande pris. En minidator går ju att använda även till annat. Vid en eventuell flyttning behöver den inte spolieras, eftersom den kan användas för andra ändamål.

Men det mest intressanta är att man tycker att det skulle bli så kostnadskrävande. Vi bör ändå tänka på att i det stora hela, när vi har kostnader för lokaler på över 25 milj. kr., är 250 000 trots allt en liten summa. Riksdagen besöks årligen av omkring 70 000 människor, och jag tycker att även ledamöter och tjänstemän är värda att få den information som vi motionärer vill att riksdagen skall ge. Jag tycker inte att kostnaden är så avskräckande.

Herr talman! Det kan kanske verka underligt att det väckts en motion i denna fråga. Saken borde väl i stället ha kunnat klaras upp direkt med förvaltningsstyrelsen. Jag vill gärna deklarerat att jag också varit av den uppfattningen. Den 9 mars 1978 skrev jag till förvaltningsstyrelsen i ärendet, men tyvärr togs skrivelsen aldrig upp, trots att jag vet att den efterlystes av två ledamöter vid två olika sammanträden våren 1978.

Den 21 juni 1978 togs skrivelsen upp till behandling men inte av förvaltningsstyrelsen utan av direktionen. Trots att andra ledamöter i förvaltningsstyrelsen var intresserade av frågan avgjordes den av ordföranden och *en* annan ledamot.

Därför väckte jag tillsammans med några andra ledamöter en motion i januari 1979. Kanske kan den ändå göra någon verkan, även om den nu avstyrks av utskottet. Det finns, tycker jag, anledning att ställa en fråga i sammanhanget: Varför har konstitutionsutskottet legat så länge på motionen utan att det gjorts några utredningar eller nedlagts något annat arbete på den? Det är ju sällsynt att en motion blir liggande obehandlad över ett val.

En annan fråga som jag ställer mig är denna: Har förvaltningsstyrelsen behandlat motionen? Det sägs i betänkandet att så har skett, men jag har frågat ledamöter i förvaltningsstyrelsen och de kan inte påminna sig att den har varit uppe till behandling.

Herr talman! Jag har inget yrkande. Jag bara beklagar den kallsinnighet som konstitutionsutskottet har visat motionen, vars syfte ju är att fa till stånd en informationsverksamhet som jag bedömer vara viktig. Det har förts en debatt här i dag om nya lokaler för riksdagen. Där kommer man säkert att kosta på sig både det ena och det andra. Därvidlag verkar det inte finnas något tak för miljonrullningen. Där kanske man skaffar minidatorer, så vi motionärer får väl trösta oss med att om det någon gång blir inflyttning i nya lokaler så blir det nog möjligt att också åstadkomma en tavla som anger namnen på talare i kammaren.

WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Sedan riksdagen förlade sin öppningseremoni till kammarens plenisal i stället för rikssalen har det varje år förekommit motioner om återflyttning av öppningseremonin till rikssalen. Motionerna om återgång till den gamla ceremonin har tillkommit därför att många människor har framfört förslaget till oss riksdagsmän.

Dessa väljare, vanliga svenska medborgare, är ganska många. Det är de människor som är intresserade av det arbete som vi folkvalda utför eller i varje fall borde utföra. Vi strävar ju efter att göra medborgarna mera intresserade av vårt arbete här, och vad vore bättre än att börja just på riksmötets första dag?

Som motionär vid flera tillfällen i detta ärende vet jag att det är talmannen som efter samråd med vice talmännen avgör på vilket sätt riksmötet skall öppnas. Därför behöver inte utskottets ordförande upplysa mig om det i dag.

Att jag kommit tillbaka i år igen med motionen beror bl. a. på att vi valt en ny talman och två nya vice talmän sedan vi förra gången behandlade motioner av denna innebörd. Jag tror, optimist som jag är, att det nya talmanspresidiet är mycket lyhört för vad svenska folket tycker och är berett att gå väljarna till mötes.

Jag lyssnade till utskottets ordförande, Bertil Fiskesjö, som litet raljant beskrev vad som står i reservation 2. Bertil Fiskesjö menade att det var en väldigt försiktig och till intet förpliktande skrivning. Men målsättningen är faktiskt att vädja till den nye talmannen att till bedömning ta upp frågan om hur riksmötet skall öppnas. Man behöver inte skriva hårdare för att nå den avsikten, herr Fiskesjö.

Nu är det tyvärr bara de moderata ledamöterna i utskottet som genom reservation 2 gett uttryck för uppfattningen att riksmötet bör öppnas på det sätt som skedde tidigare. Men om man har kontakter utanför detta hus vet man att det är väldigt många människor som tycker som jag i denna fråga. Dessa människor finns i talmannens parti, och de finns i herr Fiskesjöns parti. Men dessa människors och mitt hopp står inte till utskottsordföranden, utan det står till talmannen och vice talmännen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

STURE PALM (s):

Herr talman! När folkomröstningskampanjen om kärnkraften inleddes för några månader sedan uttryckte Tage Erlander förhoppningen om att svenska folket skulle samlas i en jättestor studiecirkel för att grundligt lära sig den betydelsefulla energifrågan.

Kort därefter förklarades från massmedialt håll att allmänheten inte borde vänta sig att massmedia skulle fungera som något folkuniversitet i frågor av detta slag. Detta fick sin bekräftelse många gånger under kampanjen. Kanhända är detta en riktig syn – ur nyhetsbevakarnas synpunkt. Den löpande nyhetsbevakningen kräver mycken tid, och den mer djupplöjande informationen får därför överlåtas åt andra. Lika självklart som behovet var av kunskap om de framtida energifrågorna lika självklart framstår i dag behovet av att öka kunskaperna om Sveriges ekonomiska läge.

På det sistnämnda området är behovet än större, och det kommer dessutom att sträcka sig flera år framöver. Det svåra läget är i hög grad resultatet av den ekonomiska politik som förts i vårt land de allra senaste åren. Det borde vara ett gemensamt intresse för alla politiska partier att den ekonomiska verkligheten kunde åskådliggöras på ett objektivt och lättbegripligt sätt för landets medborgare. Detta är motivet bakom motion 223, som behandlas i detta sammanhang och som jag tillsammans med Anita Gradin har undertecknat.

Nu brukar det tillhöra god ton i riksdagsarbetet att man med tystnad låter sig nöja med en positiv utskottsskrivning. Vår motion har också fått en ingående behandling. Av speciellt intresse är bil. 1 till utskottets betänkande. På det hela taget uppfattar vi utskottets skrivning i textavsnittet som ett instämmande i motionens synpunkter.

Onsdagen den
16 april 1980

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

Intrycket blir ett annat när man kommer till utskottets kläm, som mynnar ut i ett avslagsyrkande.

Det är riks att de som är mindre bevärande i det politiska teckentydandets konst kan tolka detta som en parlamentarisk västgötaklimax. Så har vi inte sett det. KU vill tydligen befria talmanskonferensen från att tvingas ta initiativ på detta område.

Motivet för motionen är klart. Vi anser nämligen – och det bestyrks också av bil. 1 till utskottets betänkande – att den objektiva information som hittills lämnats i de samhällsekonomiska frågorna är svåröverskådlig och svårtillgänglig för den stora allmänheten. Därför anser vi – och vi får stöd av KU – att det är en angelägen uppgift att förbättra denna informationsverksamhet.

Tanken på en samhällsfinansierad informationsverksamhet är inte ny. Under efterkrigsåren, då Sveriges ekonomiska problem av förklarliga skäl var mycket stora, tog statsmakterna initiativ för att förse stora samhällsgrupper med en objektiv ekonomisk basinformation. Detta projekt utvecklades senare till utgivandet av Konjunkturjournalen under åren 1951–1959 i samarbete med konjunkturinstitutet. Det finns säkert många i den här kammaren som kan intyga att denna informationsverksamhet var av stort värde. Men utgivningen upphörde. Kanhända berodde detta på att det ekonomiska läget då ansågs så bekymmersfritt att en information av detta slag var överflödig.

1974 genomfördes under ledning av talmanskonferensen och riksdagens informationskommitté en försöksannonsering i pressen om riksdagen och dess arbete. Denna annonsering fick en fortsättning med försöksutgivningen av tidningen Sveriges Riksdag. Tidningen gick ut i 4 miljoner exemplar till landets samtliga hushåll. Även detta material innehöll mycken värdefull politisk och samhällsekonomisk basinformation för allmänheten. Tidningen togs också i stor utsträckning i anspråk för undervisningsändamål.

Dessa projekt, som fungerat bra, utvärderades senare av olika opinionsundersökningsinstitut. Slutsatsen blev att tidningsprojektet ansågs värt att få en kontinuerlig fortsättning. Detta material har också varit tillgängligt för riksdagens ledamöter.

Ett växande informationsbehov mot bakgrunden av vårt lands nu mycket miserabla ekonomiska läge underströks med stor styrka någon månad efter det att vi avlämnat motionen. Det skedde i en debatt mellan budgetminister Ingemar Mundebo och finansutskottets vice ordförande Kjell-Olof Feldt. Jag har här ett klipp ur en av Stockholms största tidningar, som refererade den konferens där denna debatt hölls. "Nu bör vi upplysa om lägets allvar", lyder rubriken till referatet. Vidare heter det: "Politikerna har inte tillräckligt klart upplyst svenska folket om hur allvarligt vårt ekonomiska läge är. Om detta var budgetminister Ingemar Mundebo (fp) och riksdagsman Kjell-Olof Feldt (s) helt ense – – på konferensen Vårt ekonomiska läge." Detta skrevs i februari månad.

När det gäller själva handhavandet av dessa uppgifter ansluter sig KU i allt väsentligt till det som sägs i vår motion men anser att dessa frågor bjuder på stora svårigheter. Därför avvisar man vårt förslag att lägga dessa uppgifter på

talmanskonferensen och pekar i stället på Nämnden för samhällsinformation, NSI.

Utskottets skrivning på denna punkt är mycket intressant. I NSI:s instruktion sägs att dess roll är främst rådgivande och samordnande. KU går nu längre och framhåller NSI:s möjligheter att ta initiativ beträffande information av det slag som aktualiseras i motionen. Utskottet uttrycker sig så här: "Nämnden kan förutsättas vara oförhindrad att ta initiativ till åtgärder rörande ekonomisk information om så bedöms lämpligt."

Klarare kan det inte sägas.

Till det här kan läggas att det i årets budgetproposition meddelas att det vid ingången av innevarande budgetår fanns en odisponerad medelsreservation om drygt 10 milj. kr. Enligt de uppgifter jag fått finns medel fortfarande disponibla.

KU:s påpekande blir av än större intresse mot bakgrunden av de kritiska synpunkter som tidigare framförts av riksdagens revisorer vid en analys av de samhälleliga informationsinsatserna.

I en ganska omfattande granskningspromemoria aktualiserade revisorerna nya grepp inom NSI:s område, och undersökningen bekräftade behovet av en kraftfullare och mer målinriktad inriktning av samhällets informationsverksamhet. Resultatet blev också en skrivelse som sändes till regeringen i november 1976.

Herr talman! Vi motionärer är tillfredsställda med att konstitutionsutskottet i sak ger sitt stöd åt vårt krav om en förbättrad utåtriktad informationsverksamhet i de övergripande ekonomiska frågorna.

Vem som skall fullfölja dessa propåer har för motionärerna något mindre intresse. Det väsentliga är att det sker någonting på detta område och att resultatet blir en objektiv ekonomisk basinformation. I den tidigare informationsverksamheten har det parlamentariska inflytandet varit garanterat. Det har visat sig vara nödvändigt, och det rör sig här om en mycket angelägen uppgift.

Mot denna bakgrund har jag vid detta tillfälle inget annat yrkande än om bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

I detta anförande instämde Anita Gradin (s).

BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Jag skall göra några korta kommentarer med anledning av vissa av de inlägg som nu har kommit på rad här.

Först vill jag säga några ord till Tore Nilsson. Han inledde sitt anförande med att säga att riksdagen borde ha återvänt till Helgeandsholmen för länge sedan. Låt mig bara erinra om att ett bifall till Tore Nilssons förslag skulle definitivt fördröja återflyttningen åtskilliga år. Det förslag, Samspel, som han gång på gång har pläderat för har varit uppe till prövning tidigare i olika organ och i riksdagen som helhet. Det är således inte på det sättet att förslaget har lagts under bordet. Men det har fått vika för den lösning som riksdagen förordade. Alla de frågor som Tore Nilsson tagit upp i sitt

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

anförande har övervägts i beredningsarbete som föregått beslutet om återflyttningen. Tore Nilsson har naturligtvis full rätt att fortsätta att driva sitt förslag till lösning. Ingen av utskottets ledamöter har dock funnit anledning att biträda Tore Nilssons förslag. Utskottet är enigt i sitt avslagsyrkande på den punkten.

Jan-Eric Virgin och Wiggo Komstedt kom tillbaka till en fråga som vi också har haft ett par omgångar om, nämligen frågan om öppningsceremonierna. Jag vill rätta till en felaktighet i Jan-Eric Virgins anförande. Han sade att talmannen har beslutat att avbryta en månghundraårig tradition härvidlag. Så självsvåldigt handlade inte Henry Allard. Han följde helt enkelt det riksdagsbeslut som grundades på konstitutionsutskottets grundlagsbetänkande 1973. För att det skall bli klarhet om vad som gäller skall jag läsa in det till kammarens protokoll. Utskottet sade så här:

”Utskottet anser i likhet med vad som anförts av grundlagberedningen att riksdagens officiella öppningshögtidlighet bör anpassas till det mönster som gäller vid ett parlamentariskt statskick. Var öppningsceremonin skall äga rum regleras inte i RO:s huvud- eller tilläggsbestämmelser. Utskottet utgår, liksom grundlagberedningen utan meningsskiljaktighet gjort i sin motivtext, från att ceremonin normalt förläggs till riksdagens plenisal.”

Detta ställer sig riksdagen bakom, och det är alltså det beslutet som dåvarande talmannen fullföljde.

Sedan framhärdar jag med mitt påstående när det gäller moderatreservationen, nämligen att den inte innebär något förslag om återflyttning av ceremonierna till rikssalen. Den innebär bara en modest vädjan till talmannen att tänka över dessa ting men anger inget krav på något speciellt resultat av detta tänkande.

Sven-Gösta Signell klagade över att vi inte hade biträtt ett förslag om att projicera talares namn och partibeteckning på bildskärmen, och han menade att det är väldigt besvärligt t. o. m. för ledamöter att avgöra vem som står i talarstolen. Det är klart att man kan tänka sig en sådan service. Vi har haft frågan på remiss till förvaltningsstyrelsen, som har avstyrkt med hänvisning till att det skulle kosta en hel del pengar – 250 000 kr. i första omgången och sedan naturligtvis driftkostnader i fortsättningen. Man kan säga att det inte är en så stor summa, men man får väga pengarna mot den tänkbara effekten. Och jag har svårt att förstå att det i varje fall för riksdagens ledamöter kan vara särskilt besvärligt att med hjälp av talarlistan orientera sig om vem det är som står i denna talarstol.

Sedan klagade Sven-Gösta Signell över att utskottet har legat länge på denna motion. Ja, det är minsann inte så ovanligt att vi skjuter upp motioner från en session till en annan – det tvingas vi göra när vi blir överhopade av förslag från riksdagens ledamöter. Det är alltså ingenting märkligt med det.

Sven-Gösta Signell undrade vidare varför motionen inte varit på remiss, men det har den faktiskt varit. Vi stöder oss på förvaltningsstyrelsens uttalande.

Slutligen kom Sture Palm i sitt anförande in på behovet av ökad

information i ekonomiska frågor till svenska folket, som han har motionerat om. Och alla instämmer väl i det kravet – det är självfallet bra med information. Vi diskuterade länge i utskottet fram och tillbaka hur vi skulle ställa oss till detta motionskrav. Men vi kom överens om att om avsikten var att det skulle ges en allmän orientering om grundläggande ekonomiska begrepp så kunde vi hänvisa till att det redan finns uppsjöar av skrifter som sysslar med detta. Och om avsikten var att man skulle ge mer avancerade beskrivningar kunde vi påpeka att det inte heller på det området saknas skrifter. Ville man att det skulle vara mera allmänna redovisningar av vad de tänkbara effekterna blir av budgetförslag och andra ekonomiska förslag kunde vi ta fram en hel del material som behandlar det också.

Jag vill för min del säga, att jag tror det skulle bli besvärligt att låta riksdagen framställa en av riksdagen sanktionerad skrift på detta område som skulle göra anspråk på att ge den absoluta sanningen. Jag föreställer mig att partierna här i riksdagen skulle kunna ha ganska skilda uppfattningar om hur det ekonomiska läget ser ut, vad orsakerna är till att det ser ut som det gör och vad man bör göra för att ändra på det. Vidare skulle vi utan tvivel få en betydande tidsåtgång för att framställa ett sådant här material. Och vi skulle då riskera – något som informatörer ofta råkar ut för – att många av uppgifterna i en skrift som riksdagen med möda arbetat fram skulle vara föråldrade redan när de lämnade trycket.

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Herr Fiskesjö säger att allt det som jag har talat om i dag och tidigare har lagts på bordet, dvs. att det har presenterats. Då måste jag fråga: Vad har man sagt i utskottet under årens lopp och nu senast om vad riksdagen har begärt? Vad har riksdagen begärt för hus? Jo, ett hus på Helgeandsholmen. Varför fick vi inte det? Vad har man sagt om kostnaderna? Hur förklarar man förseningen och de stora kostnaderna? Vad har man sagt om säkerhetsaspekterna då det gäller ledamöternas säkerhet och behovet av förstärkning, dvs. den säkerhet som gäller själva huset? Vad har man sagt om tidsspillan? Kan någon i utskottet i dag säga vilken tid det kommer att ta att gå från det mest avlägsna rummet till plenisalen? Vad betyder ett strömavbrott för hissarna och för allt annat?

Det är ju en orimlighet man har gått in för. Därför är jag förvånad över att det sägs att allt har lagts på bordet. Jag vill framför allt säga att riksdagens ledamöter i dag inte vet vad de beslutar om – det har aldrig skett någon riktig presentation av alternativen. Det gåtfulla är att det i dag inte finns någon i utskottet som har en annan mening. Jag förstår det bara inte, men jag böjer mig för det.

Jag funderar också över handläggningen. Det föreligger en motion 1972:1913 av Alf Wennerfors, som begär att man skall titta på själva förfarandet i fråga om arkitekttävlingen. Det finns en motion av Sten Sjöholm, Per-Olof Sundman, Anders Gernandt och Rolf Clarkson, 1973:2183, som begär att riksdagen måtte besluta att det fortsatta utredningsarbetet uteslutande inriktas på alternativet att riksdagen återvänder till

ett ombyggt riksdagshus på Helgeandsholmen. Det har alltså hela tiden *oavbrutet* kommit förslag i denna riktning, och enligt min mening har man aldrig haft några sakskäl mot dem. Det ligger en gäta bakom detta som jag inte förstår.

Till slut vill jag hänvisa till en motion som jag och några andra väckte den 19 oktober 1977 där vi tar upp frågan om stadsbilden. Vet ledamöterna hur det kommer att se ut när man har gjort påbyggnaden på gamla riksbanks-
huset? Försök ta reda på hur det är ritat! Tänk er en uppbyggnad 10-15 meter ovanpå taket där! Vad innebär det för miljön?

Här finns det alltså en rad saker som visar att denna fråga är gätfull.

WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Mycket kort till utskottets ordförande. Herr Fiskesjö framhårdade och sade att den moderata reservationen inte innehåller något krav på återflyttning när det gäller riksdagens öppnande utan endast en modest vädjan till talmannen.

Jag är litet förvånad över att en konstitutionell expert som herr Fiskesjö inte kan förstå att ett krav inte kan riktas till riksdagen, då det är talmannen som har att avgöra saken. Vad har det för betydelse om en enig riksdag skulle besluta att man skall flytta – jag tror i och för sig inte att talmannen skulle gå emot beslutet – då talmannen fortfarande är i sin fulla rätt att göra som han själv finner lämpligt. Därför är det inte märkligt att man i reservationen inte kräver utan endast vädjar. Jag trodde faktiskt att konstitutionsutskottets ordförande förstod detta.

STURE PALM (s):

Herr talman! För att kammarens ledamöter inte skall få intrycket att det råder oklarhet om var utskottet egentligen står, tror jag att det är nödvändigt att erinra om vad det i själva verket skriver. Av utskottets ordförande Bertil Fiskesjö fick jag intrycket att han i viss mån var beredd att ta tillbaka vad han själv signerat. Han sade att det är svårt att bli överens om innehållet och göra en skrift av det här slaget. I vår motion har vi skrivit att det vid tidigare arbeten av detta slag har varit ett utomordentligt bra samarbete med konjunkturinstitutet. Efter kriget gav man ut skrifter, vilket sedan kom att följas av Konjunkturjournalen. Helt självklart skall denna expertis in i det här sammanhanget. Vi var överens om att man skall ha en objektiv basinformation.

Nu skriver ju utskottet självt följande, och det var just detta som var utgångspunkten för mitt inlägg: "Mångfalden av information och dess ofta svårtillgängliga innehåll gör det självfallet mycket svårt för den enskilde att dels finna informationen, dels tillgodogöra sig denna." Detta talar ju för att man måste ha en lättillgänglig och begriplig informationsverksamhet.

Nu har Bertil Fiskesjö och jag arbetat tillsammans i riksdagens informationskommitté. Vi känner till svårigheterna, och som jag sade i mitt tidigare inlägg är det inte formerna som är det väsentliga för oss. Huvudsaken är att man kommer i gång på något sätt och att det blir en parlamentarisk insyn när

det gäller slutgiltigt godkännande av det material som går ut. Vi tryggar oss fortfarande till utskottets skrivning som stöder våra tankar och hoppas att det sker någonting.

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! Utskottets ordförande sade att det inte behöver vara någon svårighet för ledamöterna att med hjälp av talarlistan se vilka ledamöter som har ordet. Det var emellertid inte ledamöterna och tjänstemännen jag främst tänkte på utan på de 70 000 människor som årligen kommer till ahörläkartaren. För dem skulle det vara särskilt värdefullt att få denna information. Jag tycker att argumentet att ledamöterna måste springa och se på talarlistan för att känna igen sina kollegor är ett dåligt argument för att säga nej till motionen.

Bertil Fiskesjö tog upp frågan om kostnaderna och hänvisade till förvaltningsstyrelsens kostnadsberäkning. Jag tycker att ledamöterna borde ha fått information och beretts tillfälle att ta del av förvaltningsstyrelsens kostnadsberäkning. Det anges nu endast att kostnaderna beräknas uppgå till 250 000 kr. Hade det inte varit rimligt att beräkningen av kostnaderna redovisats i utskottsbetänkandet? Jag tror att fler än jag frågar sig om det inte finns möjligheter att på ett billigare sätt lösa detta problem. Men som jag sade tidigare: Även om 250 000 kr. skulle vara vad det kostar, är informationen värd det priset.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Bara en liten replik till Wiggo Komstedt. Jag menar fortfarande att förslaget i moderatreservationen helt och hållet är ett slag i luften. Då var kravet i Wiggo Komstedts egen motion rejälare och mera lättbegripligt, det erkännandet skall jag gärna ge Wiggo Komstedt.

Riksdagen har, som jag tidigare redovisat, gjort ett uttalande om att öppnandet av riksmötet normalt skall äga rum i plenisalen, och det har talmannen rättat sig efter. Vill man ha en annan ordning, får man naturligtvis kräva att riksdagen beslutar att upphäva vad som alltfört gäller.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkterna 1–21

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkt 22

TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande riksdagens hus och därefter i fråga om sekreterarhjälp åt riksdagsledamöter.

Riksdagens hus

Propositioner gavs på bifall till

1:o) utskottets hemställan

2:o) reservation 1 av Daniel Tarschys och Kerstin Sandborg i motsvarande del.

3:o) motion 463 av Lars Werner m. fl. och

4:o) motion 1562 av Tore Nilsson m. fl.,

och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Då Torkel Lindahl begärde votering upptogs för bestämmande av kontraproposition i huvudvoteringen de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Per Israelsson begärt votering upptogs för bestämmande av kontraproposition i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen ånyo propositionerna under 3:o) och 4:o). av vilka den under 3:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Tore Nilsson begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets hemställan i betänkande 44 punkt 22 såvitt avser Riksdagens hus antar motion 463 av Lars Werner m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i förstnämnda votering antagit motion 1562 av Tore Nilsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 22
Nej – 17
Avstår – 277

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets hemställan i betänkande 44 punkt 22 såvitt avser Riksdagens hus antar reservation 1 av Daniel Tarschys och Kerstin Sandborg i motsvarande del röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit motion 463 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 38
Nej - 22
Avstår - 258

---

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

I enlighet härmed upplästes och godkändes följande voteringsproposition för huvudvoteringen:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkande 44 punkt 22 såvitt avser Riksdagens hus röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 1 av Daniel Tarschys och Kerstin Sandborg i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Torkel Lindahl begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 256
Nej - 51
Avstår - 10

Sekreterarhjälp åt riksdagsledamöter
Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 23–27

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkt 28

M o m . 1–4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 2 av Per Unckel m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jan-Eric Virgin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkande 44 punkt 28 mom. 5 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 2 av Per Unckel m. fl.

Onsdagen den
16 april 1980

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jan-Eric Virgin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 246
Nej - 69
Avstår - 1

M o m . 6

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 7

TALMANNEN: Beträffande detta moment har yrkats bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 3 av Per Unckel m. fl. I reservationen föreslås ändring i huvudbestämmelse i riksdagsordningen. Av reservationen framgår att ändringen önskas genomförd med ett enda beslut. Här för krävs att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av kammarens ledamöter röstat för bifall till reservationen. Utskottets hemställan, som endast kräver enkel majoritet, kan inte i en avgörande omröstning ställas mot reservationen. Kammaren har därför först att ta ställning till den i reservationen föreslagna ändringen i riksdagsordningen. Avslås denna ställs härefter proposition på bifall till utskottets hemställan.

Reservation 3 av Per Unckel m. fl.

Följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren bifaller den till konstitutionsutskottets betänkande 44 punkt 28 mom. 7 fogade reservationen 3 av Per Unckel m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Om inte minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar ja har kammaren avslagit reservationen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades mindre än tre fjärdedelar av de röstande ha röstat för bifall till ja-propositionen. Då Torkel Lindahl begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 99
Nej - 215
Avstår - 3

Reservationen hade alltså inte biträts av erforderligt antal röstande, varför kammaren avslagit reservationen.

Utskottets hemställan

Bifölls.

§ 7 Vissa anslag till bostadsbyggande m. m.

Föredrogs
civilutskottets betänkanden
1979/80:22 med anledning av proposition 1979/80:100 såvitt gäller vissa
anslag till bostadsbyggande m. m. jämte motioner och
1979/80:23 med anledning av motioner om priserna vid överlåtelse av
bostadsrätter, m. m.

TALMANNEN:

Civilutskottets betänkanden 22 och 23 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Civilutskottets betänkande 22

Regeringen hade i proposition 1979/80:100 bil. 16 (bostadsdepartementet) under litt. B 1–B 6 (s. 16–80), B 8–B 9 (s. 90–111) och B 13–B 14 (s. 120–124) föreslagit riksdagen att

1. ge regeringen det bemyndigande i fråga om ramar för ny- och ombyggnad för år 1980 som förordats i regeringsprotokollet,

2. medge att för vart och ett av åren 1981 och 1982 ramen för beslut om bostadslån till nybyggnad preliminärt fastställdes till 7 450 000 m² bostadsyta,

3. medge att ramen för beslut om bostadslån till ombyggnad samt räntebärande förbättringslån under år 1981 preliminärt fastställdes till 925 000 000 kr.,

4. godkänna vad i regeringsprotokollet förordats om produktionskostnadsanpassad belåning i vissa fall,

5. godkänna vad i regeringsprotokollet förordats om åtgärder i syfte att motverka kapitalvinster vid försäljning av statligt belånade småhus,

6. godkänna de åtgärder som i regeringsprotokollet förordats i fråga om redovisning av s. k. bofakta,

7. godkänna vad i regeringsprotokollet förordats i fråga om revision av kommunala bostadsstiftelser,

8. godkänna vad i regeringsprotokollet förordats i fråga om lån till kategoribostäder,

9. medge att beslut om förhöjt låneunderlag och tilläggs lån meddelades intill ett belopp av 32 000 000 kr. för år 1980 och preliminärt 30 000 000 kr. för år 1981 samt att beslut som avsåg projekt för vilka preliminärt beslut om bostadslån hade meddelats före år 1978 fick tas utanför 1980 års ram,

10. medge att ramen för de antikvariska myndigheternas tillstyrkan av ombyggnader som borde komma i fråga för förhöjt låneunderlag och/eller tilläggs lån bestämdes till 30 000 000 kr. för år 1980 och till preliminärt 30 000 000 kr. för år 1981,

11. medge att de under 9 och 10 angivna ramarna fick vidgas om det behövdes av sysselsättningskäl,

Nr 121

Ondsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

12. godkänna de ändringar av grunderna för förbättringslån som förordats i regeringsprotokollet.

13. godkänna vad i regeringsprotokollet förordats i fråga om energisparstöd till bostadshus för vilka förbättringslån kunde utgå,

14. medge att räntefria förbättringslån beviljades med högst 40 000 000 kr. under vart och ett av åren 1980 och 1981,

15. bemyndiga regeringen att besluta om ändringar av den under 14 upptagna ramen för långivningen under år 1980, om det behövdes av sysselsättningskäl,

16. godkänna vad i regeringsprotokollet förordats i fråga om ändrade grunder för bidrag och lån till förbättring av boendemiljön,

17. medge att beslut om bidrag till förbättring av boendemiljön fick meddelas intill ett belopp av 60 000 000 kr. under budgetåret 1980/81 och preliminärt intill ett belopp av 60 000 000 kr. under budgetåret 1981/82,

18. medge att beslut om lån till förbättring av boendemiljön enligt den nya lånemöjligheten som förordats i regeringsprotokollet fick meddelas intill ett belopp av 35 000 000 kr. under budgetåret 1980/81 och preliminärt intill ett belopp av 35 000 000 kr. under budgetåret 1981/82,

19. medge att beslut om markförvärvslån meddelades intill ett belopp av 100 000 000 kr. under budgetåret 1980/81,

20. under trettonde huvudtiteln för budgetåret 1980/81 anvisa

a. till Bostadsstyrelsen ett förslagsanslag av 33 301 000 kr.,

b. till Länsbostadsnämnderna ett förslagsanslag av 47 848 000 kr.,

c. till Lån till bostadsbyggande ett reservationsanslag av 6 900 000 000 kr.,

d. till Räntebidrag m. m. ett förslagsanslag av 5 200 000 000 kr.,

e. till Eftergift av hyresförlustlån ett förslagsanslag av 90 000 000 kr.,

f. till Tilläggs lån till kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse ett reservationsanslag av 1 000 kr.,

g. till Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m. ett förslagsanslag av 130 000 000 kr.,

h. till Bidrag till förbättring av boendemiljön ett reservationsanslag av 35 000 000 kr.,

i. till Lån till kommunala markförvärv ett reservationsanslag av 1 000 kr.,

j. till Lån till inventarier i vissa specialbostäder ett reservationsanslag av 500 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1979/80:150 av Kerstin Anér (fp),

1979/80:331 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits

1. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna

a. att lånemöjligheten i form av underhållslån skulle bibehållas så att lån kunde utgå även för åren 1981 och 1982,

b. att underhållslånen skulle utgå till allmännyttiga bostadsföretag och avse alla statligt belånade hyreshus,

c. att underhållslånen till nämnda företag skulle vara ränte- och amorteringsfria och att detta skulle gälla även för tidigare beviljade underhållslån.

2. att riksdagen under bil. 16 B 3 Lån till bostadsbyggande anvisade ett anslag för underhållslån av ytterligare 350 000 000 kr.,

1979/80:332 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits

1. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att markförvärvslån borde vara amorteringsfria under fem år för att därefter amorteras under de följande tio åren.

2. att riksdagen medgav att beslut om markförvärvslån meddelades intill ett belopp av 300 000 000 kr. under budgetåret 1980/81.

3. att riksdagen med anledning av propositionen 1979/80:100 bil. 16 punkten B 13 anvisade ett reservationsanslag för budgetåret 1980/81 av 200 000 000 kr.,

1979/80:338 av Lars-Erik Lövdén och Kurt Ove Johansson (båda s),

1979/80:400 av Larz Johansson och Tage Sundkvist (båda c),

1979/80:401 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen som sin mening skulle uttala sig för och hos regeringen hemställa om förslag

1. som innebar att kommunal mark endast skulle få upplåtas till nyttjande med tomträtt,

2. som innebar att tomträttslån borde lämnas på samma villkor som vid varje tillfälle gällde bostadslån till allmännyttiga bostadsföretags nybyggnad av flerfamiljshus,

3. som innebar att riksdagen underställdes förslag om de ytterligare anslag som påkallades av yrkandena under 1 och 2.

1979/80:402 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen under bil. 16 B 9 Bidrag till förbättring av boendemiljön anvisade ett anslag för budgetåret 1980/81 av 135 milj. kr.,

1979/80:403 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits

1. att riksdagen beslutade

a. att lånemöjligheterna för hyresförluster skulle bibehållas så att lån kunde utgå för hyresförluster hos allmännyttiga bostadsföretag som uppkom efter år 1980.

b. att under bil. 16 B 3 Lån till bostadsbyggande anvisa ett anslag av ytterligare 75 000 000 kr.,

c. att under 16 B Eftergift av hyresförlustlån anvisa ett förslagsanslag av ytterligare 50 000 000 kr.,

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

2. att riksdagen hos regeringen hemställde att reglerna för eftergift av beviljade hyresförlustlån ändrades i enlighet med vad som föreslagits i motionen.

1979/80:446 av förste vice talmannen Ingegerd Troedsson (m),

1979/80:582 av Ingrid Segerström och Anita Gradin (båda s), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag till åtgärder för att eliminera konsekvenserna av beslutad ändring i bostadsfinansieringsförordningen i syfte att klara pågående utbyggnader av kommunala servicebostäder.

1979/80:584 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställts

1. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om att ett program för vidareutveckling av redan befintliga flerfamiljshusområden till mer kollektiva boendeformer utarbetades,

3. att riksdagen uttalade att statliga lån borde utgå till utrustning och inventarier i kollektivhus,

4. att riksdagen hos regeringen begärde att de samhällsekonomiska och sociala konsekvenserna av ett ökat småhusbyggande utreddes.

1979/80:756 av Mona S:t Cyr och Elisabeth Fleetwood (båda m),

1979/80:758 av Olle Östrand (s), vari föreslagits

1. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att förslag om förlängning av amorteringstiderna för markförvärvslån borde föreläggas riksdagen vid innevarande riksmöte,

2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att överväganden och förslag om en anpassning av kapitalkostnaderna för tomträttslån borde presenteras så att de kunde ytterligare övervägas i anslutning till förslag om avgäldssystemet vid tomträtt,

1979/80:1007 av Nils-Olof Gustafsson m. fl. (s),

1979/80:1500 av Roland Brännström (s),

1979/80:1504 av Stig Josefson m. fl. (c, s, m, fp).

1979/80:1514 av Börje Nilsson (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde en skyndsam översyn av de statliga bidragen för produktion och drift av lägenheter för boendeservice åt personer med svårt handikapp.

1979/80:1516 av Olof Palme m. fl. (s), vari föreslagits att riksdagen skulle

1. som sin mening ge regeringen till känna att låneandel och övre lånegräns för enskilt ägda hyreshus borde vara 15 resp. 85 %.
2. till Lån för bostadsbyggande för budgetåret 1980/81 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 6 850 000 000 kr. (-50 milj. kr.).

1979/80:1522 av Allan Åkerlind (m),

1979/80:1553 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits

1. att riksdagen hos regeringen hemställde om att förslag snarast lades fram om ett statligt stöd genom ränte- och amorteringsfria lån till de allmännyttiga bostadsföretagen, avsett att täcka dels deras reguljära kostnadshöjningar från 1979 års nivå, dels deras särskilda, ökade kostnader och därmed åstadkomma ett hyresstopp.
2. att riksdagen hos regeringen hemställde om att förslag snarast förelades riksdagen om sådana ändrade förutsättningar om villkor för finansieringen av bostadsbyggandet som kunde såväl stimulera bostadsbyggandet som ge lägre hyror,
3. att riksdagen uttalade
  - a. att bostadsbyggnadsplanen som mål borde omfatta igångsättning av 75 000 lägenheter per år genom nybyggnad och av 25 000 lägenheter per år genom ombyggnad exkl. energisparåtgärder,
  - b. att nyproduktionen främst borde avse hyresbostäder som förvaltades av allmännyttiga bostadsföretag.
4. att riksdagen hos regeringen hemställde om att förslag lades fram
  - a. om en statlig totalfinansiering genom en statlig bostads- och samhällsbyggnadsbank av bostadsbyggandet och dess följdinvesteringar,
  - b. om en finansiering i ett sådant system genom i första hand enhetslån med lång amorteringstid och till låg och fast ränta på sätt som angetts i motionen.

1979/80:1570 av Lena Öhrsvik och Maja Ohlin (båda s), vari hemställts att riksdagen skulle anhålla att regeringen gav bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna direktiv att dessa för statlig belåning skulle godkänna påvisbara produktionskostnadsökningar som var en följd av drift- och underhållsnedläggande åtgärder.

1979/80:1827 av Oskar Lindkvist (s), vari föreslagits att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att överväganden borde initieras om den optimala storleken och utformningen av tillägget till låneunderlaget för bostadslån när det gällde kvaliteter utöver godtagen standard.

1979/80:1833 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga hemställts

1. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att bostadsbyggnadsplanen borde innebära en successiv ökning av påbörjandet av nya

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

bostäder med minst 5 000 lägenheter per år under perioden 1980–1982 så att målsättningen, ett årligt påbörjande av 70 000 lägenheter kunde uppnås sistnämnda år.

2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna

a. att ökningen av nyproduktionen av bostäder i första hand borde avse flerbostadshus,

b. att andelen nyproducerade enfamiljshus som uppläts med hyres- och bostadsrätt borde ökas.

c. att ökningen av bostadsproduktionen i huvudsak borde avse bostäder som ägdes och förvaltades av de allmännyttiga och folkrörelsekooperativa företagen.

3. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att de ungas bostadsbehov borde kartläggas och åtgärder snarast vidtas för att minska bostadslösheten bland ungdomen.

4. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att en särskild bostadsbyggnadskommission borde tillkallas för att kartlägga förhållandena på orter med ett lågt bostadsbyggande och framlägga förslag till åtgärder enligt vad i motionen angetts.

5. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om utvidgning av produktionskostnadsanpassad belåning till att gälla även vid upphandling genom förhandling och i egen regi.

6. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om ytterligare överväganden i syfte att nå fram till en alternativ lösning med totalfinansiering av bostadsbyggandet.

7. att riksdagen medgav att lån för täckande av hyresförluster skulle utgå även för åren 1980 och 1981.

8. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att förslag beträffande en avlösning av underhållslånen borde föreläggas riksdagen i år.

9. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att överväganden om de allmännyttiga bostadsföretagens sociala merkostnader m. m. borde göras på sätt som angetts i motionen och att förslag om åtgärder därefter borde föreläggas riksdagen.

10. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om grunderna för lån och bidrag till förbättring av boendemiljön och därmed inte godkände vad i motsvarande del förordats i regeringsprotokollet.

12. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen förordats i fråga om boendedemokrati.

1979/80:1836 av Gabriel Romanus (fp) och

1979/80:1881 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen uttalade

a. att ålderssegregeringen i boendet borde brytas.

b. att de äldres boendestandard borde höjas.

c. att kollektiva bostadslösningar, som rymde alla åldrar, borde stödjas.

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Utskottet hemställde

1. beträffande vissa överväganden om totalfinansiering att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1833 yrkande 6.
2. beträffande en statlig bostads- och samhällsbyggnadsbank att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1553 yrkande 4 a,
3. beträffande ramar för bostadsbyggandet utan statliga lån att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,
4. beträffande särskilda lån till de allmännyttiga bostadsföretagen att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1553 yrkande 1.
5. beträffande överväganden om de allmännyttiga bostadsföretagens sociala merkostnader m. m. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1833 yrkande 9.
6. beträffande åtgärder som sänkte kostnaderna för drift och underhåll att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:1570 och 1827.
7. beträffande beslut om underhållslån även efter år 1980 att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:331 yrkande 1.
8. beträffande begäran om förslag till avlösning av underhållslånen att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1833 yrkande 8.
9. beträffande vissa målsättningar för nybyggnad att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:1833 yrkande 1 och 1553 yrkande 3 a i motsvarande del.
10. beträffande vissa målsättningar för ombyggnad att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1553 yrkande 3 a i motsvarande del.
11. beträffande ramar för ny- och ombyggnad före år 1980 att riksdagen gav regeringen det bemyndigande som förordats i regeringsprotokollet.
12. beträffande fördelning av ramar inom Malmöhus län att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1504.
13. beträffande ramar för beslut om bostadslån till nybyggnad att riksdagen medgav att de för vart och ett av åren 1981 och 1982 preliminärt fastställdes till 7 450 000 m² bostadsyta.
14. beträffande ram för beslut om bostadslån till ombyggnad samt räntebärande förbättringslån att riksdagen medgav att den för år 1981 preliminärt fastställdes till 925 000 000 kr..
15. beträffande en bostadsbyggnadskommission att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1833 yrkande 4.
16. beträffande begäran om vissa förslag från regeringen att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1553 yrkande 2.
17. beträffande inriktningen av nyproduktionen att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:1833 yrkande 2 och 1553 yrkande 3 b.
18. beträffande utredning om konsekvenserna av ökat småhusbyggande att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:584 yrkande 4.
19. beträffande kartläggning av de ungas bostadsbehov m. m. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1833 yrkande 3.

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

20. beträffande kombination av familjelägenheter med mindre lägenheter att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:756 och 1836.
21. beträffande de äldres boende att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1881 yrkandena a och b.
22. beträffande kollektiva boendeformer att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:584 yrkande 1 och 1881 yrkande c.
23. beträffande utredning om nya boendeformer att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:150.
24. beträffande begäran om förslag om bostadsfinansieringen att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1553 yrkande 4 b.
25. beträffande belåning av vissa gemensamma utrymmen att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:582.
26. beträffande grunderna för produktionskostnadsbelåning att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:1833 yrkande 5 godkände vad i regeringsprotokollet anförts.
27. beträffande ikraftträdande och övergångsbestämmelser vid införande av produktionskostnadsbelåning att riksdagen med anledning av regeringens förslag som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anför.
28. beträffande konkurrensvillkorets innebörd vid förhandlingsentreprenad att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1500.
29. beträffande pantvärde för lokaler vid ombyggnad att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anför.
30. beträffande låneunderlaget för flerbostadshus i vissa mindre orter att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:400 och 1007.
31. beträffande låneandelen för enskilt ägda hyreshus att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1516 yrkande 1.
32. beträffande hyresförlustlån att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:403 yrkandena 1 a och 2 samt 1833 yrkande 7.
33. beträffande köpeskillingskontroll att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:338.
34. beträffande åtgärder i syfte att motverka kapitalvinster vid försäljning av statligt belånade småhus att riksdagen godkände vad i regeringsprotokollet förordats och vad utskottet anför.
35. beträffande redovisning av s. k. bofakta att riksdagen godkände vad i regeringsprotokollet anförts.
36. beträffande konsumentskydd för småhusköpare att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1522.
37. beträffande revision av kommunala bostadsstiftelser att riksdagen godkände vad i regeringsprotokollet förordats.
38. beträffande lån till kategoribostäder att riksdagen godkände vad i regeringsprotokollet förordats.
39. beträffande ramar för stöd till kulturhistoriskt värdefull bostadsbyggelse att riksdagen skulle
  - a. medge att beslut om förhöjt låneunderlag och tilläggslån meddelades intill ett belopp av 32 000 000 kr. för år 1980 och preliminärt 30 000 000 kr. för år 1981 samt att beslut som avsåg projekt för vilka preliminärt beslut om

bostadslån hade meddelats före år 1978 fick tas utanför 1980 års ram.

b. medge att ramen för de antikvariska myndigheternas tillstyrkan av ombyggnader som borde komma i fråga för förhöjt låneunderlag och/eller tilläggs lån bestämdes till 30 000 000 kr. för år 1980 och till preliminärt 30 000 000 kr. för år 1981,

c. medge att de under a och b angivna ramarna fick vidgas om det behövdes av sysselsättningskäl.

40. beträffande grunderna för förbättringslån m. m. att riksdagen skulle

a. godkänna vad i regeringsprotokollet förordats beträffande lånen,

b. godkänna vad i regeringsprotokollet förordats i fråga om energisparstöd till bostadshus för vilka förbättringslån kunde utgå,

41. beträffande förbättringslån för arbeten av större omfattning att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

42. beträffande ramar för räntefria förbättringslån att riksdagen skulle

a. medge att sådana lån beviljades med högst 40 000 000 kr. under vart och ett av åren 1980 och 1981.

b. bemyndiga regeringen att besluta om ändringar av den under a angivna ramen för långivningen under år 1980 om det behövdes av sysselsättningskäl.

43. beträffande översyn av bostadsanpassningsbidrag m. m. att riksdagen med anledning av motion 1979/80:1514 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om en utvärdering m. m.,

44. beträffande bostadsanpassningsbidrag till andrahandshyresgäst m. m. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:446.

45. beträffande grunder för bidrag och lån till förbättring av boendemiljön att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:1833 yrkande 10 godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

46. beträffande ramar för bidrag och lån till förbättring av boendemiljön att riksdagen medgav

a. att beslut om bidrag till förbättring av boendemiljön fick meddelas intill ett belopp av 60 000 000 kr. under budgetåret 1980/81 och preliminärt intill ett belopp av 60 000 000 kr. under budgetåret 1981/82,

b. att beslut om lån till förbättring av boendemiljön enligt den nya lånemöjligheten som förordats i regeringsprotokollet fick meddelas intill ett belopp av 35 000 000 kr. under budgetåret 1980/81 och preliminärt intill ett belopp av 35 000 000 kr. under budgetåret 1981/82,

47. beträffande lån till utrustning och inventarier i kollektivhus att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:584 yrkande 3,

48. beträffande boendedemokrati att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1833 yrkande 12.

49. beträffande amorteringstiden för markförvärvslån att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:332 yrkande 1 och 758 yrkande 1,

50. beträffande ram för markförvärvslån att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:332 yrkande 2 medgav

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

att beslut om sådana lån meddelades intill ett belopp av 100 000 000 kr. under budgetåret 1980/81.

51. beträffande upplåtelse med tomträtt att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:401 yrkande 1,

52. beträffande villkoren för tomträttslån att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:401 yrkande 2 och 758 yrkande 2,

53. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på dels motion 1979/80:1516 yrkande 2, dels motionerna 1979/80:331 yrkande 2, 401 yrkande 3 och 403 yrkande 1 b till Lån till bostadsbyggande för budgetåret 1980/81 under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 6 900 000 000 kr.,

54. att riksdagen med anledning av regeringens förslag till Rängebidrag m. m. för budgetåret 1980/81 under trettonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 5 260 000 000 kr.,

55. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:403 yrkande 1 c till Eftergift av hyresförlustlån för budgetåret 1980/81 under trettonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 90 000 000 kr.,

56. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:402 till Bidrag till förbättring av boendemiljön för budgetåret 1980/81 under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 35 000 000 kr.,

57. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:332 yrkande 3 till Lån till kommunala markförvärv för budgetåret 1980/81 under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 1 000 kr.,

58. beträffande anslag i övrigt för budgetåret 1980/81 under trettonde huvudtiteln att riksdagen anvisade

a. till Bostadsstyrelsen ett förslagsanslag av 33 301 000 kr.,

b. till Länsbostadsnämnderna ett förslagsanslag av 47 848 000 kr.,

c. till Tilläggslån till kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse ett reservationsanslag av 1 000 kr.,

d. till Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m. ett förslagsanslag av 130 000 000 kr.,

e. till Lån till inventarier i vissa specialbostäder ett reservationsanslag av 500 000 kr.

Följande 15 reservationer hade avgivits av Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Maj-Lis Landberg, Birgitta Dahl, Magnus Persson och Per Olof Håkansson (alla s):

1. *beträffande bostadsinstitutens utlåningsvillkor*, vari reservanterna ansett att viss del av utskottets yttrande bort ha av dem angiven lydelse.

2. *beträffande vissa överväganden om totalfinansiering*, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1833 yrkande 6 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

3. *beträffande byggnadspriserna*, vari reservanterna ansett att viss del av utskottets yttrande bort ha av dem angiven lydelse.

4. *beträffande överväganden om de allmännyttiga bostadsföretagens sociala merkostnader m. m.*, vari reservanterna ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motion 1979/80:1833 yrkande 9 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

5. *beträffande åtgärder som sänkte kostnaderna för drift och underhåll*, vari reservanterna ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1827 och med anledning av motion 1979/80:1570 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

6. *beträffande begäran om förslag till avlösning av underhållslänen*, vari reservanterna ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1833 yrkande 8 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

7. *beträffande vissa målsättningar för nybyggnad*, vari reservanterna ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1833 yrkande 1 och med anledning av motion 1979/80:1553 yrkande 3 a i motsvarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

8. *beträffande åtgärder för att öka byggandet*, vari reservanterna ansett att utskottet under 15 bort hemställa

beträffande en bostadsbyggnadskommission att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1833 yrkande 4 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

9. *beträffande bostadsbyggandets inriktning*, vari reservanterna ansett att utskottet under 17 bort hemställa

beträffande inriktningen av nyproduktionen att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1833 yrkande 2 och med anledning av motion 1979/80:1553 yrkande 3 b som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

10. *beträffande kartläggning av de ungas bostadsbehov m. m.*, vari reservanterna ansett att utskottet under 19 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1833 yrkande 3 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

11. *beträffande belåning av vissa gemensamma utrymmen*, vari reservanterna ansett att utskottet under 25 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motion 1979/80:582 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

12. *beträffande grunderna för produktionskostnadsbelåning*, vari reservanterna ansett att utskottet under 26 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motion 1979/80:1833 yrkande 5 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

13. *beträffande låneandelen för enskilt ägda hyreshus*, vari reservanterna ansett att utskottet under 31 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1516 yrkande 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

14. *beträffande hyresförlustlån*, vari reservanterna ansett att utskottet under 32 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1833 yrkande 7 och med anledning av motion 1979/80:403 yrkande 1 a samt med avslag på motion 1979/80:403 yrkande 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

15. *beträffande förbättringslån för arbeten av större omfattning*, vari reservanterna ansett att viss del av utskottets yttrande skulle ha av dem angiven lydelse.

Följande fyra reservationer hade avgivits av Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Birgitta Dahl, Magnus Persson och Per Olof Håkansson (alla s):

16. *beträffande grunder för bidrag och lån till förbättring av boendemiljön*, vari reservanterna ansett att utskottet under 45 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1833 yrkande 10 inte godkände vad i regeringsprotokollet föreslagits och som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

17. *beträffande boendedemokrati*, vari reservanterna ansett att utskottet under 48 bort hemställa

att riksdagen skulle bifalla motion 1979/80:1833 yrkande 12,

18. *beträffande amorteringstiden för markförvärvslån*, vari reservanterna ansett att utskottet under 49 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1979/80:332 yrkande 1 och 758 yrkande 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

19. *beträffande anslag till Lån till bostadsbyggande*, vari reservanterna – under förutsättning av bifall till reservation 13 – ansett att utskottet under 53 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag, med bifall till motion 1979/80:1516 yrkande 2 och med avslag på motionerna 1979/80:331 yrkande 2. 401 yrkande 3 och 403 yrkande 1 b till Lån till bostadsbyggande för budgetåret 1980/81 under trettionde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 6 850 000 000 kr.

Vissa anslag till bostadsbyggande m. m.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande *beträffande ekonomisk rättvisa* av Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Birgitta Dahl, Magnus Persson och Per Olof Håkansson (alla s).

Civilutskottets betänkande 23

I detta betänkande behandlades motionerna

1979/80:1519 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga föreslagits

2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att förslag snarast borde läggas fram om åtgärder som dels hindrade tillkomsten av bostadsrätts- och andelshus med s. k. strimlade lån, dels ledde till en avveckling av sådana låneförhållanden,

3. att riksdagen hos regeringen begärde att förslag om prövning av överlåtelsepriser för bostadsrätter snarast förelades riksdagen, samt

1979/80:1828 av Oskar Lindkvist och Per Bergman (båda s), vari föreslagits att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att överväganden borde göras i syfte att införa en prövning av överlåtelsepriserna för bostadsrätter.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:1519 yrkande 3 och 1828,

2. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1519 yrkande 2.

Följande två reservationer hade avgivits av Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Maj-Lis Landberg, Birgitta Dahl, Magnus Persson och Per Olof Håkansson (alla s):

1. *beträffande prövning av överlåtelsepriser för bostadsrätter*, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1828 och med anledning av motion 1979/80:1519 yrkande 3 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

2. *beträffande bostadsrätts- och andelshus med s. k. strimlade lån*, vari reservanterna ansett att viss del av utskottets yttrande skulle ha av dem angiven lydelse.

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Kammaren har nu att behandla betänkandena 22 och 23 från civilutskottet. I flera fragor -- för en nödvändig och positiv utveckling av bostadsmarknaden -- har socialdemokraterna avgett reservationer. Då debatten inte har tidsutrymme för en alltför detaljerad genomgång av dessa reservationer vill jag redan nu yrka bifall till samtliga avgivna socialdemokratiska reservationer.

Problemen på bostadsmarknaden hopar sig. Bostadsbyggandet är på tok för lågt. De senaste årens igångsättning ligger på en nivå av förkrigsmodell. När vi tidigare har kritiserat de borgerliga regeringarnas bostadspolitik har bostadsministern -- som nu avverkar den tredje regeringsomgången -- med en beundransvärd trosvisshet förlitat sig på statistik. Det har då alltid funnits till hands några lämpliga siffror vilka regeringen har kunnat hänvisa till. Men nu finns inte längre detta hjälpmedel. Igångsättningen under 1980 riskerar -- och då gör jag en avläsning främst för årets två första månader och för Stockholms kommun för det första kvartalet -- att ligga obetydligt över 50 000 lägenheter. Regeringen fick under 1979 års riksdag ett slags passivitetsvarning av riksdagen. Bl. a. sades det ifrån att målet för igångsättningen bör vara fler än 65 000 lägenheter per år.

Vad säger nu bostadsministern och regeringen om detta? Jo, att bostadsbyggandet bör öka. Detta måste väl tolkas så att det är fråga om en ökning utöver 1979 års nivå, då riksdagen förespeglades 65 000 lägenheter i nyproduktionen?

Riksdagen sade 1979 några viktiga ord till de bostadsansvariga i kanslihuset: "Redovisningen i budgetpropositionen röjer en passiv grundinställning som ligger nära ett uppgivande av de allmänna bostadspolitiska målen."

Det är intressant att se hur oberörd regeringen är av riksdagens bannbulla. Man får närmast intrycket att bostadsministern håller till i något slags grotta, där hon inte får störas av riksdagens pekpinna. Men varje år när budgetpropositionen behandlas framträder hon för att sedan återvända till sitt politiska ide.

Just nödvändigheten att planmässigt öka bostadsbyggandet till ca 70 000 lägenheter borde ha varit ett självklart intresse för både regeringen och oppositionen. Men när man ser med vilken slapphet den borgerliga majoriteten har avvisat vårt motionsförslag, verkar det som om de borgerliga partierna i civilutskottet har lyckats få samman de mest förnöjsamma människorna i det svenska samhället. Från socialdemokratiskt håll redovisar vi följande i motion och reservation:

Bostadsbyggandet måste öka till 70 000 lägenheter. Det bör ske successivt och under en treårsperiod. Med utgångspunkt i 55 000 igångsatta lägenheter skulle vi 1982 vara uppe i ca 70 000. Då hinner vi också förbättra rekryteringen av arbetskraft. Sverige har nämligen inte bara ett pinsamt lågt bostadsbyggande. På köpet har vi också fått brist på arbetskraft. Myndigheterna måste ransonera denna arbetskraft och fördela den till de stora befolkningsregionerna. Kravet på en jämn och mot efterfrågan svarande

bostadsproduktion är en självklarhet för att byggnadsarbetarna skall erbjudas trygghet i sina jobb. Detta ger förutsättningar för en bredare rekrytering. Om de svenska byggnadsarbetarna matas med sådant som byggkris, arbetslöshet, ryckig planering och en oinspirerande regering som tar problemen med en klackspark, så påverkar detta rekryteringen negativt.

Vid en hearing som civilutskottet ordnade den 13 mars togs detta problem upp av ordföranden i Svenska byggnadsarbetareförbundet, Bertil Whinberg. Han sade bl. a.: Vi måste se över styrinstrumenten och planera oss ur bristen på arbetskraft.

Vi måste planera oss ur bristen på såväl bostäder som arbetskraft. Därför har vi föreslagit en bostadsbyggnadskommission med allsidig sammansättning. Denna kommission bör starta snabbt. Den skall kartlägga förhållandena på skilda orter och i kontakt med kommunerna förvissa sig om de egentliga orsakerna till det alltför låga bostadsbyggandet. Det behövs nämligen en dialog med kommunerna. Eftersom regeringen försummar dessa kontakter är det rimligt att riksdagen tar ett initiativ. Från socialdemokraternas sida ser vi bostadsbyggnadskommissionen som en hjälpreda till regeringen. Det skulle vara tragiskt om en endaste borgerlig röst skulle räcka till för att avvisa detta krav från socialdemokraternas sida.

Vi har också tagit upp frågan om de ungas bostadsbehov – väl vetande att många befolkningsgrupper kommer att drabbas av bostadslöshet. När kriser nalkas på bostadsmarknaden drabbar de i första hand grupper som har svårigheter att hävda sig. Dit hör vanligen den unga generationen. Att inte inom rimlig tid få tillgång till en egen bostad, att nödgas konstatera att bostadslösheten medför stora personliga påfrestningar och att det är ett betydande samhällsintresse att bostadslöshet inte försvårar utvecklingen på arbetsmarknaden och samtidigt skapar åldersmässigt snett sammansatta bostadsområden – det är ju närmast en självklarhet. Förhållandet finns också lokalt betonat i kommuner med en ensidig planering inriktad på villor och dyra bostadsrätter.

I frågan om ungdomens bostadsproblem är det intressant att konstatera att borgerliga motionärer upptäckt att ungdomens önskemål när det gäller bostad inte kan tillgodoses. Deras lösningar är närmast troskyldiga, när de riktar in sig på att de föräldrar som bor i villa skall avskilja en lägenhet åt sina barn. Det är verkligen att förenkla problemet. Vi måste *fa fram* bostäder också till andra ungdomar än de vilkas föräldrar bor i stora villor.

Vi har i den socialdemokratiska motionen fört fram förslag om att de ungas bostadsbehov skall kartläggas och om att åtgärder snarast skall vidtas för att minska bostadslösheten bland ungdomen. Detta förslag återfinns i betänkandet i form av en reservation. Visserligen säger den borgerliga utskottsmajoriteten i sak detsamma som vi, men några åtgärder vill man inte förorda. Det här tycks vara en variant på bostadsministerns hänvisningar till att alla brister beror på kommunerna, medan det positiva skall tillgodoräknas regeringen. Det är en sak att regeringen är passiv, men det är etter värre att regeringspartierna direkt motsätter sig ett initiativ. Om det finns någon

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

borgerlig ledamot i Sveriges riksdag med intresse för ungdomens bostadsproblem hoppas jag att vederbörande har kurage att rösta fram den socialdemokratiska reservationen till ett riksdagens beslut.

Till denna fråga vill jag koppla vårt förslag om inriktningen av bostadsbyggandet. Vi vill att riksdagen skall uttala sig för en ökning av flerbostadshusen och en ökning av den andel småhus som upplåts med hyres- eller bostadsrätt. Vi säger också att ökningen av produktionen skall ske genom de allmännyttiga och folkrörelsekooperativa bostadsföretagen. De föreslagna uttalandena skall, förutsätter vi, ange den inriktning som är önskvärd ur bostadssociala synpunkter. Ett fortsatt byggande av stora lägenheter i ägda småhus och små lägenheter i flerbostadshus leder till ytterligare segregation. Det betyder att vi i dagens bostadsproduktion bygger in morgondagens sociala och segregrande problem. Det leder också till konfrontation med de bostadssociala mål som har uppställts för bostadspolitiken.

I en av reservationerna tar vi socialdemokrater ånyo upp frågan om byggnadspriserna. Det är väl känt att det råder stora skillnader mellan byggnadspriserna mellan olika regioner men också inom vissa av regionerna. Redan 1977 konstaterade ett enhälligt civilutskott:

”Utskottet har noterat uppgifter om en snabb uppgång i byggkostnaderna som inte helt kan förklaras med bakomliggande mätbara faktorer.”

De priser som numera får betalas för exempelvis uppförandet av flerbostadshus innebär en prisökning i allt snabbare takt. Den sker i en takt som t. o. m. vida överstiger ökningen av konsumentprisindex. Ingen har kunnat avge någon förklaring som tillnärmelsevis kan reda ut begreppen. Att det finns byggnadsfirmor som tjänar pengar – mycket pengar – är belagt. Det gäller därför att få insyn och tillgång till ett grundmaterial för en vidare bedömning.

Entreprenörerna har ingen på låneförhållandet grundad skyldighet att redovisa verkliga kostnader för bostadsmyndigheterna. Uppgifter skall dock lämnas enligt uppgiftsskyldighetslagen, och statens pris- och kartellnämnd har givits befogenheter att inhämta detta material. Där har utskottet vid tidigare tillfälle krävt förstärkningar, så att pris- och kartellnämnden skall kunna ges förutsättningar att tillfredsställande genomföra dessa undersökningar. Nämnden har enligt sina instruktioner att undersöka prisbildningen inom visst område av näringslivet, prisutvecklingen, konkurrensförhållandena och likartade problem. Men regeringen gav aldrig pris- och kartellnämnden de resurser som den behövde för att gripa tag i dessa problem, som vi socialdemokrater anser så utomordentligt betydelsefulla. Det kan helt enkelt vara på det sättet att den mycket omskrutna konkurrensen inte existerar mellan byggnadsföretag.

Vi säger i reservationen beträffande detta att föreliggande uppgifter får ”anses visa att det saknas grundläggande förutsättningar för en effektiv och prispressande konkurrens på bostadsbyggnadssektorn i stora områden där produktionsapparatens struktur närmast ger en monopolsituation”.

Vi har kommit till den bestämda uppfattningen att en parlamentarisk utredning skall gripa tag i de här problemen. Det är helt enkelt nödvändigt

för att man skall få sakunderlag för politiska beslut. Men en sådan självklarhet ligger utanför fattningsförmågan hos de taktiska snillen som härjar i kanslihuset. Det står i propositionen att bostadsministern skall tillsätta en enmansutredare. Vi fick vid bostadshearingen den 13 mars höra av självaste statssekreteraren att denna utredare skulle tillkallas "inom några dagar". Direktiven lär vara klara, och det har antytts att det är fråga om "tekniska grejor". På så sätt skall socialdemokraterna hållas utanför utredningen; den skall göras av någon regeringen närstående prominens. De stora byggföretagen kan lita på sin regering. Regeringens enmansutredare – vem det nu kan bli – skall alltså i begränsad mening ta fram ett material som kan bli något helt annat än det som vi efterlyser i både motion och reservation.

Jag brukar ibland – som förälder – åka med något av våra barn till tennis. Då har jag lagt märke till en sak som passar väl in i detta sammanhang. När någon av ungdomarna har gjort det verkliga jättemisslyckandet brukar vederbörande högt ropa sitt eget namn, med tillägget: Vad sysslar du med? Just det, Birgit Friggebo: Vad sysslar du med i bostadsdepartementet? Är det bara så att departementet har utvecklats till en anstalt, där det bakom neddragna rullgardiner utstöts höga primalskrin?

Det är ett brott mot traditionell politisk anständighet att hålla socialdemokraterna utanför den begärda utredningen i en fråga av synnerligen stor betydelse för att – med begärt sakmaterial som grund – avläsa vilka tendenser som utlöses inom byggbranschen och leder till en oacceptabel kostnadsutveckling.

En av våra reservationer tar upp ett problem som måhända ger en och annan centerpartist i civilutskottet anledning till en smula ruelse och – förhoppningsvis – botgörelse. År 1979 var socialdemokrater och centerpartister i civilutskottet – det gällde ett yttrande till finansutskottet – överens om att regeringen borde ges till känna vissa överväganden om totalfinansieringen av bostadsbyggandet. Den gången hann civilutskottets centerledamöter inte ända fram. De hindrades, först av partibröderna i finansutskottet och därefter i kammaren av någon där uppe. Avhoppet skedde i kammaren inför öppen ridå. Nu återkommer vi i reservation till precis samma krav som vi ställde 1979. Vi erbjuder självfallet civilutskottets centerpartister samma villkor som gällde då – dvs. att vid voteringen dela den tidigare gemensamma uppfattningen om behovet av överväganden om totalfinansiering av bostadsbyggandet.

I propositionen riktar regeringen – och i utskottsbetänkandet de borgerliga – en formlig attack mot hyresgästerna. Hyresförlustlånen skall avvecklas med innevarande år. Från och med 1981 skall kommunerna – och Kooperationen – själva bära sina kostnader för tomma lägenheter, detta trots att även bostadsministern känner till att det finns tomma lägenheter i vissa kommuner och att borttagandet av hyresförlustlånen innebär ekonomiska problem, oftast i kommuner som har gjort betydande insatser för att medverka i ett högt bostadsbyggande.

Nu förhåller det sig ju så att nivån på bostadsbyggandet återfaller på

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

näringslivets krav. Viker sysselsättningen i näringslivet, återspeglas detta i efterfrågan på bostäder: det lär man nog aldrig helt kunna planera sig fri från. Om nu hyresförlustlånen tas bort, får de kommuner som lojalt ställt upp själva bära kostnaderna för de tomma lägenheterna.

Vi har föreslagit att hyresförlustlånen skall utgå också för 1981 och att den föreslagna bostadsbyggnadskommissionen även skall få i uppdrag att se över denna fråga. Det ligger också en solidaritet kommunerna och medborgarna emellan i vårt förslag. Vi behöver ju inte lagstifta bort all solidaritet som finns uppbyggd i det här landet!

Underhållslånen skall också, enligt regeringens förslag, upphöra vid årsskiftet, allt naturligtvis under förutsättning att regeringen får som den vill.

På socialdemokratiskt håll underströks när lånen infördes att de inte var någon långsiktig lösning av bostadsföretagens problem, utan att det i realiteten blev fråga om att skjuta problemen framför sig. Följer riksdagen nu förslaget – och det träder i kraft vid årsskiftet 1980-1981 – som initierar en kraftig hyreshöjning för de många hyresgästerna i det här landet, är detta ett dråpslag mot hyresgästerna.

Den socialdemokratiska ståndpunkten är att underhållslånen skall avlösas för undvikande av dramatiska störningar på hyresmarknaden. Vi beställer i vår reservation ett förslag till avlösning av underhållslånen och vill ge regeringen detta till känna.

Förslaget om produktionskostnadslån ställer vi upp för. Där är ledamöterna i utskottet ense. Vi har därutöver kommit sams om en rimligare tillämpning utöver vad regeringen har föreslagit i sin proposition. Det betyder att vissa projekt som redan är i gång kan bli produktionsbelånade enligt de nya reglerna.

Socialdemokraterna i utskottet har vidare föreslagit att förhandlingsentreprenader och egenregibyggen skall ges möjlighet till produktionskostnadsbelåning på i sak oförändrade konkurrensvillkor. Eftersom tillämpningen av dessa upphandlingsformer utsätts för en kritisk granskning av länsbostadsnämnderna är det alltså inte fråga om något slags favorisering. Vi anser att det bristfälliga material som f. n. finns till bedömning inte ger anledning att utesluta vare sig förhandlingsentreprenader eller egenregibyggen från möjligheten till produktionskostnadsanpassad belåning.

Vår reservation nr 11 i betänkandet har en särskild anknytning till Stockholm, men den har därutöver en vidare principiell betydelse. Det intressanta i det här ärendet är att bostadsstyrelsen bestämt sig för en begränsning i sak av lånmöjligheterna för bostadshotell med över 100 lägenheter. Detta saknar emellertid stöd i något statsmakternas beslut; det konstaterar utskottet. Redan detta konstaterande får förutsättas ge bostadsstyrelsen anledning till självprövning. Om detta är utskottet enigt.

Vi har emellertid stannat för skilda slutsatser. Utskottsmajoriteten tycker återigen att det hela skall lösas sig med något slags överläggningar som leder till i praktiken nya övergångsregler. Det är något slags förhoppning som uttrycks i den skrivningen. Socialdemokraterna i utskottet har emellertid,

med tanke bl. a. på tidigare erfarenheter, inte ansett sig vara nöjda med enbart en förhoppning. Vi föreslår i reservationen att riksdagen direkt begär en ändring av föreskrifterna så att de inte blir retroaktiva och inte heller överskrider befogenheterna. Jag tycker för min del att yrkandet i reservationen är ett rimligt krav, som bör kunna bryta blockgränserna i riksdagen.

Herr talman! Regeringens bostadspolitik leder till en ny bostadskris. Bostadslösheten kommer att bli allt vanligare. Vart vi än vänder oss möter vi problemen: lågt bostadsbyggande, brist på arbetskraft, slopade underhållslån, slopade hyresförlustlån, snabbare amortering av bottenlånen och måhända en försämring av räntegarantin för bostadslån. Det förutspås enorma krav på hyreshöjningar under senare delen av 1980.

Vi motsätter oss de många förslagen till försämringar. För oss inom socialdemokratien är allttjämt de bostadssociala målen heliga. Regeringens agerande kan inte betyda annat än att de övergripande målen är i fara. På kortare sikt leder regeringens politik till ett bostadssocialt sammanbrott: hyror som inte kan betalas, bostäder som inte finns, allt medan bostäderna i efterfrågeområden blir mer attraktiva och säljes till hugade spekulanter för de verkligt stora pengarna. I förlängningen innebär det socialt missnöje och social oro. De unga – och andra grupper som har de sämsta ekonomiska förutsättningarna – går en hård tid till mötes.

Den enda ljuspunkten i denna dystra – men tyvärr verklighetsnära – bild är den förhoppningen att det svenska folket har kurage nog att i nästa val fälla en hård dom över den borgerliga regeringens totala misslyckande i bostadspolitiken.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Vi avlägsnar oss allt längre och allt snabbare från de av riksdagen fastställda bostadspolitiska målen. Enligt tidigare riksdagsbeslut är dessa bl. a. att "stärka de svagare gruppernas position", att "motverka segregationen i boendet och den därav följande skiktningen av befolkningen också i förskolor, skolor, fritidslokaler m. m." samt att "främja en allsidig boendestruktur".

Den bostadspolitiska verkligheten ser dess värre annorlunda ut. Klyftorna mellan bostadspolitikens vinnare och förlorare har vuxit sig allt större och kommer att ytterligare vidgas i nästa generation. De förmögenhetsklyftor som framför allt under 1970-talet har skapats genom boendet är sannolikt betydligt större än dem som löneskillnaderna har gett upphov till.

Den del av samhällets stöd till bostadssektorn som ökar snabbast är den som inte är behovsprövad och inte kan motiveras av fördelningspolitiska skäl utan snarast har effekten att förstärka de ekonomiska skillnaderna mellan olika grupper, med andra ord skattebortfallet genom ränteavdragen. Det är samtidigt en del av bostadssektorns samhälleliga kostnader som samhället i

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

praktiken har avhämt sig all kontroll över.

Besluten om hur stor del av samhällets resurser som skall avdelas för denna sektor ligger nu inte hos riksdagen utan hos byggare, säljare, köpare och banker. Enligt visså beräkningar uppgick skattebortfallet för innehavare av en- och tvåfamiljsfastigheter – då inte inräknat fritidshus – till omkring 7 miljarder kronor år 1979, och detta underskott kan beräknas till omkring 8 miljarder år 1980. Enligt Aftonbladet den 7 mars i år uppgår underskottsavdragen – som i själva verket är bidrag – för villaägarna till inte mindre än 11,5 miljarder samtidigt som samhällssubventionerna av hyresboendet riskerar att minska.

Mot bakgrund av 1970-talets utveckling med kraftigt ökade hyror, en återkommande bostadsbrist genom minskat bostadsbyggande, en tilltagande spekulation och ökade orättvisor på bostadsmarknaden, har vänsterpartiet kommunisterna sedan flera år tillbaka ställt förslag till åtgärder i syfte att stoppa denna utveckling. Sådana förslag och synpunkter har framförts även till årets riksdag, och en stor del av dem behandlas i civilutskottets betänkanden nr 22 och 23, fortfarande tyvärr utan något större hänsynstagande till våra förslag från den borgerliga utskottsmajoriteten.

De samhälleliga och sociala konsekvenserna av den bostadspolitik som förs kan bli förskräckande, om man inte snabbt lägger om kursen och tar itu med problemen ungefär på det sätt som vi från vpk sedan många år föreslagit. Boendet framstår som ett av 1970-talets krisområden och har som kännetecken segregation, förmögenhetsöverföring samt social och kulturell utarmning av boendet. I en rapport som tre författare – Björn Alfredsson, Inga-Lisa Sangregorio och Ronny Svensson – utarbetat på uppdrag av socialstyrelsens projekt Socialt arbete – innehåll och form, försöker man beskriva bostadspolitikens sociala effekter. Rapporten, Bostadspolitikens sociala konsekvenser, inleds med ett scenario "Nu var det 1990" som visar hur illa det kan gå om 1970-talets bostadspolitik fortsätter i samma spår:

"Under 70-talets sista år hade kommunerna börjat sälja ut de kommunala bolagens attraktivaste fastigheter till hyresgästerna. Åtgärderna motiverades dels med kraven på ökat boendeinflytande och förbättrad närdemokrati, dels med hänvisning till människans natur. Människan har, sade reformens försvarare, en benägenhet att vara mer aktsam om det hon äger, och en övergång till ägarbostäder borde därför medföra minskade drifts- och reparationskostnader, vilket skulle komma såväl samhället som den enskilde till godo. Reformen genomfördes under betryggande hänsynstagande till de boende. För att ingen skulle tvingas lämna sin gamla bostad vid övergången från hyresrätt till bostadsrätt gav kommunerna fördelaktiga lån till insatsen.

Vid en uppföljning av reformen 1985 visade det sig emellertid att ytterst få låginkomsttagare bodde kvar i de attraktiva lägena i inner- och mellanstad, detta trots de fördelaktiga kommunala lån som teoretiskt sett borde ha gjort det möjligt även för hushåll med blygsamma inkomster att bo kvar. En stickprovsundersökning omfattande var femtonde lägenhetsöverlåtelse i de till bostadsrätt förvandlade f. d. allmännyttiga husen visade en genomgående

tendens: utflyttade låginkomsttagare, in flyttade höginkomsttagare. Ett par undantag som granskades närmare visade sig bestå av pensionärer med låg inkomst men med stor förmögenhet. I djupintervjuer med de utflyttade låginkomsttagarna framkom att de flesta varit nöjda omedelbart efter överlåtelsen. De hade i många fall fått en större summa pengar än de någonsin tidigare disponerat. Redan efter något år hade emellertid belåtenheten övergått i missnöje. Pengarna var slut, hyran på det nya stället högre, och samtidigt insåg de att de hade gjort en dålig affär, eftersom överlåtelsevärdet senare stigit.

Nu, år 1990, kan man konstatera att det knappast går att kartlägga de verkliga boendekostnaderna i olika typer av bostäder. Identiskt lika lägenheter i samma hus betingar helt olika kostnader beroende på vem som bor i dem. De ursprungliga hyresgäster som ännu 1990 bor kvar i husen har en boendekostnad som ligger långt under marknadshyran. Detta gäller även de fall då barn eller släktingar till de ursprungliga boende fått överta lägenheten. För senare tillkomna bostadsrättshavare är kostnaden väsentligt högre på grund av de under perioden mångdubblade överlåtelsevärdena. Som en tumregel gäller: ju senare inflyttning, desto högre bostadskostnader. Till den ordinarie avgiften kommer nämligen för dessa personer räntorna på lånen till de allt högre insatserna. Detta kompenseras dock av att de nyinflyttade i allmänhet har höga inkomster och höga marginalskatter och alltså tack vare avdragsrätten för skuldräntor i praktiken inte själva behöver stå för mer än 25–30 procent av räntekostnaden för lånen till insatserna.

Villabyggnandet har under 80-talet fortsatt i ungefär samma omfattning som under 70-talet. Strävandena att minska privatbilismen och förbättra kollektivtrafiken har därigenom förhindrats. Samtidigt ser många det som ett tecken på ökad jämställdhet att tvåbilsfamiljerna blivit allt vanligare. 1990 års kvinna nöjer sig inte med att låna bilen ibland; hon har en egen, åtminstone i villaförorterna.

Den under hela 80-talet pågående utbyggnaden av eluppvärmda småhusområden har dessvärre gjort det omöjligt att sätta en parentes kring kärnkraften. Som statsministern uttryckte det i en TV-debatt: 'Vi kan naturligtvis inte svika alla de små människor i samhället som i förlitan på en tryggad elförsörjning satsat pengar och arbete på ett eget hem med eluppvärmning.'

För socialvårdens del har utvecklingen inneburit avsevärda rationaliseringsvinster. Genom att klienterna nu samlats till vissa bostadsområden har det blivit möjligt att utnyttja stordriftsfördelar även inom socialvården. Detta hade varit svårt att göra utan den nuvarande starka uppdelningen av människor på olika slags bostadsområden.

Det främsta bekymret för politikerna är den minskade skattekraften. Kommuner som Lidingö, Djursholm och Stockholm 1 (Stockholm delades som bekant vid kommunreformen 1985 upp i fem delar) har tvärt emot vad man kunnat vänta sig haft en stadigt sjunkande skattekraft, trots att de privata swimmingpoolerna, lyxbilarna och -båtarna är fler än någonsin. Tack vare det föreslagna nya kommunala skatteutjämnningssystemet väntas dessa

olägenheter emellertid försvinna. Protester mot detta system har emellertid kommit från kommuner som Botkyrka, Haninge och Stockholm 4 och 5, sedan en hemligstämplad kostnads-intäkts-analys från bostadsdepartementet publicerats i en illegal turkisk tidning i Tensta. Denna analys visade att samhällets direkta och indirekta bostadsstöd till olika grupper är omvänt proportionellt mot behovet, samtidigt som olika gruppers bidrag till landets gemensamma utgifter redan före införandet av det nya skattutjämningsystemet visat sig vara omvänt proportionellt till förmågan.”

I fortsättningen tar man i skriften på ett utomordentligt sätt upp och behandlar den svenska bostadsmarknaden, exempelvis varför bostaden är så viktig, de offentliga målen för bostadspolitiken, tendenserna på bostads- och fastighetsmarknaderna, sociala och samhällseliga följder av bostadspolitiken, aspekter på den framtida bostadspolitiken och några kortsiktiga krav på en bostadspolitik som skall verka mot socialt inriktade mål. Värderingarna och förslagen till åtgärder sammanfaller i huvudsak med av riksdagen tidigare fattade bostadspolitiska beslut, med olika bostadsutredningars och arbetarrörelsens ställningstaganden och förslag, och därför utgör skriften enligt min mening ett mycket värdefullt bidrag till dagens bostadsdebatt: ett bidrag som kan och måste tas på allvar både som en varning för var vi kan hamna om vi inte snabbt ändrar kurs och som en anvisning om vilken kurs vi skall hålla.

Jag kommer fortsättningsvis i huvudsak att uppehålla mig vid de frågor och förslag som tagits upp i vpk-motionerna 1553 och 1519 om hyresstopp, ökat bostadsbyggande och rättvisa i boendet. Inga Lantz och Sven Henriesson kommer att ta upp andra frågor och vpk-motioner som behandlas i föreliggande betänkanden. En del av våra bostadsmotioner har tidigare varit föremål för behandling, och senast för ett par veckor sedan avfärdade en borgerlig majoritet vpk- och s-förslag om förbättrade bostadsbidrag. Bostadsministern gjorde det lätt för sig beträffande vpk-förslagen genom att helt fräckt påstå att vpk gör det lätt för sig genom att komma med förslag om hur olika förbättringar för hyresgästerna skall genomföras utan att ha täckning för sådana kostnader.

Möjligt är att också den borgerliga utskottsmajoriteten anser detta. I vart fall återfinns som vanligt bl. a. sådana motiv för avslag på vpk-motionerna i de betänkanden vi nu behandlar. Låt mig därför på en gång säga att våra förslag till förbättringar för hyresgästerna samtidigt förutsätter försämringar för bank-, bygg- och fastighetskapitalet, för mäklare, kapitalägare och spekulanter. Våra förslag innebär bl. a. att möjligheterna till ränteavdrag skall minskas, att vinsterna vid försäljningar skall beskattas hårdare och att inga subventioner skall utgå till privata fastighetsägare. Ett genomförande av våra förslag skulle följaktligen innebära en betydande omfördelning av det direkta och indirekta stöd som nu utgår i olika former.

Våra förslag till mera genomgripande förändringar skulle också på sikt innebära att bostadskonsumenter kunde tillföras de vinster som nu görs i olika led då det gäller mark, byggnadsmaterial, byggande, ägande och förvaltning av bostäder. Vi vill göra slut på alla vinst- och spekulationsin-

tressen i andras behov av att bo, det skulle bli billigare både för stat och kommun och för hyresgästerna. Vi vill åstadkomma en omfördelning av subventioner inom bostadssektorn genom att medel överförs från ägarsektorn till hyressektorn.

Bostadsministern lät för en tid sedan - i anslutning till att regeringen lät riksbanken försämla lånevillkoren för bostadsbyggandet - meddela att det inte var så farligt att förkorta amorteringstiderna med tio år och ersätta de s. k. annuitetslånen med nya serielån. Hon erinrade om att bakgrunden till riksbankens beslut var ett regeringsförslag som i sin tur grundade sig på kapitalmarknadsutredningens förslag och att det vid riksdagsbehandlingen inte framförts några invändningar. Ändå måste bostadsministern vara medveten om att i vart fall ett parti - vänsterpartiet kommunisterna - energiskt bekämpat sådan avkortning av amorteringstider på bostadslån och i stället upprepade gånger föreslagit en förlängning.

Konsekvenserna av riksbankens beslut blir som alla vet att nybyggda lägenheter blir dyrare och att det förmodligen ytterligare kommer att dämpa det skandalöst låga bostadsbyggandet. Dessutom kommer även den äldre bebyggelsen att drabbas, när lånen skall konverteras, dvs. lyftas av till de nya serielånen. Det kan bli fråga om stora hyreshöjningar på upp till 140 kr. i månaden. Försämringarna har genomförts av riksbanken, men det är regeringen som får ta ansvaret för att man har överlätit åt riksbanken att ta ett så viktigt bostadspolitiskt beslut. Detta har man låtit ske trots varningar från hyresgäströrelsen, HSB, Riksbyggen och SABO om de omedelbara konsekvenserna i form av höjda hyror.

De ständiga hyreshöjningarna urholkar levandsstandarden för många hushåll, och man klarar inte längre nya pålagor utan tvingas till extraordinära åtgärder. Vpk har tidigare sagt - och vi upprepar - att nya hyreshöjningar måste stoppas. Och vi har i en av de motioner som nu behandlas föreslagit ett statligt stöd genom ränte- och amorteringsfria lån till de allmännyttiga bostadsföretagen. Ett sådant stöd avser att täcka dels deras reguljära kostnadshöjningar från 1979 års nivå, dels deras särskilda, ökade kostnader och därmed åstadkomma ett hyresstopp.

Den hyresutplundring som pågår kan bara stoppas genom ett riktat statligt stöd till de kommunala bostadsföretagen. Vidare måste prisstopp och prissänkningar genomföras på byggnadsmaterial och olja för bostadsuppvärmning.

Regeringen föreslog nyligen i sitt s. k. krispaket bl. a. ett hyresstopp som ett inslag i åtgärder att söka begränsa lönehöjningarna i årets avtalsrörelse. Bostadsministern hade i går i riksdagen möjlighet att utveckla vad man vill uppnå med ett sådant hyresstopp och innebörden av det. Av vad hon då sade framgick dels att det bara kunde bli fråga om hyresstopp om det i stort sett blir lönestopp, dels att undantag skall kunna meddelas från ett eventuellt hyresstopp samt dels att hyresstoppet bara får ses i samband med andra åtgärder för att få stopp på priskarusellen.

Något sådant villkorat hyresstopp kan inte accepteras i ett läge där boendekostnaderna under senare år har ökat mer än priserna i allmänhet.

Nr 121

**Onsdagen den
16 april 1980**

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Det kan självfallet inte accepteras i ett läge där ett hyresstopp tillsammans med ett effektivt prisstopp och tillsammans med ordentligt höjda löner på vinsternas bekostnad utgör nödvändiga förutsättningar för att lönearbetarna skall kunna börja ta igen en del av de reallöneförluster man gjort under borgerliga regeringar. Därmed inte sagt att ett hyresstopp är oviktigt och inte skulle behövas. Det är nödvändigt som ett första steg på vägen i kampen mot hyreshöjningarna och som ett led i en ny bostadspolitik.

Herr talman! Det låga bostadsbyggandet och den tilltagande bostadsbristen har med all rätt blivit ganska uppmärksammade i bostadsdebatten. Alla tecken tyder på att vi i år får ett byggande av bostäder som är ännu lägre än vad det var under 1978 och 1979. Antalet årligen färdigställda lägenheter ligger i stort sett på samma låga nivå som åren närmast efter det andra världskriget.

Regeringen försöker förklara denna negativa utveckling med svårigheter att få arbetskraft, men det är ju ingenting som har hänt på en gång eller av en händelse. I själva verket är det en medveten nedbantning av bostadsbyggandet som har skett och som bl. a. återspeglar sig i att byggnadsarbetarkåren under 1970-talet reducerats med hälften. Eftersom bostadsbyggandet utgör grunden för stora delar av övrig inhemsk arbetsmarknad, har det fått återverkningar även för andra branscher inom bl. a. byggnadsindustrin.

På samma sätt som regeringen försöker förringa eller bortförklara bostadsbyggandets nedgång och snedvridning försöker man bortförklara den faktiska stora bostadsbrist som uppstått som en följd av regeringens brist på vilja och/eller förmåga att driva en vettig bostadspolitik. Ett faktum är att hundratusentals ungdomar, ensamstående och barnfamiljer saknar egen bostad eller bor otillfredsställande. Samlade åtgärder måste nu snabbt vidtas för att öka nybyggandet, och inriktningen måste vara att komma upp i en årsproduktion av 75 000 lägenheter. De flesta lägenheterna skall enligt vpk:s mening byggas i hyreshus ägda av kommunerna, och den stora småhusdominansen måste ersättas av en större andel flerfamiljshus. Det går inte längre att bortse från de problem som det låga bostadsbyggandet, den stora bostadsbristen, den kraftiga ökningen av byggkostnaderna, bristen på utbildad arbetskraft och en dålig byggberedskap fört med sig. Det är nu hög tid med kraftåtgärder och en medveten satsning från stat och kommun.

Bostadsbristen måste byggas bort. Kommunerna måste ges ett tillräckligt stöd för att kunna bygga och tillhandahålla bostäder som är överkomliga för hyresgästerna. Om det skall bli möjligt, är det nödvändigt att snarast sänka räntan och förlänga amorteringstiderna på bostadslån till allmännyttiga bostadsföretag. Kravet på en statlig bostadsbank och statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet och dess följdinvesteringar måste realiseras. Finansieringen kan ske genom enhetslån med lång amorteringstid samt till låg och fast ränta på förslagsvis 1,5 %. Avgörande är emellertid inte de tekniska lösningarna utan att vi får ett system som innebär "billigare" pengar till de kommunala allmännyttiga bostadsföretagen. Ansvariga kommunalmän i kommuner med bostadsbrist vågar snart inte ta på sitt ansvar att bygga bostäder, som blir så dyra att det varken är politiskt eller socialt försvarbart

eller möjligt att begära de hyror man skulle behöva för att få det hela att gå ihop. Det är bra ju förr regeringen och de borgerliga partierna inser detta.

Skattereglernas utformning och den fria prissättningen på hyreshus, småhus, bostadsrätts- och andelslägenheter med eller utan strimlade lån har, tillsammans med tilltagande bostadsbrist, lett till en långtgående spekulation på bostadsmarknaden. Boendesegregationen förstärks hastigt. Orättvisorna mellan olika boendeformer förvärras. Ungdomar, lågavlönade och invandrare stängs ute från en bostadsmarknad, där köpkraften, inte behovet, avgör människornas möjligheter att erhålla bostad.

Inte minst bostadsrättslägenheter är i dag föremål för kapitalplacering och spekulation, framför allt i storstadsregionerna. Efter det att priskontrollen på överlåtelsesummorna upphörde har priserna på attraktiva bostadsrättslägenheter stigit med flera hundra procent. I samband med ombyggnad av äldre fastigheter blir det allt vanligare att lägenheterna bjuds ut till försäljning i form av bostadsrätter eller andelar. Fria överlåtelsevärden och möjligheten till ränteavdrag blir argument för nya ägarlägenheter och en ökad privatisering, som i sig för med sig ökad handel och spekulation både inom och utom lagens ramar.

Problemen med en tilltagande handel och spekulation i boendet har varit livligt diskuterade under hela 1970-talet utan att några tillräckligt långtgående och genomgripande åtgärder vidtagits. I stället har det skett en ökad satsning på privatisering, på ökat småhusbyggande och en bostads- och skattepolitik som gynnar höginkomsttagare och välbärgade grupper i samhället på bekostnad av i första hand vanliga hyresgäster.

För att ändra på dessa förhållanden måste lagstiftningen skärpas och olika åtgärder vidtas mot fastighets- och lägenhetsspekulation. Bl. a. måste kontroll av överlåtelsevärden och någon form av hembudsskyldighet införas vid överlåtelser av alla småhus och bostadsrättslägenheter. Vidare måste realisationsvinstbeskattningen skärpas så att hela vinsten blir beskattningsbar, ränteavdragen kraftigt begränsas, intäktsschablonen på vissa fastigheter höjas osv.

Herr talman! Under valrörelsen 1979 och särskilt i dess slutskede tävlade olika partier om att utfärda garantier och fribrev till villaägarna. Vpk gjorde inte detta, då det i sak innebär att man bibehåller och förstärker nuvarande orättvisor mellan olika boendeformer.

De orättvisa villkoren för olika upplåtelseformer, som resulterat i att de flesta småhusägarna bor flera hundra kronor billigare än majoriteten av hyresgästerna gör, måste avskaffas. Det skall enligt vår mening ske inte genom att fördyra kostnaderna för vanliga småhusägare utan genom att förbilliga hyreshusboendet. Men naturligtvis skall den fjärde- eller femtedel av villaägarna som har mycket stora och påkostade hus, som har förmögenhet och höga inkomster och som tar emot ungefär tre fjärdedelar av de subventioner eller bidrag vilka erhålles som skatteavdrag, inte få ha kvar dessa stora förmåner.

Vpk stöder de allt starkare kraven från hyresgästerna om att stoppa

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

hyreshöjningarna och pressa ned boendekostnaderna. Vi kommer att fortsätta vårt arbete för ekonomisk rättvisa mellan olika boendeformer, för hyresstopp och lägre hyror. Vi kommer att fortsätta arbetet för att bygga bort bostadsbristen genom ett kraftigt ökat bostadsbyggande – framför allt i form av hyreslägenheter i små och stora hus med bra miljö och möjligheter till kollektivt boende. Vpk kommer också att fortsätta arbetet för en sanering av gamla bostäder, förbättring av dåliga bostadsmiljöer och för att hyresgästerna kollektivt skall få ett avgörande inflytande över sitt boende.

Vi kommer att fortsätta att jobba för kraven på en statlig bostadsbank och billigare pengar till bostadssektorn, för ökat statligt stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen genom ränte- och amorteringsfria tillägglån och för ett bibehållande av underhålls- och hyresförlustlånen. Vi vill uppmana regeringen och de borgerliga partierna att sluta spela ut olika bostadskonsumenter mot varandra. Hyresgäster, bostadsrättsinnehavare och vanliga småhusägare har ett gemensamt intresse av att slåss tillsammans för att stoppa all spekulation i boendet. Man måste slåss mot privata bank-, mark- och byggintressen och deras hantlangare inom borgerligheten.

Ett hyresstopp kan nu åstadkommas genom ett riktat statligt stöd till de kommunala bostadsföretagen, och det kan genomföras om den politiska viljan finns. Kampen för hyresstopp, för bostaden som en social rättighet är en viktig del av kampen för bevarad och förbättrad levnadsstandard. Vpk kommer att fortsätta den kamp som inleddes vid partiets bildande 1917 och som i det partiprogram som då antogs uttrycks i följande mening: "Varje medborgares rätt att erhålla en människovärdig bostad tillgodoses av samhället."

Herr talman! Jag yrkar bifall till de vpk-motioner som behandlas i de båda betänkanden som nu är föremål för behandling.

TREJDE VICE TALMANNEN:

Jag vill göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att meddelande om kvällssammanträde nu har anslagits.

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Man skulle kunna tro att det i all den ordrikedom som kännetecknade de två anföranden som vi nu har lyssnat till också skulle finnas en mängd konkreta och genomförbara förslag – men några sådana kunde inte jag uppfatta. En annan reflexion som jag gjorde var att anförandena gav ett intryck av att majoritet och minoritet i civilutskottet skulle vara fullständigt oense om bostadspolitiken. Och när man läser civilutskottets betänkande 22 med dess 19 reservationer och ett särskilt yttrande kan man tro att det har blivit någon sorts total konfrontation på det bostadspolitiska området. Så är det dock inte. Detta bör vi konstatera redan från början för att inte få en falsk bild av de frågor som vi har att behandla.

Varför har det då blivit så här? Först och främst skall vi sortera bort en del perifera frågor som inte rör det grundläggande innehållet i bostadspolitiken.

Sedan får vi sortera bort ett antal reservationer som inte rör någon hemställan eller som egentligen bara redovisar nyansskillnader. Det är således i bara ett litet antal fall som det finns några riktiga motsättningar.

Vi är alla ense om att vi måste få i gång ett ökat byggande och att det som i dag hindrar detta i första hand är kostnadsstegringarna och den inverkan de får eller antas få på möjligheterna att efterfråga bostäderna. Här blir ju ingenting bättre av en bostadsbyggnadskommission eller formaliserade kontakter med kommunerna. Jag kan inte annat än tolka socialdemokraternas agerande i den här delen som en besvikelse över att de inte har någonting att komma med – det blir bara allmänna uttalanden och upprepanden av vackra fraser som ingen egentligen bestrider. Socialdemokraterna försöker dölja detta genom en skendebatt om preciserade mål för det och det året och genom yrkandet om en bostadsbyggnadskommission.

Ser man till sakfrågan, finner man att det bara är regeringen som har något nytt att komma med som påverkar priserna och därmed underlättar den efterfrågan som vi väl alla vill ha. Regeringens förslag om produktionskostnadsbeläning har ju en direkt positiv verkan och förhoppningsvis en verkan på kostnadsutvecklingen också på längre sikt. Vi är också i princip eniga om det förslaget. Då är det klart att det känns bittert för socialdemokraterna att stå upp i en bostadsdebatt och begära krafttag och samtidigt inse att också alla andra har upptäckt att de själva inte har någonting avgörande att komma med. Vad är det t. ex. som kommissionen skall göra? Skall den föreslå allmänt ökade bostadssubventioner i det här budgetläget? Skall den återupprätta den konkurrens som socialdemokraterna anser inte finns? En synpunkt på kommissionen har socialdemokraterna själva avgett, nämligen att den skall vara allsidigt sammansatt. Men eftersom socialdemokraterna inte har något att komma med skulle det inte finnas anledning att ha några representanter för socialdemokraterna med. Förslaget om en kommission är en klar bekräftelse på socialdemokraternas tomhänthet i dagens bostadspolitiska debatt.

Så något om utvecklingen av byggpriserna. Vi vet nu att bostadsministern bemyndigats tillkalla en utredningsman – detta är också en konkret ytterligare åtgärd. Statens pris- och kartellnämnd skall fortsätta sitt arbete, och bostadsstyrelsen skall också göra det – jag har hört att den vill ha mera pengar för detta. Socialdemokraterna har inte fört fram det allra minsta yrkande i den här delen – de har bara allmänt framhållit att det borde vara en parlamentarisk utredning. Vi har emellertid, som sagt, inga yrkanden att votera om. Även här står alltså reservanterna tomhänta.

Utskottsmajoriteten tycker för sin del att utredningsuppdraget är värdefullt. Först måste vi ju få en bild av vilka komponenter i anbudspriset som medfört den oroande utvecklingen. Sedan måste vi också få en bild av vilka delar vi själva råar för på grund av nya krav och anspråk som inte medger ett rationellt byggande. När den här analysen är klar är det möjligt att ett eller flera områden blir aktuella för parlamentariska bedömningar – det kan vi emellertid inte gärna yttra oss om redan nu.

Med det sagda har jag egentligen tagit upp det huvudsakliga budskapet

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

från reservanterna. Jag skall dock göra några kommentarer till en del av de enskilda reservationerna.

Totalfinansieringsfrågan kommer upp igen. Jag har fått den uppfattningen att reservanterna tror att frågan nu är död och begraven. De tycks inte ha noterat att riksdagen faktiskt - trots att den inte gick på civilutskottets tidigare skrivningar - gjort en beställning på vissa ytterligare överväganden. Jag tror att det, även sett från reservanternas synpunkt, vore klokt om man avvaktade resultatet av dessa innan man går vidare i argumenteringen.

När det gäller reservationerna om de allmännyttiga bostadsföretagens sociala kostnader kan jag inte annat än upprepa vad som sades redan förra året: Företagen och deras riksorganisation har utomordentliga resurser för att kunna beskriva och analysera läget - för detta behövs varken en kommission eller någon annan utredning. Att man sedan allmänt sett försöker få fram kommissionen och annat för att på något sätt krypa in i regeringsarbetet är en helt annan sak. Jag har för egen del inte alltid övertygats om att detta är en bra lösning - det finns fall där kommissioner och delegationer närmast kan vara en belastning för regeringsarbetet.

Beträffande åtgärder som sänker drift- och underhållskostnader är vi i sak överens. Reservationen gäller bara om utredningsmannen eller bostadsstyrelsen skall hålla i skaffet. Jag tycker att uppdraget till utredningsmannen är bra och för in frågan i ett vidare perspektiv. Självfallet skall inte detta hindra bostadsstyrelsen från att fullgöra sina uppgifter och anpassa reglerna till den optimala bedömning vi alla är överens om.

Något beslut om fortsättning av underhållslånen eller avlösning av dem aviseras inte i propositionen. Reservanterna vill att vi nu skall begära ett sådant beslut. Det är väl helt naturligt att riksdagen inte på nu tillgängligt material kan besluta detta. Underhållsfondsutredningen arbetar, och även om den inte blir helt färdig med sitt arbete under det här året kan den i alla fall tillföra värdefulla bedömningar om hur man i fortsättningen skall nalkas dessa frågor. Det kan inte vara fråga om att permanenta underhållslånen som en typ av extra allmän hyressubvention - det finns andra vägar som i så fall kan användas. Vi kan inte heller gärna nalkas dessa frågor förrän vi har de aviserade bedömningarna av räntebidragen och bostadsbeskattningen. Jag tror att reservanterna innerst inne inser detta men att de vill ha någonting positivt att flagga med.

Reservationen om bostadsbyggandets inriktning bör väl också noteras, eftersom den tycks vara ett avsteg från de principer som socialdemokraterna själva formulerade år 1974 och som jag trodde att vi fortfarande var ense om. De principerna utgick från att man skall tillgodose efterfrågan och inte styra åt något visst håll. Dåvarande bostadsministern Ingvar Carlsson påpekade i 1974 års proposition att det inte kan vara statsmakternas sak att t. ex. styra människor till enfamiljshus eller flerfamiljshus - det viktiga är att följa efterfrågan. Utskottsmajoriteten står alltså kvar vid den bedömningen. Eftersom Oskar Lindkvist i sitt inlägg inbjöd till att rösta med socialdemokraterna på reservationen vill jag säga att jag tycker det vore naturligt i alla fall för Ingvar Carlsson att rösta med majoriteten i voteringen.

Reservationen om en kartläggning av de ungas bostadsbehov gäller ett närmast administrativt förslag. Vi skall inte votera om att vi är för eller emot att de ungas bostadsbehov tillgodoses – jag hoppas att vi är eniga på den punkten. Reservationen tycker jag man närmast får se som ett tekniskt grepp för att ge sken av att det finns några motsättningar i frågan.

Reservationen om beläning av vissa gemensamma utrymmen har inte heller något innehåll i sak. Vi är alla ense om att vi vill undvika retroaktiva effekter. Men de kan i detta fall inte klart skyllas på bostadsstyrelsen. Det är nog också så att kommunerna tycks utgå från att deras förslag alltid skall rymmas inom bestämmelserna.

I det här sammanhanget bör också noteras de klarlägganden som utskottet gjort i fråga om räntebidrag för lägenheter som används som barnstugor. Vi har sagt att i de fall där lägenheterna inte eljest står tomma skall det inte utgå bidrag så länge de används som barnstugor. Det är egentligen inte något nytt. Vi har bara återfört resonemanget till de grundprinciper som har gällt. I den delen är vi också eniga i utskottet.

När det sedan gäller produktionskostnadsbeläningen har socialdemokraterna profilerat sig genom att vilja använda denna låneunderlagsberäkning också för egenregibyggande och förhandlingsentreprenader. Det visar, tycker jag, en klivenhet i uppfattningarna. Å ena sidan slår man vakt om konkurrensen och den av socialdemokraterna införda konkurrensregeln, å andra sidan vill man i praktiken inte satsa helhjärtat på en anbudskonkurrens. Jag kan i och för sig förstå denna klivenhet med tanke på de motstridiga intressen som finns i bakgrunden även på den fronten.

Sedan har vi den återkommande frågan om 85-procentig beläning av enskilt ägda hyreshus, och den tänker jag inte kommentera ytterligare. Det som kan sägas om den är redan sagt i tidigare bostadsdebatter, och man får hoppas att det nu kan bli slut med den följetongen och att vi slipper ha den frågan uppe i reservationer och voteringspunkter vid kommande års behandling av bostadspolitiska propositioner.

Hysesförlustlånen skall vara kvar ett år till, säger reservanterna. Det man då uppnår skulle vara att oron försvinner hos byggherrarna och att man bygger fler bostäder. Men det är väl ändå inte riktigt. Sådana effekter skulle vi ju få bara om vi hade stående garantier för att staten skall betala allt som inte hyrs ut. Socialdemokraterna själva har ju övergett tanken på ett sådant lagerstöd. Är det inte möjligen så att man blandat ihop argumenten för olika saker? Sett ihop med skatteutjämningsmöjligheterna är frågan inte särskilt stor, och jag vill också notera att Kommunförbundet inte har protesterat mot förslaget på den här punkten i propositionen.

Boendemiljöbidragen tas också upp i en reservation. Inte heller den reservationen har något egentligt sakinnehåll – man är ju inte emot den redan gällande prioriteringen, som i praktiken gett samma resultat.

Reservanterna vill också ha ett uttalande om boendedemokrati enligt partimotionen. Eftersom detta knappast torde vara något särskilt kontroversiellt, har vi i majoriteten faktiskt bemödat oss om att hitta något budskap i motionen som skulle tillföra saken något nytt och framåtsyftande. Det

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

kunde vi emellertid inte, och därför blev vi tvungna att avstyrka motionsyrkandet. Jag utgår från att vi ändå är ense om huvudprinciperna.

Majoriteten har också avstyrkt förslag om att öka amorteringstiden för markförvärvslån. Det innebär inte att vi tycker att tanken för alltid skall förkastas – det finns en del skäl för längre löpande lån i vissa fall. Men vi har inte sett någon anledning att ta upp den frågan nu när krediterna med nödvändighet är knappa och eftersom inte heller reservanterna har mer att erbjuda i den delen.

Socialdemokraterna har vidare fogat ett särskilt yttrande vid betänkandet. Det är en essä som i långa stycken inte skall möta någon erinran från min sida. Uttalandet leder dock inte fram till någonting konkret, utan jag ser det mera som en bekräftelse på den tomhänthet som socialdemokraterna visar upp i reservationerna, där man söker dölja denna med allmänt hållna programskrivningar.

Jag har med detta gått igenom de flesta socialdemokratiska reservationer. Några kommer att behandlas av andra ledamöter i utskottet. Det jag sagt om de socialdemokratiska reservationerna täcker också vpk-motionerna på motsvarande områden, eftersom de ofta ingår i reservationernas förslag till beslut. I några fall finns det dock vpk-yrkanden utanför detta fält, och jag vill därför göra några kommentarer till dessa.

Till att börja med skall jag ta upp frågan om hyror och bostadspriser. Som företrädare för vpk befinner sig Tore Claeson som alltid i en avundsvärd situation. I vpk:s argumentering för bifall till yrkandena finns det alltid pengar till allting – det är bara fråga om att hitta en form för att skicka ut dem. Så är det också här. Det är bara att trolla bort kostnaderna genom ytterligare subventioner till allmännyttan, stående lån, direkt hyressänkande lån eller generösare eftergifter när det gäller hyresförlustlan. I de andra partierna tvingas vi ju ta hänsyn till realiteter och till att det inte finns möjligheter att i framtiden räkna med någon väsentlig höjning av subventionsnivån. Den här debatten kommer vi vidare att föra också i höst, då vi i mer preciserade termer får ta ställning till den aviserade propositionen om räntebidrag och bostadsbeskattning m. m.

När man från vpk tillfälligt försöker ta hänsyn till realiteter, har man egentligen inga förslag att komma med. Vpk har exempelvis yrkat att riksdagen skall begära förslag från regeringen om åtgärder som stimulerar byggandet, och i det avseendet är man närmast patetisk i sin hjälplöshet.

Vpk vill också ha en utredning om konsekvenserna av det ökande småhusbyggandet. År efter år har man från vpk återkommit till talet om det ökande småhusbyggandet, och jag frågar mig vad det är man menar. I betänkandet på s. 7 redovisas omfattningen av småhusproduktionen, och man kan konstatera att den under ett antal år varit praktiskt taget konstant. Det problem som vi när det gäller den här delen av bostadsbyggandet har fått dras med är konsekvenserna av att den socialdemokratiska regeringen tappade greppet om flerbostadsbyggandet under den första delen av 1970-talet.

Vpk har också ett yrkande om att riksdagen skall uttala att ålderssegre-

geringen i boendet måste brytas och att de äldres bostadsstandard måste höjas. Javisst! Ingen har sagt någonting annat. Det är ju målet för den bostadspolitik som planeras och genomförs ute i kommunerna. Tekniken att föreslå att riksdagen antar resolutioner för inte det arbetet framåt.

Är det inte resolutioner man föreslår så är det program. De kollektiva boendeformerna skall främjas, säger vpk. Utskottet konstaterar att det inte klart framgår om vpk önskar att vi anpassar oss till kollektivt boende, vare sig vi vill eller inte, eller om en efterfrågan skall tillgodoses. I det senare fallet gäller redan antagna principer. Om det finns ett konkret efterfrågetryck, finns det väl inte anledning att anta att kommunerna struntar i det. Men vi skall, som jag redan har sagt, inte heller i det här avseendet styra byggandet från statens sida.

Med den här genomgången av utskottsmajoritetens synpunkter på de reservationer och de motionsyrkanden som föreligger ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Det var närmast litet genant att lyssna till civilutskottets ordförande. Huvudbudskapet i hans anförande är att socialdemokraterna står tomhänta, att de inte har någonting att komma med – de som har någonting att komma med är regeringen. Jag såg att t. o. m. självaste bostadsministern log litet roat åt denna förföriska skildring av verkligheten.

I de socialdemokratiska reservationerna tar vi upp konkreta förslag till ändring av regeringens bostadspolitik. Vi gör det i form av ett krav på en bostadsbyggnadskommission. Kjell A. Mattsson anför att det beror på att vi inte har någonting att komma med. Men vi vill kartlägga dessa viktiga områden. Vi vill kartlägga ungdomens bostadsproblem. Vi vill kartlägga vilka ytterligare åtgärder vi kan vidta utöver de vanliga för att tillgodose dessa viktiga behov. Vi vill analysera orsakerna till de tomma lägenheterna och till de sociala merkostnader som det blir nödvändigt att samhället tar på sig för att förstärka de allmännyttiga bostadsföretagen, som på ett tacknämligt sätt tar ett mycket stort socialt ansvar i det svenska samhället.

Vi tar också upp frågan om en parlamentarisk utredning av byggpriserna. Här har regeringen föreslagit något slags enmansutredare. Att utskottets ordförande negligerar den utveckling som ägt rum när det gäller byggpriserna på bostadsmarknaden gjorde mig litet chockad. Han tycker att vi inte har med det att göra, att det är en sak för regeringen och utskottets majoritet – det är mycket överraskande.

Vidare tar vi upp kravet på en förlängning av giltighetstiden för hyresförlustlånen, och vi vill göra en beställning på avlösning av underhållslånen.

Trots detta påstår Kjell A. Mattsson att vi inte har någonting att komma med. Han är nöjd och belåten med att vi har en borgerlig regering. Han har ställt sig på moderaternas sida. Den bostadspolitik som förs i klart moderat anda uppfyller numera Kjell A. Mattssons krav på hur bostadspolitikern skall

utformas. Kjell A. Mattsson hoppades också att vi nu skulle slippa fler förslag om en sänkning av lånegränsen för enskilda byggmästare från 92 % till 85 %. Ja, detta kan jag instämma i. Sänkningen kan ske vid den tidpunkt då riksdagens majoritet bifallit vårt krav på att sätta belåningen till 85 %.

TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Då civilutskottets ordförande här kommenterar en del av det som har sagts och innehållet i motioner och reservationer kan man inte undgå att på nytt förvåna sig över hur lätt han i varje fall synes ta på de problem som finns på bostadsmarknaden och som, Kjell Mattsson, inte går att tänka bort. Det är, för att tala i Kjell Mattssons termer, realiteter, som man måste ta hänsyn till.

Kjell Mattsson säger att han håller med om att bostadsbyggandet måste öka och att byggkostnaderna måste hållas tillbaka. Hur vore det då att i majoritetsuttalandet i utskottsbetänkandet i klartext ge uttryck för de meningarna på ett sätt som inte kan missförstås och som kan klargöra för riksdagens ledamöter och svenska folket att man är beredd att verkligen göra snabba och kraftiga insatser för att komma till rätta med de här problemen? Kjell Mattsson menar att jag och vpk i övrigt befinner oss i en avundsvärd situation. Han säger att andra partier tvingas ta hänsyn till realiteter, men att vi inte skulle behöva göra det. Eftersom jag förstått att det här skulle komma försökte jag att redan i inledningsanförandet visa på att vi faktiskt har alternativ när det gäller att klara de här frågorna.

Sedan skall vi också komma ihåg att det inte är fråga om att från i dag till i morgon, eller från i år till nästa år, lösa alla de problem som vi tar upp och lägger fram förslag om i våra motioner. Jag kan mycket väl tänka mig att det beträffande en del av våra krav kan gå flera år, att vi kan komma en bra bit in på 1980-talet, innan de kan realiseras. Det skall man alltså ta hänsyn till när man diskuterar kostnaderna i sådana här sammanhang.

Men jag vill återkomma till vad jag sade i mitt inledningsanförande: Det finns också pengar att hämta genom att införa en större rättvisa i boendet, genom att omfördela de subventioner och bidrag som nu i olika former utgår på bostadsmarknaden.

Herr talman! Jag vill också säga att det inte kan vara oviktigt att begära förslag och uttalanden från regeringen i de frågor som vi har tagit upp i våra motioner. Mot bakgrund av vad jag har sagt om den krisartade situation som råder på bostadsmarknaden vore det både befogat och välkommet om vi kunde få ordentliga förslag och uttalanden från regeringen.

KJELL MATTSSON (c) replik:

Herr talman! I Oskar Lindkvists inledningsanförande fanns en beskrivning av bostadspolitiken, enligt vilken egentligen allt är fel – med undantag av de bitar som socialdemokraterna har anslutit sig till. I stort är alltså hela bostadspolitiken felaktig.

När jag då bedömde de socialdemokratiska motionerna och reservationerna konstaterade jag en socialdemokratisk tomhänthet, och jag tycker att

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

den styrks av Oskar Lindkvists replik. Där räknade han upp ett antal områden där socialdemokraterna anser att det finns problem. Man kan kanske vara överens om att det finns problem, och Oskar Lindkvist vill att bostadsbyggnadskommisionen skall göra analyser av de problemen. Men om allt nu är så tokigt måste det väl vara lättvindigt att direkt framställa konkreta yrkanden om vilka reformer man vill ha genomförda.

Sedan måste det vara en missuppfattning från Oskar Lindkvists sida att vi skulle hålla socialdemokraterna utanför utredningsarbetet. Jag sade uttryckligen i mitt inlägg att den utredningsman som tillkallas kommer att göra en genomgång av olika frågor. Jag konstaterade att det, när analysen av problemen är klar, kan vara möjligt att ett eller flera av områdena blir föremål för parlamentariska bedömningar. Det förslaget har vi anslutit oss till, eftersom vi tror att det kan vara ett effektivt arbetssätt för att komma fram till resultat.

Sedan säger Tore Claeson att han hade räknat med att jag skulle invända att vpk hade det lätt när det gäller den ekonomiska sidan. Ja, jag har inte gjort någon beräkning på det, men om vi skulle fatta beslut enligt vpk:s förslag, så kostade Tore Claesons inledningsanförande åtskilliga hundra miljoner per minut. Vi kan alltså inte rätta oss efter det, såvida inte Tore Claeson och vpk samtidigt är beredda att ställa upp med ett ordentligt förslag om på vilka områden man skall höja skatterna. Det måste alltså ske för alla, om man skall få ihop de miljarder som rullade bort under den här halvtimmen.

Det var detta som gjorde att jag konstaterade att det går lätt att ställa alla de yrkanden som vpk för fram, när man inte tar ansvar för varifrån man skall få pengarna.

OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i debatten mellan Tore Claeson och Kjell A. Mattsson om vad förslagen kostar. Men så mycket kan jag säga att med den ställning som Kjell A. Mattsson och utskottsmajoriteten tagit i de här frågorna kommer det att kosta mycket, mycket pengar – för hyresgästerna. Det är de som skall betala – de sämst ställda i samhället, de som har de minsta ekonomiska resurserna och förutsättningarna. Det är ungdomen som skall hållas tillbaka på grund av ett så rekordlångt bostadsbyggande att man måste gå tillbaka till 1938 för att hitta någon motsvarighet i svenskt samhällsliv. Kjell A. Mattssons uppfattning, förvandlad i pengar, kommer därför att tynga de grupper i samhället som har behov av det största stödet för att lösa sin bostadsfråga.

Vidare fick Kjell A. Mattsson av mitt anförande den uppfattningen, att jag ansåg att allt var fel i bostadspolitiken. Tillräckligt mycket, Kjell A. Mattsson, är fel och tillräckligt mycket av det som står i både utskottsbetänkandet och budgetpropositionen har tillräcklig tyngd för att markera att vi är på väg mot ett bostadspolitiskt sammanbrott. Det är den nakna sanningen.

Och vad är det för fel att tala sanning i riksdagen? Jag vet nu att Kjell A.

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Mattsson störs av sakligheten i de socialdemokratiska förslagen. Han känner med sig att det är en svår situation att försvara regeringen, och därför går han till sådana våldsamma överdrifter och gör sådana underskattningar av vad vi fört fram i våra reservationer.

Sedan säger Kjell A. Mattsson: Varför lägger ni inte fram direkta förslag? Varför skall det vara en bostadsbyggnadskommission? Ja, vi lägger fram direkta förslag om vilka ärenden som skall tas upp i bostadsbyggnadsdelegationen, därför att de behöver en närmare belysning. Då säger Kjell A. Mattsson, när det gäller vårt förslag om en parlamentarisk utredning, att vi skall avvakta analyserna, avvakta vad utredningsmannen kommer till. Därefter, menar Kjell A. Mattsson, kan det vara möjligt att göra parlamentariska bedömningar.

Jag må säga att Kjell A. Mattssons uppfattning just i den frågan torde ligga så svindlande nära den ståndpunkt vi socialdemokrater representerar, att det sakligt sätt måste vara besvärande för honom att uppträda som advokat för regeringens politik. Det är som sagt så, att Kjell A. Mattsson störs av att vi har lagt fram konkreta förslag om alternativ till regeringens politik och av att vi underkänner regeringens bostadspolitik.

TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Låt mig på någon punkt ta upp och belysa de förslag som jag uppehöll mig vid i mitt inledningsanförande och som enligt Kjell A. Mattsson skulle kosta så oerhört mycket pengar.

Ett centralt krav är hyresstopp. Det är ju bara statsmakterna som kan stoppa den hyresutplundring som sker och som kommer att tillta, om regeringen får fortsätta på den inslagna vägen. Den här hyresutplundringen kan man stoppa genom ett stöd till hyresgästerna av storleksordningen 1 miljard kronor. Det är naturligtvis mycket pengar, men det utgör bara en liten del av det stöd i form av bidrag och skatteavdrag som utgår exempelvis till företag och villaägare i det här landet. Det finns inte heller någon annan väg att snabbt komma till rätta med en del av de största orättvisorna i boendet när det gäller olika upplåtelseformer.

En ökning av åtskillnaden mellan de fattiga och de rika kan ju inte bekämpas genom att man underlättar ett fortsatt ägande av bostaden. En ökning av det statliga stödet till allmännyttan, en bättre boendemiljö och ett större inflytande för hyresgästerna gör däremot hyresboendet mer attraktivt, och det gör det mindre lönsamt och mindre intressant att äga bostaden. Och om man inte, Kjell Mattsson, lyfter upp det kommunala bostadsinnehavet och nu ger det det stöd som det förtjänar genom en ökning av det riktade statliga stödet, betyder det som nu pågår på bostadsmarknaden att hela allmännyttan riskerar att drivas i graven. Är det *det* som Kjell A. Mattsson vill med sin politik, när han på olika sätt och i olika sammanhang ger sin välsignelse till ökat ägande av bostaden som en lösning på alla olika problem?

Låt mig sedan, herr talman, också säga att våra förslag då det gäller att sänka räntorna för bostadslånen till de kommunala allmännyttiga bostads-

företagen rätt genomförda naturligtvis också skulle drabba de privata storbankerna. De skulle på ett avgörande sätt minska deras profit då det gäller ränteutgifter på bostadslånen. Är det *dem* som Kjell Mattsson vill slå vakt om?

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

KJELL MATTSSON (c) replik:

Herr talman! Oskar Lindkvist säger i sitt inlägg att den politik som förs bara medför att hyresgästerna får ökade kostnader.

Ja, men så okunnig är naturligtvis inte Oskar Lindkvist om verkligheten att han inte tror att också de som bor i hus med bostadsrätt och de som har äganderätt till sina fastigheter har kraftigt ökade kostnader på grund av räntestegringen, driftkostnadsökningen för bränsle osv. Jag nämnde i mitt inledningsanförande att vi återkommer till frågan om rättvisa mellan olika former av boende genom att vi har ett antal frågor under utredning. Bostadsbidragssystemet, räntebidragssystemet och bostadsbeskattningens effekter måste komma upp till diskussion under nästa riksmöte, eftersom där finns förslag till förändringar – jag tänker då närmast på fastighetstaxeringen och de effekter som den kan få.

När sedan Tore Claeson skall försöka göra en kostnadsberäkning, tar han bara med en enda liten bit men gör en lång uppräknig av åtgärder som skulle komma att kosta inte bara 1 miljard utan åtskilliga miljarder. Det är betecknande att han då som en jämförelse bara nämner ränteavdragssystemet för den som äger sin fastighet men helt glömmer bort att kostnaderna för statskassan naturligtvis stiger varje gång – även för flerfamiljshusen – som räntan går upp. För flerfamiljshusen har vi en garanterad ränta, vilket innebär att det är staten som för de statligt belånade fastigheterna svarar för den ökade kostnaden. Där är alltså räntenivån fast för hyresgästerna. Tore Claeson gjorde i sin genomgång av åtgärder anspråk på att den skulle sänkas från de 3,4 % som vi har i dag till, om jag hörde rätt, 1,5 % i stället. Det är alltså en mycket kraftig förändring.

Som jag konstaterade i inledningsanförandet kan vi i stället för att tro att vi skall kunna öka statens tillskott till boendet räkna med att några nämnvärda möjligheter till det inte föreligger. Man bör också ha klart för sig att vi har att betala hyror och andra kostnader även om vi äger vår fastighet och att vi måste betala skatter. Av de två sakerna måste våra totala bostadskostnader betalas.

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Den beskrivning av verkligheten som Oskar Lindkvist gjorde från denna talarstol var väldigt målande, men jag tyckte att den inte alltid var så träffande. Oskar Lindkvists anförande var faktiskt ganska tomt på konkreta förslag till hur man skall förändra den verklighetsbild som han målade upp.

Oskar Lindkvist brukar inte vara mannen som tar till överord, men ibland är det ju så att man i brist på argument måste höja rösten. Han undrade vad egentligen bostadsdepartementet och Birgit Friggebo sysslar med, om vi är

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

inneslutna i något slags grott mellan de återkommande debatterna i riksdagen och om vi tar situationen på bostadsområdet med en klackspark. Han menade att vi i bostadsdepartementet sitter bakom neddragna rullgardiner.

Oskar Lindkvist har dock mycket goda möjligheter att följa vad vi faktiskt sysslar med, bl. a. genom de redovisningar vi lämnar i budgetpropositioner och i andra propositionsförslag. Dessutom har civilutskottet varit på besök i bostadsdepartementet och haft alla möjligheter att sätta sig in i vad vi ägnar oss åt. Oskar Lindkvist är dessutom välkommen att även på dagtid komma till departementet för att sätta sig in i de frågor som där behandlas, om han saknar upplysning i dessa hänseenden.

Försöken att ge intryck av att ingenting händer, att det råder något slags handlingsförlamning, är ju inget annat än ett debattknep, som man tar till när man saknar konkreta förslag att votera och rösta om. Den allmänna redovisningen av målen om ökat byggande, fler ungdomsbostäder, integration samt bättre inflytande och bättre boendemiljöer finns det inget att invända mot, och ingen har heller hittills framfört sådana invändningar. Men det intressanta är de konkreta förslagen. Vi har lagt fram förslag till förändringar i budgetpropositionen men också i andra propositioner löpande under året, för att försöka uppnå dessa allmänna mål.

Kjell Mattsson har på ett alldeles utomordentligt sätt beskrivit innehållslösheten i den socialdemokratiska reservationen i vad avser dessa frågor. Oskar Lindkvist påstod att jag log just då. Det är möjligt att jag log, men kanske åt något annat – ibland önskar man sig ut ur detta hus, ut i värvädrat, eftersom vi här ofta är så tråkiga och pratiga. Det var kanske en sådan förflugen tanke som föranledde leendet.

De förslag vi har redovisar vi i propositionen, och jag tycker att civilutskottet på ett utmärkt sätt argumenterat för det riktiga i de förslagen. När man försöker ta reda på vilka skiljaktiga meningar och förslag till alternativa åtgärder som socialdemokratin reservationsvis för fram i de stora frågorna finner man att det bl. a. krävs att vi skall tillsätta något slags kommission. Jag tycker att civilutskottet på ett träffande sätt har beskrivit detta förslag när det säger att de föreslagna uppgifterna är så vagt angivna att motionsyrkandet närmast får uppfattas som en ersättning för saknade konkreta förslag från motionärerna.

Såvitt jag förstått är tanken den att man skall ha kontakt med kommunerna och med dem som är berörda av bostadspolitik och bostadsbyggande i olika organisationer och organ. Nu tas och finns sådana löpande kontakter varje dag. Länsbostadsnämnderna och länsarbetsnämnderna har regelbundna kontakter med kommunerna, och den informationen förs vidare till regeringen. Själv har jag varit ute och åkt i kommunerna, och jag har för avsikt att fortsätta att göra det under våren. Därvid får jag direkt närbkontakt med kommunala representanter för alla partier. Jag har flera gånger under året träffat alla de organisationer som civilutskottet träffade vid sin hearing för ett tag sedan.

Här finns alltså väl upparbetade kanaler som ger oss på regeringsnivå

möjlighet att få en bra bild av situationen i landet och få kännedom om de konkreta förslag som förs fram. Och vår stäende fråga till dem är: Vilka konkreta förslag har ni, vilka idéer har ni? Och av och till har det framförts idéer och förslag. Riksbyggen gjorde för några år sedan en alldeles utmärkt analys av byggkostnaderna, och bara någon månad efter det att boken hade kommit ut gjorde vi förändringar i lánreglerna, eftersom vi tyckte att förslagen var bra. Alla bra förslag mottas med tacksamhet och kommer också att föranleda åtgärder.

Tidigare har socialdemokraterna haft mer precisa och konkreta förslag. De ville ha prisstopp på byggmaterial och tillägglån. De förslagen är nu borta. Förslaget om produktionskostnadsbeläning ersätter tillägglånen, och socialdemokraterna har gått med på det förslaget. Prisstopp har vi i dag.

Socialdemokraterna vill också fastställa ett nytt och konkret mål för bostadsbyggandet. Då koncentrerar de sig på nyproduktionen. De vill att vi 1982 skall ha nått upp till en nivå på 70 000 påbörjade lägenheter per år. De utgår då, säger de, från nu kända förutsättningar och bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet. Jag upplever det som en brist att man aldrig diskuterar behovet av nya bostäder kopplat till det befintliga bostadsbeståndet och vad som händer i det. Det är ändå nettotillskottet som är det intressanta för de bostadsökande.

Jag skall trötta kammaren med litet siffror, eftersom jag har undrat över vad det är för nu kända förutsättningar och bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet som gör att socialdemokraterna kommer fram till siffran 70 000 lägenheter.

Det har till och från gjorts olika prognoser. Boendeutredningen 1973 kom fram till att man borde bygga 94 000–99 000 nya bostäder per år. Då räknade man med en avgång på 47 000–52 000 lägenheter per år. Nettotillskottet skulle alltså bli ca 47 000 lägenheter.

Redan 1975 var man dock tvungen att revidera sina prognoser och målsättningar. Man räknade då med 75 000 nya lägenheter per år. Fortfarande beräknades avgången till 45 000 lägenheter per år, och nettotillskottet på lägenheter blev alltså 30 000.

Långtidsutredningen 1978 kom fram till ett nybyggnadsbehov på 60 000 lägenheter. Dessutom sade man att det behövdes en reserv, varför planeringsnivån borde ligga på 5 000 lägenheter mer, alltså 65 000 lägenheter per år. Det är också de siffrorna som bostadsstyrelsen och regeringen och sedermera också utskottet och riksdagen har haft som utgångspunkt i resonemangen om bostadsbyggnadsbehovet.

Kommunernas planer för 1979–1983 ligger på 63 000 lägenheter. Dock har de en lägre planeringshorisont under de första åren av denna period, vilket är märkligt.

Vad är det då som har hänt under de senaste åren? När det gäller nyproduktion har vi haft ett färdigställande av ca 55 000 lägenheter per år. Vi har samtidigt haft en avgång på ca 20 000 lägenheter per år – alltså ca 25 000 mindre än vad tidigare prognoser räknade med och 25 000 mindre än vad som var verklighet i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet. Färdigställande

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

av 55 000 lägenheter och en avgång på 20 000 lägenheter betyder ett nettotillskott på 35 000 lägenheter – 5 000 utöver det behov som boendeutredningarna presenterade och som har legat till grund för hela debatten om bostadsbyggnadsbehovet. Nu har socialdemokraterna hamnat på ett bostadsbyggnadsbehov av 70 000 lägenheter år 1982. Man säger att det egentligen inte har kommit fram så mycket nytt material som gör att man skall frånga den siffran.

Det har förekommit en redovisning för civilutskottet. Denna redovisning eller hearing kom till stånd, såvitt jag har förstått, på socialdemokraternas initiativ. Jag hörde att man hade väntat sig ett större krismöte, där man verkligen skulle komma åt problemen och verkligen skulle få en redovisning av vad som behövde göras. Vid denna hearing redovisades bl. a. en del siffror som man håller på att arbeta med i den nuvarande långtidsutredningen. Utan att gå in på några detaljer kan jag nämna att hushållsutvecklingen under de kommande åren leder till att de höga tal på 70 000 à 75 000 lägenheter per år som seglat runt i debatten inte torde ha fog för sig vid en samtidig bedömning av avgången av lägenheter. Denna minskade avgång beror ju på att vi på ett bättre sätt tar till vara det befintliga bostadsbeståndet. Vi bygger om och bevarar i stället för att riva ner. Det tycker jag är en positiv utveckling, men man får inte glömma bort detta i debatten om bostadsbyggandet.

Näväl – de mycket preliminära analyser som man gör nu tyder på att vi skulle behöva ha ca 60 000 nya lägenheter per år. Det kan naturligtvis behövas litet mer, beroende på att det finns regionala obalanser. Vi vet inte vad som händer på arbetsmarknaden i fråga om rörlighet och annat som gör att vi kan få behov av en något högre planeringsnivå.

Jag hade hoppats att vi i dag skulle slippa att använda 1930-talet och 1940-talet som argument i en bostadspolitisk debatt som handlar om 1980-talet. Jag vet att sådan argumentering förekommer ute i den allmänna debatten. Jag kunde möjligen tänka mig att Tore Claeson skulle ta upp sådana argument här, men jag hade inte väntat mig att också Oskar Lindkvist skulle göra det.

Låt mig då välja ett annat årtal än 1930- och 1940-talen och gå till 1950-talet och jämföra det med vad som har hänt under 1970-talet. Under 1950-talet byggdes ungefär 50 000 nya lägenheter per år. Nu ligger motsvarande siffra på ca 55 000 lägenheter – alltså något mer, men storleksordningen är ungefär densamma. Då producerade man 170 000 rumsenheter på 50 000 nya lägenheter per år. Nu producerar vi nästan 300 000 rumsenheter på 55 000 lägenheter per år. Det betyder en volymökning på 75 %. Det har sin naturliga förklaring. Vi bygger större bostäder och fler småhus nu än vad vi gjorde då.

Men vi skall också titta på hur många fler människor vi blev under 1950-talet – ungefär 480 000. Vi hade alltså en kraftig befolkningsökning. Under 1970-talet har vi blivit litet över 200 000 människor fler. Det är alltså en kraftig minskning.

Det säger sig självt att man inte kan jämföra ett enda tal, nämligen nybyggnadstalet, från 1930-talet, 1940-talet, 1950-talet och 1960-talet utan

att sätta det i relation till någonting. När socialdemokraterna anför siffror över förhållandena så långt tillbaka i tiden, innebär det att man förnekar allt det fina man har åstadkommit under 1960-talet och 1970-talet genom att människor fått väsentligt bättre bostäder. Vi bor nu mycket bättre – tekniskt, socialt och på alla möjliga vis. Det betyder att vi har en helt annan utgångspunkt för diskussionen än man hade på 1910-talet, 1920-talet eller 1930-talet. Låt oss sluta med dessa fåniga debatter, där det bara bedrivs sifferexercis utan något som helst innehåll!

Sedan har vi hyressidan. Vad vill man då ha konkret där? Jo, man vill ha förslag om en avlösning av underhållslänen. Men samtidigt säger man att det finns skäl som talar mot ett beslut om förlängning av underhållslänen.

Om man anser att vi skall fortsätta med underhållslänen – som från början var bestämda att vara tidsbegränsade till två år – hade naturligtvis det enda riktiga varit att man framlagt ett förslag om det och tagit de ekonomiska konsekvenserna av det i de budgetsammansättningar som görs när vi har fattat alla våra politiska beslut under våren. Det är lätt att använda ordmagi och säga att man väntar på förslag om något slags avlösning. Det finns ett färdiguppbyggt system för underhållslänen, och man kan fatta ett beslut om att gå vidare med dem. Men då skall man också ta de ekonomiska konsekvenserna av det. Och det är socialdemokraterna inte beredda att göra, vilket i och för sig hedrar dem. Till skillnad från vpk känner socialdemokraterna också ett ansvar för sina förslag, och man framlägger alltså inte några sådana konkreta förslag.

Sedan bara ytterligare några kommentarer till en del av de frågor som Oskar Lindkvist tog upp.

Vi har alltså beslutat oss för att tillsätta en enmansutredning för att plocka fram orsakerna till byggprisernas utveckling. Det är självfallet bara en lämplighetsfråga om man väljer att göra en stor parlamentarisk utredning eller tillsätter en enmansutredare, som på ett opartiskt sätt snabbt och effektivt kan granska vad som har hänt. Det här är inte alls något politiskt mygel eller något försök att hålla socialdemokraterna utanför. Alla andra partier kommer också att hållas utanför. Den person som vi söker har inte någon politisk anknytning på det sättet. Men jag upplever att det enda riktigt konkreta förslag som socialdemokraterna framför här i dag egentligen är att de skall få en representant i utredningen om byggprisernas utveckling.

Oskar Lindkvist förde ett resonemang om konkurrensen och sade att det ser ut som om det saknades förutsättningar för att konkurrensen skall komma till stånd. Men här har vi ett mycket konkret förslag i budgeten, som innebär att vi vill stimulera konkurrensen, nämligen att man skall få produktionskostnadsbelåning om projekten är upphandlade i konkurrens. Det är ett litet konkret försök att ytterligare stimulera konkurrensen. Vad gör socialdemokraterna då? Nej, det vill man inte vara med om, utan dessa förmånliga lån skall också gälla projekt som inte upphandlas i konkurrens, säger man.

Vad gäller frågan om hyresförlustlänen säger kommunerna själva att de inte vill ha riktade stöd längre. De ser hellre att generella stöd ges efter vissa kriterier. Inriktningen de senaste åren har också varit att dessa riktade stöd

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

har tagits bort. Vårt förslag överensstämmer alltså med den allmänna politiska inriktningen på detta område.

Visst finns det fortfarande tomma lägenheter. Men det är inte meningen att det skall byggas nytt för att det skall bli tomma lägenheter. Stämmer beskrivningen från socialdemokraterna, att det är brist på lägenheter, så kan de inte samtidigt vara rädda för att det skall byggas så många lägenheter att det finns risk för att lägenheter blir tomma. Min bedömning är att hyresförlustlånen inte har haft en kraftig stimulanseffekt på bostadsbyggandet. Därför är det inte negativt för bostadsbyggandet att ta bort dem.

De kommuner som redan har tomma lägenheter har möjlighet att få speciell ersättning via extra skatteutjämningsbidrag. Dessutom skall detta ses i samband med våra förslag om bostadsmiljöbidrag. På den sidan gör vi en kraftig påspädning. Stödet inriktas på de bostadsföretag som har tomma lägenheter och bostadsföretag i problemområden. Vi har ansett det vara bättre, med de begränsade resurserna, att få till stånd en väsentligt förbättrad boendemiljö i dessa områden än att bara späda på med hyresförlustlån och bidrag, vilka i sig själva inte leder till några som helst förbättringar i områdena.

Herr talman! Jag har tidigare i denna kammare sagt att det blir alltmer ointressant att diskutera budgetfrågor och prioriteringar med vpk, och det anser jag fortfarande. Vpk har i riksdagen framlagt förslag som innebär tiotals miljarder i ökade kostnader utan att på något som helst vis ange hur dessa kostnader skall täckas. Därför blir det faktiskt väldigt ointressant att föra en sakdebatt med vpk. Jag har också tidigare sagt att jag anser att vpk:s uppläggning av sin politik, bortsett från den ideologiska inriktningen, är en enda stor bluff. Mitt partis avsikt är att ute bland människor klä av vpk inpå bara kroppen för att visa hur den här bluffen ser ut. Jag tycker inte att den debatten behöver föras här i kammaren. De flesta ledamöter är redan upplysta om det fenomenet.

OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Det var faktiskt ett icke alldeles ointressant anförande som bostadsministern glädde kammaren med. Nu får vi reda på att kommunerna inte vill ha hyresförlustlån. I stället vill de ha ett samlat stöd för verksamheten. Ja visst, tänkte jag, Birgit Friggebo sitter ju i den regering som skall halvera de kommunala skattekronaorna till kommunerna. Är det någon här som är kapabel att tala om hur resonemanget om hyresförlustlån och halvering av de kommunala skattekronaorna går ihop?

Nu säger Birgit Friggebo att det enda konkreta förslaget från socialdemokraterna är att de vill vara med i utredningen om byggpriserna. Men hon har ju dessförinnan polemiserat med det socialdemokratiska partiet om bostadsbyggandets nödvändiga höjning för att klara efterfrågan.

Efter alla dessa sifferturer kommer så bostadsministern fram till att vi kan bygga 60 000 lägenheter varje år. Men på den hearing som skedde den 13 mars och där bl. a. bostadsstyrelsens generaldirektör var närvarande fick vi veta att också bostadsstyrelsens målsättning numera är 60 000 lägenheter, att

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

det råder ett klart underskott och att man behöver driva upp produktionen till 65 000 lägenheter. Vi har sagt att vi 1982 skall vara uppe i 70 000 lägenheter. Birgit Friggebos regeringar är för varje år skyldiga det svenska folket ungefär 10 000 lägenheter. Man bygger ju inga 60 000 eller 65 000 lägenheter utan bara 55 000–56 000 lägenheter. Mycket framstående bostadssakkunniga tror att bostadsproduktionen 1980 obetydligt överstiger 50 000 lägenheter.

Jag noterade att Birgit Friggebo uppehöll sig mycket vid den förnämliga socialdemokratiska insatsen i bostadsbyggandet under gången tid. Det hedrar henne. Det var socialdemokraterna som drog i gång den moderna bostadspolitiken. Det är vi, dagens socialdemokrater, som vägrar att ge ifrån oss den inriktning av de bostadssociala målen som grundades av våra föregångare, räknat från 1947 års viktiga riksdagsbeslut om bostadspolitiken.

Birgit Friggebo påstod att jag höjer rösten. Jag måste faktiskt be talmannen om ursäkt, men jag kan inte i något sammanhang göra mig den föreställningen att jag, därför att landet har en kvinnlig bostadsminister, i henne måste se en Carmencita, i vars öra man måste viska förföriska ord. Birgit Friggebo är här såsom bostadsminister och får följa de spelregler som gäller i riksdagen.

TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! För att anknyta till det som Oskar Lindkvist sade sist i sitt anförande vill jag framhålla att om Birgit Friggebo tycker att det är tråkigt med riksdagsarbetet och bostadsdebatter här i kammaren och helst skulle vilja ut härifrån, borde hon väl lämna sitt jobb. Då löses ju det problemet, och det skulle måhända även lösa en del problem för rätt många hyresgäster.

Birgit Friggebo sade att hon hade väntat att jag skulle göra jämförelser med gamla tider. Den jämförelse jag gjorde var att jag sade att bostadsbyggandet nu ligger på ungefär samma nivå som det gjorde åren närmast efter första världskriget. Det var allt jag sade om de frågorna. Det var den enda jämförelse jag gjorde i mitt inlägg. Jämförelsen är helt riktig och kan inte bestridas. Det kan inte heller bestridas att bostadsbyggandet är för lågt. Birgit Friggebo sade ju själv att 60 000 nya lägenheter behövs. Hon gjorde t. o. m. den reservationen att det kanske behövs något mer med hänsyn till regionala förhållanden och sådant.

Birgit Friggebo gjorde dribblingar för att liksom försöka trola bort att bostadsbyggandet är katastrofalt lågt och att det har fått och kommer att få svåra återverkningar, som drabbar bostadskonsumenter i detta land, hyresgästerna. Det hjälper inte att hålla på med sådana dribblingar och försöka ge olika ränkeexempel, vilket Birgit Friggebo gjorde. Faktum kvarstår: förhållandet är helt oacceptabelt och en förändring måste komma till stånd.

Sedan kom Birgit Friggebo med det som hon använde för någon vecka sedan här i riksdagen om att vpk skulle vara en enda bluff, att det var

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

ointressant att tala med vpk och att man tänker från folkpartiets sida klä av vpk. Jag gratulerar folkpartiet till det. Ni är välkomna till en sådan avklädningsmatch. Vi skall ta den varhelst ni är beredda att ställa upp.

Vi står starkt förankrade med bägge fötterna på jorden. Vi försvarar hyresgästerna. och vi försvarar de sämst ställda. Vi försvarar låginkomsttagarna. barnfamiljerna. pensionärerna och andra som har det svårt här i samhället. Det är vår utgångspunkt. Där står vi. och vi räds inte några angrepp från folkpartiet i frågor som gäller den svenska politiken.

Ett resonemang som kommer tillbaka gång på gång är att vi inte skulle ha täckning för vad våra förslag kostar. Då skulle jag vilja fråga: Har Birgit Friggebo räknat på vad våra förslag skulle ge i intäkter till staten. t. ex. våra förslag om olika åtgärder i syfte att komma till rätta med den spekulation som pågår på bostadsmarknaden?

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBØ:

Herr talman! Oskar Lindkvist vill försöka få oss att tro att stödet till kommunerna kommer att halveras. Det är ju inte sant. Vad det handlar om är att halvera den ökning som man tidigare föreslog. I botten ligger då flerdubblade ökning av statsbidragen till kommunerna som skett under de tre senaste åren. När vi tillträdde var det ganska litet av den varan. Det har alltså skett en väsentlig förbättring av det generella stödet till kommunerna.

Oskar Lindkvist menade att det har byggts så få lägenheter under de senaste åren att det nu finns massor att ta igen. Det råder ett slags underskott. och därför måste man bygga så väldigt mycket mer under de kommande åren. Ja, analyserna som jag pratade om och som ingår i långtidsutredningens material – något som jag inte har tagit ställning till och självfallet inte civilutskottet heller vid sin hearing – är ändå en indikation. Jag tycker inte att man skall avvakta till dess alla slutprodukter är färdiga, utan man skall följa med i arbetet successivt när det pågår.

Jag sade att dessa analyser tycktes leda till att det behövdes ca 60 000 lägenheter. I den siffran låg också en beräkning av det behov som har funnits mellan 1976 och 1980 som eventuellt kan vara eftersatt.

60 000 är alltså en totalsiffra, men jag tar inte ställning till den biten. Vi har tidigare redovisat planeringssiffror och prognoser för de närmaste åren. och dem står vi fast vid så länge vi inte har något nytt konkret och genomarbetat att komma med. Jag ville bara ställa frågan: På vilka beräkningar bygger socialdemokraterna sin siffra om ett behov av 70 000 lägenheter 1982? Ni har ju också fått del av de preliminära beräkningar som gjorts inom långtidsutredningens ram.

Jag har aldrig haft någon anledning att väldigt hårt kritisera det ökade bostadsbyggande som skedde från mitten av 1960-talet till mitten av 1970-talet. Det är ju ett faktum att socialdemokraterna då satt i regering. Men vi skall inte gå så långt att vi bortser från de många misstag som begicks av den socialdemokratiska regeringen på den tiden och som vi faktiskt återser verkningar av fortfarande.

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Det kraftiga tillbakahållandet av bostadsbyggandet på 1940- och 1950-talen skapade ett våldsamt ökat behov under 1960-talet och 1970-talet. Det gjorde att vi fick en explosion, en nödvändig explosion, i fråga om bostadsbyggandet, som sedan måste dras ner igen. Bostadsbyggande handlar ju om frågor som är så långsiktiga att de rör sig över decennier.

Det finns som sagt ingen anledning att kritisera socialdemokraterna när de varit bra, men ni skall inte tro att ni skött er perfekt hela tiden. En del av återverkningarna ser vi fortfarande.

Oskar Lindkvist känner mig och vet att jag inte är något slags Carmencita som blir rädd av överord, hårda ord eller en höjd röst. Tvärtom brukar jag själv ibland använda sådant för att övertyga motståndarna. Men jag sade att det var ovanligt att Oskar Lindkvist använde den debattmetoden – jag kände inte igen Oskar Lindkvist när han gjorde det. För mig är Oskar Lindkvist en person som regelmässigt är mycket saklig och som inte höjer rösten, men det var annorlunda i dag. Det kanske berodde just på tomheten i de konkreta förslagen.

Jag har som sagt inte så mycket att resonera med Tore Claeson om. Men det vore roligt om Tore Claeson själv eller någon medhjälpare i partiet kunde ställa upp en debetsida och en creditsida med en redovisning också för olika år i framtiden av vilka kostnaderna för de olika reformerna är och var man skall hämta inkomsterna för att betala kostnaderna. Jag skulle välkomna en sådan redovisning. Nu får andra ägna sig åt att försöka tolka vad vpk möjligen kan mena med alla sina rundhänta och oprecisa löften till mänskligheten. För en utomstående går det inte att exakt upprätta en sådan debetsida och creditsida. Allt tyder emellertid på att det handlar om tiotals miljarder i kostnadsökningar och endast vissa små inkomstförstärkningar – gapet är förfärligt stort.

Jag måste säga att jag beklagar att vpk hamnat i den där situationen. Det finns väldigt mycket skickligt och duktigt folk i vpk. Men man döljer ganska skickligt den duktigheten genom att sväva ut fullständigt i det blå och lämna verkligheten. Det är beklagligt.

OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Birgit Friggebo säger nu att det inte är fråga om att halvera stödet till kommunerna utan att det är fråga om att halvera den ökning av stödet till kommunerna som var planerad. Jag vill bara skicka med den hälsningen att det är fråga om att regeringen frångår ett principbeslut i Sveriges riksdag om utformningen av stödet till kommunerna.

Om Birgit Friggebo vill ha ett tips om en kommun som kan vara intresserad av hyresförlustlån, meddelade min gode partivän Hugo Bengtsson i Landskrona just nu att det kommunala bostadsföretaget i Landskrona i dag har 475 tomma lägenheter. Jag har inte kunnat märka att det i regeringens politik finns någonting som kommer att tillföra Landskrona kommun några nya arbetsplatser.

Vidare frågar Birgit Friggebo på vilken prognos vi grundar antalet 70 000 lägenheter. Det vilar dels på de statliga utredningarna, dels på byggnadssty-

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

relsens tidigare prognos som visade ett behov av just 70 000 lägenheter. Denna prognos har nu reviderats till 60 000 plus 5 000 lägenheter. Vi har ju på senare tid haft en reserv i bostadsbyggandet. Om jag minns rätt tillkom den efter ständiga förslag från folkpartiet under 1960-talet och början av 1970-talet. Vi anser dessutom att man varit för optimistisk när det gäller lägenheter som skall saneras och byggas om. Vi tror att det finns ett sakunderlag för det angivna behovet på 70 000 lägenheter 1982.

Sedan säger Birgit Friggebo att den socialdemokratiska regeringen och det socialdemokratiska partiet skött bostadspolitiken bra men inte perfekt. Det var ju ett utmärkt betyg. Jag ville just framhålla att socialdemokratin i Sverige är grundare av den moderna bostadspolitiken och har ställt upp det bostadssociala målet, som den nuvarande regeringen är på väg att ge sig ifrån. Det tycker jag är väldigt beklagligt.

Birgit Friggebo känner inte igen debattmetoden i mitt framträdande i dag, och hon säger att det kan bero på tomheten i de konkreta förslagen. Ja, låt mig hålla med om det – det beror på tomheten i regeringens proposition. Vi kan alltså vara överens om den slutsatsen.

Allra sist vill jag säga att jag är mycket intresserad av de utlovade avklädningsscenerna som uppenbarligen skall förekomma i det politiska Sverige. Jag har uppfattningen att från politisk synpunkt har Tore Claeson för tillfället ett övertag gentemot Birgit Friggebo i fråga om avklädning.

TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Birgit Friggebo återkommer, men jag får det inte riktigt att gå ihop när hon säger att hon inte har så mycket att tala med vpk om. Om Birgit Friggebo och folkpartiet inte har så mycket att tala med vpk om måste jag fråga mig varför man aviserar dessa avklädningsdebatter, eller vad man skall kalla det. Det är naturligtvis i själva verket så att man i folkpartiet är orolig – med all rätt – och att man för att stärka sin ställning finner det lämpligt och opportunt att agera på detta sätt och försöka gå ut så som har aviserats. Vi oroar oss inte för det, som jag har sagt, utan vi accepterar med glädje sådana debatter i den svenska politiken, inte minst i bostadspolitiken.

Vi känner ansvar, Birgit Friggebo, inte för den borgerliga bostadspolitiken men för landets hyresgäster. Våra framtidsförslag liksom våra omedelbara, kortsiktiga förslag skulle om de fick gehör innebära en förstärkning av den offentliga sektorn, och det skulle i sin tur innebära betydande ingrepp i privatkapitalets makt. Det gäller såväl bostadssektorn som andra sektorer i samhällslivet. Det kommer att kosta mycket pengar – det har vi inte stuckit under stol med, och det försöker vi inte dölja. Men vi vill att ni och andra som angriper oss på den punkten skall vara så ärliga att ni åtminstone refererar innehållet i de olika motionerna och i våra förslag, där vi tydligt klargör att detta ingår som en del i vårt program för 1980-talet. De förslag inom olika delar av samhället som vi har framställt för riksdagen handlar alltså om olika åtgärder som vi avser skall kunna genomföras inom detta decennium. För att tillgodose de kortsiktiga, akuta behoven för hyresgästernas del – att få stopp

på hyreshöjningarna, pressa ned boendekostnaderna osv. – måste man skaka fram pengar. Men det kan inte innebära någon katastrof, i ett läge när den borgerliga regeringen ändå underbalanserar budgeten med 60 miljarder kronor, om ytterligare någon miljard kortsiktigt satsas på hyresgästerna – pengar som, om andra åtgärder följs upp, kommer att komma tillbaka till statskassan.

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Det finns inte anledning att ha några avklädningsscener här i kammaren, eftersom alla redan är medvetna om vad som döljer sig under kläderna. Det är därför jag tycker det är ointressant att debattera med vpk här. Men det är bra om vi får en mer offentlig debatt. Och då tycker jag ni skall förbereda er för att ta fram debet- och creditsidan och plocka in hur utfallet blir 1980, 1981, 1982, 1983 och 1984, så vi får se hur det stämmer. Det är klart att det rent allmänt går att säga: Vi står på hyresgästernas sida. För min del står jag på de boendes sida. Det finns inte två grupper, så att man kan ställa sig på den ena eller den andra sidan. Man skall tillvarata hela folkets intressen.

I vissa avseenden behöver hyresgästernas intressen tillvaratas bättre. Här har vi också aktivt deltagit och lagt fram konkreta förslag. Vi har också redovisat hur det hela skall betalas: produktionskostnadsbelåningen och underhållslånen, som hade en mycket påtaglig effekt, sänkningen av de garanterade räntorna, hyresförhandlingslagen, bostadsansvinningslagen, förslagen beträffande de strimlade lånen osv.

Till Oskar Lindkvist vill jag säga att det självfallet alltid finns enstaka kommuner som har åsikter om hur statsmakterna bör föra sin politik. Men regering och riksdag har ju vid sin bedömning att se på kommunerna som ett kollektiv, och då kan man konstatera att kommunernas inställning har varit denna: Låt oss slippa de målinriktade bidragen, subventionerna och stöden – gör systemet mer generellt! Här har det skett en påtaglig ökning under de senaste åren, vilket också gjort att kommunerna under senare år har kunnat upprätthålla en ganska kraftig expansionstakt.

LARS HENRIKSON (s):

Herr talman! Om nu bostadsministern och Tore Claeson är klara med sina avklädningsscener, kan vi kanske återgå till att diskutera bostadsfrågan litet mer.

Som med all önskvärd tydlighet framgår av civilutskottets betänkande är bostadsproblemen närmast kaotiska. Inga dimridåer kan dölja detta tråkiga faktum. Kostnadsutvecklingen exempelvis förefaller numera stå helt utom regeringens kontroll. Byggnadspriserna har under de senaste åren stigit snabbare än under t. o. m. den s. k. Koreakrisen, som ju några av oss har personlig erfarenhet av. Bostadsbyggandets omfattning har stadigt gått ned och ligger nu på en bottennivå. Jag är medveten om att vi nu bygger större lägenheter än tidigare, men eftersom varje lägenhet skall disponeras av ett begränsat antal personer har även antalet lägenheter betydelse.

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Resultatet har blivit att vi numera i många kommuner har en betydande och i flera fall mycket stor bostadsbrist. Det är svårt att få någon klarhet i vart regeringen och dess bostadsminister vill komma och på vilket sätt man ämnar klara upp den iråkade situationen. Flera av regeringens förslag kommer att ytterligare förvärra läget på bostadsmarknaden. Att exempelvis slopa hyresförlustlånen kommer att hämma produktionsinitiativen förutom att ätgärden kommer att försätta både bostadsföretag och kommuner i ytterligare ekonomiska svårigheter. Oklarheten när det gäller eventuell avlösning av underhållslånen är av samma karaktär. Resultatet kan förväntas bli betydande ytterligare hyreshöjningar.

Min slutsats måste bli att regeringen och bostadsministern har släppt ambitionen att upprätthålla en socialt inriktad bostadspolitik. Att denna nya inriktning av bostadspolitiken drabbar de svaga grupperna är närmast en självklarhet. Från socialdemokratisk sida kan vi inte acceptera en sådan utveckling.

Herr talman! Den fråga jag ämnar behandla något utförligare har tagits upp i reservation 1 från oss socialdemokrater och rör bostadsinstitutens utlåningsvillkor.

Frågan har fått särskild aktualitet genom det beslut riksbanksfullmäktige fattade den 6 mars i år och som innebär viktiga förändringar i fråga om lånevillkoren i vad gäller bottenlån för bostäder. Beslutet har delvis sin grund i finansutskottets betänkande 1979/80:8, som bl. a. behandlade bostadsbyggandets finansiering. Den konkreta fråga som då var av särskilt intresse handlade om en förkortning av amorteringstidernas längd. Kapitalmarknadsutredningen hade föreslagit en förkortning av amorteringstiderna för lån till flerfamiljshus från 60 till 50 år, för lån till småhus från 50 till 40 år samt för lån avseende ombyggnad eller reparation från 30–40 år till vad som kan anses rimligt med hänsyn till ätgärdens varaktighet. Detta förslag fördes vidare i regeringens proposition 1978/79:165, som låg till grund för finansutskottets betänkande. Finansutskottets förslag bifölls av riksdagen.

Jag vill påpeka att civilutskottet hade yttrat sig till finansutskottet i bl. a. denna fråga och därvid tillstyrkt förändringen.

Så till riksbankens beslut. Först vill jag göra klart att jag inte avser att diskutera riksbankens behörighet att fatta beslut av aktuellt slag. Inte desto mindre finns anledning slå fast att bakomliggande riksdagsbeslut över huvud taget inte behandlar ett slopande av annuitetslån och en övergång till s. k. serielån. Jag vågar påstå att om ett sådant förslag varit aktuellt vid utskottsbehandlingen hade vi socialdemokrater i utskottet verkat för att innehållit i det nämnda utskottsbetänkandet sett *annorlunda ut*.

Det finns, herr talman, i sammanhanget anledning uppmärksamma att de socialdemokratiska ledamöterna av riksbanksfullmäktige, Erik Wärnberg, Gunnar Sträng och Curt Boström, reserverade sig mot riksbankens beslut med följande motivering:

”Riksbanksfullmäktiges beslut rörande lånevillkoren för bostadsobligationer innebär en radikal omläggning av nu tillämpade regler i form av annuitetslån. Beslutet innebär introduktionen av ett helt nytt lånesystem

kallat serielån. Det riksdagsbeslut som återopas som stöd för omläggningen inskränker sig endast till en reduktion av amorteringstiden med 10 år utan någon anvisning eller godkännande av ändringar i gällande system.

Vi reserverar oss mot riksbanksfullmäktiges beslut och anser att förändringen bör inskränka sig till en reduktion av amorteringstiden med 10 år och att annuitetslånen anpassas därefter."

Den borgerliga utskottsmajoriteten nöjer sig med att i stort sett notera det inträffade. Lakoniskt har man enat sig om "att det inte finns anledning för riksdagen att nu göra några bedömningar i dessa frågor från bostadspolitiska utgångspunkter". Hoppsan, skulle man kunna säga! Tydligen anser utskottsmajoriteten att man gott kan lägga några ytterligare kronor på de redan mycket stora hyreshöjningar som är ett faktum.

Eftersom utskottsmajoriteten tyr sig till ett frågesvar av bostadsminister Friggebo, där hon lämnat vissa utfästelser om att beakta de nya villkoren för bottenlån i sina fortsatta överväganden i hithörande frågor, vore det av intresse att få höra vad utskottsmajoriteten själv egentligen tycker.

Fru talman! Bostadsministern förtjänar f. ö. sitt alldeles egna kapitel. Hon har när det gäller den fråga jag diskuterar låtit undslippa sig att hon egentligen helst skulle ha sett ett uppskov med beslutet. Mina frågor måste därför bli: Är det regeringen och dess bostadsminister som avgör hur bostadspolitiken skall skötas? Eller är det riksbanken och riksbankschefen som numera har dessa frågor om hand? Jag anser att de här frågorna är helt motiverade. De små piruetter som bostadsministern förevisat i sammanhanget, nu och tidigare, imponerar sannerligen inte. Jag har vid flera tillfällen haft möjlighet att lyssna till bostadsministerns deklamationer i fråga om bostadspolitiken och dess sociala innehåll, och jag skall gärna medge att jag kunnat instämma i åtskilliga av hennes synpunkter. Jag nödgas nu tyvärr konstatera att folkpartiets allmänna klivenhet i alltför hög grad manifesteras i bostadsministerns sätt att sköta den aktuella frågan. Eftersom samråd ägde rum mellan riksbanken och berörda departement – och till dessa hör väl bostadsdepartementet – vid utarbetandet av förslaget att slopa annuitetslån och ersätta dem med serielån, utgår jag ifrån att bostadsministern lämnat sin accept. Skulle något vara oklart har statsrådet nu ett bra tillfälle att skapa nödig klarhet. Ansvaret för beslutet vilar under alla förhållanden på regeringen.

Fru talman! Jag har uppehållit mig ganska utförligt vid frågan om bostadsinstitutens utlåningsvillkor eftersom jag anser att den är av mycket stor betydelse för den bostadspolitik vi vill föra från socialdemokraternas sida. Riksbanksfullmäktiges beslut kommer att få betydande konsekvenser för kapitalkostnaderna för bostäder och ytterst för boendekostnaderna. Dessa kostnadsökningar kommer i en situation då även andra ökningar kan förväntas. Nivån på bostadskostnaderna är redan nu så hög att de bostadssökandes ekonomi hindrar genomslaget av en bostadssocialt sett motiverad efterfrågan.

Jag yrkar därför, fru talman, bifall till reservation nr 1 liksom till övriga socialdemokratiska reservationer.

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Jag kan sedan, fru talman, inte underlåta att något kommentera den debatt som förts här och några av de synpunkter som framförts från bostadsministerns sida. Hon har numera ansett sig böra lämna kammaren, kanske för att söka upp den grönska som väl börjar spira utanför detta hus och på annat håll och som hon nyss sade sig längta till.

Jag måste säga att jag är litet besvärad av den von-oben-attityd som bostadsministern håller sig med och som yttrar sig i hennes sätt att recensera socialdemokratiska förslag och ifrågasätta huruvida de är allvarligt menade eller inte. Det gamla talesättet att man får höja rösten när argumenten är svaga, som Fabian Månsson lär ha myntat, åberopades av bostadsministern. Jag skulle till det vilja säga att jag inte tror att vare sig höga röster eller andra attityder förmår att dölja det tråkiga faktum att den borgerliga regeringen missköter bostadsfrågan.

Det är en allvarlig fråga vi diskuterar, och vi har aldrig från socialdemokratisk sida ägnat oss åt dessa frågor bara för diskuterandets skull och för att ha någonting att skriva ner i utskottsbetänkanden. Talesättet att det är så tröttsamt och rent av litet fånigt att diskutera de här frågorna tillhör också de tråkiga inslagen i det vi hör från bostadsministerns sida.

Jag säger igen: Birgit Friggebo! Det är en allvarlig fråga vi diskuterar. På goda grunder tror jag att statsrådet är ganska klar över det för egen del. Men då borde det vara rimligt att man från regeringens sida i den här frågan, där det är uppenbart att man inte lyckats klara de uppgifter man är satt att sköta, avhåller sig från recensioner av den här typen.

Birgit Friggebo menade att vi inte har lagt fram några konkreta förslag. Men nu är det ju så att riksdagsledamöternas roll i de flesta frågor är sådan att vi sällan lägger fram förslag till beslut som innebär omedelbart verkande åtgärder. Vi för motionsvägen fram förslag till riksdagen, och utskotten behandlar dessa frågor. Men i den mån vi vinner framgång utmynnar förslagen oftast i ett uppdrag till regeringen att komma med förslag till riksdagen som riksdagen sedermera har att ta ställning till. Jag trodde att också bostadsministern var tilltalad av en sådan ordning. Men alldeles oavsett hur det förhåller sig med den saken, är det ändå den ordning som i regel tillämpas. Från socialdemokratisk sida menar vi att denna ordning också bör gälla i det här sammanhanget.

Idär har talats om att man ibland förstärker argumenten genom att höja rösten. Jag vill säga att det i det här fallet inte behövs. Att bara ta del av utskottsbetänkandet och då framför allt dess recitdel borde i stället enligt min mening få bostadsministern att något dämpa rösten. Exempelvis kostnadsutvecklingen och nedgången i antalet byggda lägenheter borde räcka för att bostadsministern skulle inse att också de socialdemokratiska förslagen har ett reellt innehåll.

Jag vill slutligen bara säga att jag hade tillfälle att höra Birgit Friggebo i ett radioprogram häromsistens, närmare bestämt den 10 april. I det programmet fick vi av den främsta företrädaren på det här området reda på att vi i stort sett inte har någon bostadsbrist i landet – nu tillstod Birgit Friggebo dock i dagens debatt att det på vissa håll i landet rådde en annan situation. Men vi har en

betydande bostadsbrist i landet. Birgit Friggebo, och den skall vi gemensamt försöka att råda bot på. I det radioprogram jag talade om sade statsrådet också att vi måste skapa ett ökat tryck på kommunalpolitikerna. Jag är tillräckligt bevandrad i kommunalpolitiken för att kunna säga att några sådana påtryckningar inte behövs. Kommunalpolitikerna är säkert mer medvetna än vad som tycks vara fallet på vissa andra håll om att vi har en bostadsbrist som vi måste försöka att avhjälpa. Därför menar jag att debatten skulle tjäna på att vi avhöll oss från att misstänkliggöra varandra när det gäller allvaret bakom de förslag som avgivits, och jag tänker då närmare bestämt på de krav som reses från socialdemokratiskt håll.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

BIRGITTA DAHL (s):

Fru talman! Jag tillhör, liksom bostadsministern, den generation som fick uppleva de svåra åren av bostadsbrist i slutet av 1950-talet och början av 1960-talet. Men vi fick så småningom, tack vare den socialdemokratiska bostadspolitiken, bra bostäder. Och vi kände en sorts trygghet – och våra föräldrar en väldig stolthet – över att, som vi trodde, det gamla samhällets bostadsnöd aldrig mer skulle återvända.

Då tog vi på 1960-talet itu med arbetet att förverkliga det som vi ansåg vara nästa steg i vår vision om det goda boendet. Det handlade om den sociala miljön, om att bekämpa segregationen och de brister i boendet som vi upplevde väldigt starkt. Vi ville åstadkomma ett byggande och en förvaltning för gemenskap och jämställdhet, för bättre uppväxtvillkor för barnen, för en bättre livssituation för de äldre, för de handikappade, för invandrarna, för de ensamma, för dem som kände sig rotlösa efter de stora sociala förändringar och folkomflyttningar som skett och för de socialt utslagna.

Till dessa krav som har med den sociala miljön att göra har numera också fogats de krav som hänger samman med energi- och resurshushållningen, med införandet av de nya energikällorna och med trafikpolitiken.

Under den socialdemokratiska regeringens tid kom också många verksamheter i gång på det här området: forsknings- och utvecklingsarbete, utredningar, praktisk försöksverksamhet ute på fältet, lagstiftning och ekonomiska stödåtgärder. Vi tänkte oss att det skulle vara vår generations uppgift att klara av detta reformarbete, så att åtminstone våra barn skulle få uppleva den goda boendemiljö och det resurs- och energihushållande samhälle som vi saknat.

Men nu, vid ingången av 1980-talet, måste vi med både besvikelse och bitterhet konstatera att avståndet mellan vision och verklighet sällan har varit större. Det är inte bara så, att vi nu ser insatserna för en god boendemiljö, för en framsynt energipolitik och för resurshushållning slarvas bort eller försvinna i fjärran som ett resultat av mera akuta problem och att segregation, orättvisorna och den hänsynslösa kommersialismen växer på det här området. Våra barn får inte ens bostad! Mina kamrater har utförligt

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

skildrat situationen. Jag tänker inte upprepa vad de har sagt, men jag skulle vilja ge ett exempel på hur oacceptabel verkligheten faktiskt är i dag. Det är nämligen så, herr talman, att inte bara ungdomar som väntar sitt första barn utan också socialt och känslomässigt stabila, men ekonomiskt svaga familjer som väntar sitt tredje eller fjärde barn tvingas till abort mot sin innersta vilja, därför att de inte kan betala för eller inte kan få den bostad som de behöver. Ett samhälle där sådant tillåts hända är sannerligen mycket dåligt.

Mot denna bakgrund tycker jag att den sifferexercis som Birgit Friggebo för en stund sedan hängav sig åt för att bevisa att vi i stort sett inte behöver något utökad bostadsbyggande har sällsynt litet med verkligheten att göra. Sanningen är ju den att ungdomskullarna nu är ovanligt stora. Det är ett resultat av den befolkningsökning som Birgit Friggebo beskrev och som skedde på 1950-talet. Det finns inte tillräckligt många platser i skolan för ungdomarna, och de får inte heller bostäder. Birgit Friggebo tog själv upp sambandet mellan det befintliga bostadsbeståndet och nybebyggelsen. Men just ungdomar och familjer med svag ekonomi har inte en chans att få tillgång till de bostäder som blir lediga i det befintliga beståndet och som har rimliga hyror.

Det vore lämpligt om Birgit Friggebo vid någon av de många kontakter som hon säger sig ha försökte komma i kontakt med det som är verklighet för de här människorna. Men regeringen och riksdagsmajoriteten har valt att, i stället för att kraftfullt gripa tag i dem, med en blandning av passivitet och medvetna åtgärder låta problemen, avstånden mellan vision och verklighet, mellan behov och behovstillfredsställelse växa.

Utvecklingen när det gäller arbetet för en bättre social miljö i vid bemärkelse är ett praktexempel på det.

Den allmänna bostadspolitiska situationen i sig är naturligtvis ett hot mot en god boendemiljö. Segregationen, bostadsbristen, kostnadsutvecklingen och de ökande orättvisorna samverkar för att skapa en ond cirkel, vilket medför att det blir svårare att förverkliga de positiva insatserna och att de negativa miljöfaktorerna hela tiden ökar. Därtill kommer att man med olika åtgärder direkt och indirekt stryper det arbete som pågår eller som skulle kunna komma i gång.

Av naturliga skäl dröjde det några år innan pionjärarbetet för boendemiljön gav resultat – särskilt i bostadsområden och kommuner med stora problem, där det var svårt att mobilisera människorna och resurserna och där det krävdes mycket arbete för att få fram genomarbetade förslag till de stora insatser som behövdes.

Men nu har de äntligen kommit i stor skala och med just den sortens projekt som är viktigast ur rättvis- och social synpunkt.

Och vi kan vara förvissade om att vi ännu bara har sett början, toppen på isberget. Vi har framför oss, om vi skall bygga ett bra samhälle för människorna, en väldig ombyggnadsinsats, som skall samspela med annat viktigt reformarbete i samhället t. ex. när det gäller socialpolitiken, skolan och energipolitiken.

Vad gör regeringen i den här situationen? Griper regeringen in uppmunt-

rande och pådrivande? Ser regeringen till att lagstiftning och normer utvecklas? Ser regeringen till att det finns tillräckliga resurser?

Nej, tvärtom! Samhällets resurser rustas ned och våra förslag till förbättringar röstas ned. Det förslag till ny plan- och bygglag som f. n. är ute på remiss är långt ifrån ägnat att främja den utveckling som behövs. De anslag som står till förfogande är otillräckliga. Nu föreslår dessutom regeringen och riksdagsmajoriteten att vi skall uttala oss för att bara en mycket begränsad grupp av projekt för boendemiljöförbättringar över huvud taget skall kunna få bidrag för dessa miljöförbättringar och att andra i bästa fall skall hänvisas till lån på sämre villkor än de som gäller för annan ombyggnad.

I fortsättningen, säger regeringen och riksdagsmajoriteten, skall bara de projekt där synnerliga skäl enligt bostadsstyrelsen föreligger eller där det finns mer än 4 % tomma lägenheter kunna få bidrag för miljöförbättringar. De övriga hänvisas till bostadslån utan räntebidrag.

Det hör i hög grad till den här bilden att detta skall genomföras samtidigt som underhållslånen och hyresförlustlånen slopas, bostadsbidragen försämras för fjärde året i följd och nya försämringar hotar i form av lägre räntebidrag, höjd fastighetstaxering och höjda oljepriser. Det är samma bostadsområden – med den sämsta miljön och de människor som lever i de mest utsatta livssituationerna – som drabbas värst och koncentrerat av alla de här åtgärderna. Det omdömet gäller naturligtvis också för kommuner och bostadsföretag. Det är de som befinner sig i den sämsta situationen som på detta sätt drabbas koncentrerat av försämringar.

Den omedelbara följden blir naturligtvis att de allra flesta bostadsområden både praktiskt och principiellt ställs inför situationen att miljöförbättringar blir omöjliga.

Nästa steg – och det kanske är vad regeringen syftar till – är att medelsbehovet fortare än någon annat avskaffar sig självt. I takt med att de tomma lägenheterna fylls – inte på grund av att miljön blir bättre utan på grund av bostadsbristen – och de ekonomiska problemen ökar för de mest utsatta bostadsområdena och företagen, kommer allt färre att kunna utforma miljöförbättringsförslag eller ens vara berättigade att söka bidrag.

Bostadsministern har här i dag upprepat en argumentation som finns i propositionen och som är avslöjande. Hon säger att de uteblivna hyresförlustlånen skall täckas av boendemiljöbidrag. Men det är naturligtvis så att boendemiljöbidragen inte samtidigt kan klara två krav – ett plus ett blir två, inte ett. Birgit Friggebo. Det här tolkar jag inte som något annat än att boendemiljöbidraget skall få en annan uppgift och att målsättningen – att skapa en god boendemiljö – ges upp både principiellt och praktiskt från regeringens sida.

Vi kan inte acceptera detta. Därför föreslår vi – det är ett av många konkreta förslag från vår sida, Birgit Friggebo – att förslaget om spärregel skall avslås. Vi anser vidare att de boendemiljöförbättringar som är bidragsberättigade, men till vilka anslagen för bidrag f. n. inte räcker, ändå skall ha lån med räntebidrag utom när det gäller fastigheter som behövs av

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

ägaren eller bostadsrätter med mycket höga överlåtelsevärden.

Fru talman! Det är mycket viktigt att vi i det svåra läge som i dag råder inom hela bostadssektorn, just därför att det är så allvarligt, inte tillåter att de grundläggande målen för den sociala bostadspolitiken steg för steg ges upp. För detta krävs det en helt annan politik än den som regeringen och riksdagsmajoriteten står bakom. För att vi åter skall få en social bostadspolitik värd namnet måste inriktningen vara den som redovisas i den socialdemokratiska partimotionen och i våra reservationer, som jag därför yrkar bifall till.

INGA LANTZ (vpk):

Fru talman! Frågan om hur bostadsområdena planeras och frågan om hur boendemiljöerna fungerar för människorna får en allt större social betydelse. Det finns ett mycket klart samband mellan bostäder, hälsa och det som man brukar benämna livskvalitet.

Många människor har tvingats flytta från sina hemorter, därför att det saknats arbete där, och bosätta sig i storstädernas förorter. Dessa människor har inte bara tvingats flytta, de har också tvingats bryta vänskaps- och släktband. I de nya förorterna lever de ofta i rotlöshet och isolering. Alltför många människor lever utan gemenskap och kontakter med grannar.

De flerbostadsområden som byggdes under 1960- och 1970-talen är ofta fattiga på social och kulturell miljö. Där saknas arbetsplatser, och butikerna har samlats i stora centrumanläggningar. Områdena är också oftast hårt exploaterade.

De sämsta boendemiljöerna finns ofta i de fattigaste kommunerna. I dessa bostadsområden kan också segregationen vara stor. Människor med sociala och ekonomiska problem har koncentrerats till vissa gator och vissa hus, vilket ytterligare förstärker och försvårar problemen.

Jag kan nämna några siffror från ett bostadsområde i min kommun som just gäller för att ha en mycket dålig boendemiljö. Det är ett segregerat område – Västra Flemingsberg. Där är 40 % av befolkningen invandrad, och 57 % av förskolebarnen är invandrabarn. För något år sedan var 80 % av lågstadiet barnen invandrabarn, uppdelade på 20 olika språknationer. Det säger sig självt att det krävs oerhört stora resurser för att åstadkomma en bra boendemiljö när ett bostadsområde ser ut på detta sätt. Sedan skall man lägga till att husen är jättestora – visserligen färggranna, illande gröna och illande röda – med betonggårdar mellan sig. Antalet människor i det här området med alkohol- och narkotikaproblem är stort. Och enligt socialarbetarna i området är det främst invandrabarnen som far illa och löper stor risk i framtiden.

Fru talman! Detta var ett exempel på en dålig boendemiljö. Det finns många exempel att redovisa, om man skulle ha tid till det här.

Det har sagts tidigare i debatten att det byggs för litet bostäder i dag. Och av det som byggs, byggs det mesta som småhus. Det är olyckligt ur många synpunkter. Jag tänkte ta upp den fördelningspolitiska synpunkten och göra det just mot bakgrund av det område som jag här berättat om.

Klyftorna mellan människorna har förstärkts under senare tid. Segregationen i boendet har ökat, och den slår igenom på många samhällsområden, inte minst på skolans område.

De största bostadssubventionerna går till dem som minst behöver subventioner, och de "naturliga" segregationstendenser som finns i varje samhälle förstärks av bostadspolitiken, i stället för att det borde vara precis tvärtom – man skulle motverka de här tendenserna.

Jag tänker ofta så här: Om varje lägenhet i flerfamiljshusen subventionerades, fick 40 000 kr., vilken boendemiljö skulle inte människorna i flerfamiljshusen få då! Riktiga trädgårdar runt husen, bastu, vävstugor, matsalar, hobbylokaler och mycket, mycket mer skulle de få. Man kan låta fantasin få fritt spelrum. Varför just 40 000 kr.? Jo, det är den summa som varje småhus eller radhus subventioneras med i exploateringskostnader. Varje småhus blir ett underskott i den kommunala budgeten, vilket skall finansieras via kommunalskatten. Nettoeffekten blir att låginkomsttagarna, som oftast har de högsta hyrorna och den sämsta boendemiljön, dessutom får betala bidrag till de resursstarka familjerna.

Tänk alltså ifall familjerna i t. ex. Västra Flemingsberg fick 40 000 kr. per lägenhet – vilken boendemiljö skulle de här människorna då inte kunna få! Och vilken rikedom skulle inte i ett sådant sammanhang och i en sådan bostadsmiljö invandrarna kunna representera, både kulturellt och socialt! Jag har roat mig med att räkna ut hur mycket pengar det skulle bli för mitt eget bostadshus, där det bor 32 familjer. Det skulle bli 1 280 000 kr. för oss, att kunna användas till förbättring av vår boendemiljö.

Nu har jag inte tagit med följderna av det orättvisa skattesystem, med bl. a. avdragsystemet, som ytterligare gynnar villaägarna, eller de övervinster som tas ut vid spekulationsförsäljning. Jag kan i detta sammanhang bara nämna att ränteavdragen för småhus i min kommun resulterade i en skatteförlust på 22 milj. kr. för 1979, och det i en redan fattig kommun – en förlust som skall betalas genom en orättvis kommunalskatt. Det är på tiden att de ekonomiska och sociala följderna av den senaste tidens ohämmade prioritering av småhus utreds, såsom vänsterpartiet kommunisterna föreslår i motionen 584.

Fru talman! I rapporten Kommunalekonomisk analys av småhusbebyggelse i Stockholms län 1976–1990 belyses de ekonomiska och indirekt också de sociala konsekvenserna av den ökade småhusandelen i bostadsbeståndet. Rapporten visar att kommunernas ökade utgifter – anläggnings- och driftkostnader – och minskade intäkter – genom skattebortfallet – under denna planeringsperiod tillsammans kommer att uppgå till flermiljardbe-
lopp. En fortsatt ökning av andelen småhus kommer att bli dyrbar för kommunerna – någon måste ju till slut faktiskt betala de verkliga kostnaderna.

Man måste börja att medvetet prioritera mellan subventioner till småhusen och andra behov som är ytterst angelägna, t. ex. upprustning av flerfamiljshusområdena och utbyggnad av barnomsorgen och äldreomsorgen.

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Fru talman! Utformningen av bostadsområdena är ett hinder för människors gemenskap. Förutsättningar för gemensamma aktiviteter och gemensamt arbete saknas nästan helt. Men trots dessa dåliga förutsättningar arbetar nu allt fler hyresgäster för förbättringar av miljön och för mer gemenskap mellan människorna. Ett villkor för en verklig gemenskap är att alla hyresgäster kollektivt medverkar och bestämmer över bostaden och bostadsmiljön. Boendedemokratien måste förstärkas och bli en rättighet för alla.

Hur skall då det kunna gå till? I Norge finns det ett experiment, det s. k. Selegrendexperimentet, där man ser de boende som sociala och skapande varelser, som är beredda att lägga ner arbete på sitt bostadsområde. Där har de boende fatt vara med och planera från början. Jag tror att en social bostadspolitik måste utgå från behovet av gemensamma aktiviteter i bostadsområdet, av nya och mer kollektiva boendeformer och av en vacker och innehållsrik yttre miljö.

En social bostadspolitik innebär vidare att alla svåra brister i miljön angrips på ett kraftfullt sätt. För att en sådan politik skall kunna bli möjlig krävs bl. a. ett kommunalt övertagande av privata hyreshus, kommunala insatser i form av planering, samordning och fördelning av alla lediga bostäder och ett ekonomiskt stöd från staten av en helt annan omfattning än det som finns i dag.

Sedan 1975 har statliga bidrag utgått för förbättring av boendemiljöerna. Anslagen har hela tiden varit för små. Vpk har åtskilliga gånger krävt förhöjningar av anslagen. Den senaste tidens utveckling har visat på det berättigade i våra krav på detta område.

Det förekommer hela tiden en eftersläpning i bidragsgivningen, och bristen på bidragsmedel har medfört att inte ens de mest angelägna boendemiljöprojekten har kunnat genomföras. Anslaget för innevarande budgetår är redan helt förbrukat. Det framgår av budgetpropositionen att prioriteringen vid bidragsfördelningen kommer att bli ännu hårdare. "Trots ökad anslagstilldelning torde efterfrågan under innevarande budgetår endast medföra att bidrag kan utgå endast till de mest angelägna projekten", sägs det, bl. a., från regeringen.

I budgetpropositionen föreslås 35 milj. kr. att fördelas som bidrag. Men dessa 35 miljoner skall täcka redan beviljade bidrag, och det innebär att anslaget kommer att vara slut den 1 juli 1980. I augusti 1979 fattades det 67 milj. kr. i denna anslagspost. Med föreslagen medelsanvisning kommer samma ekonomiska situation att uppstå redan i augusti 1980.

Jag har svårt att förstå utskottets motivering för avslag på vår motion. Utskottet framhåller att det inte läggs fram några förslag om bidragens omfattning och inte heller om deras fördelning. Det är just det som vpk har tagit upp i motionen om boendemiljöbidragen. Vi föreslår ett anslag om 135 milj. kr. och menar att 75 % av kostnaderna skall kunna bestridas med bidrag samt att i vissa speciella fall bidrag skall kunna utgå med 100 % av kostnaderna.

Fru talman! Under en lång rad av år har privatiseringen av boendet ökat,

och det är märkligt eftersom samhällsutvecklingen har gått i en direkt motsatt riktning. – Jag ber att här få avbryta mitt anförande, eftersom jag drabbats av en svår hosta. Jag ber dock först att få yrka bifall till vpk-motionerna på de av mig berörda punkterna.

ROLF DAHLBERG (m):

Fru talman! Det stora bostadspolitiska betänkande som vi årligen har uppe till behandling i kammaren vid den här tiden på året omfattar en mängd frågor, som var och en skulle behöva debatteras och kommenteras. Detta är dock av tidsskäl inte möjligt. Ekonomin i boendet är emellertid ofta en gemensam nämnare i dessa frågor. Jag behöver här bara nämna några rubriker för att belysa detta påstående: räntebidrag, bostadslån, bostadsbidrag, produktionskostnadsbeläning, lån till experimentbyggande, hyresför-lustlån, förbättringslån, bostadsanpassningsbidrag, bidrag och lån till för-bättring av boendemiljön, lån till inventarier, markförvärvslån, tomträttslån, underhållslån, lån till kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse osv.

Detta visar också hur omfattande de statliga åtagandena och likaså regleringarna blivit på det här området.

Hela 1970-talet har när det gäller bostadsfinansieringsfrågorna kännetecknats av ökande statliga subventioner för att kompensera hushållen för räntor, amorteringar och höjda hyror. Bidragande orsak härtill har varit en snabb inflationstakt samtidigt som de reala standardstegringarna har varit ganska små. Trycket på oss politiker har varit stort att gå in med olika typer av kompensation för att hålla boendekostnaden nere.

Floran av olika bidrag och lån är i dag så omfattande och författningarna så tillkrånglade att knappast någon egentligen vet vilken den verkliga kostna-den för bostaden är.

Den samhällsekonomiska situationen i dag, och förmodligen också under de närmaste åren, medför att det inte är rimligt eller ens möjligt för samhället att öka subventionsnivån. Stödet i form av räntebidrag, bostadsbidrag och skattesubventioner har enbart från 1978 till 1979 ökat med 2 miljarder kronor och uppgick 1979 till mer än 15 miljarder.

I en sådan situation är det oansvarigt att, som görs i vissa motioner, kräva ytterligare subventioner genom ökade bidrag eller införande av nya bidrag, om man inte samtidigt kan anvisa besparingar eller omprioriteringar på andra områden. De begränsningar i statens åtaganden som kan bli nödvändiga att göra bör enligt min mening i första hand inriktas på de generella stöden, så att man kan göra rejäla satsningar på individuella åtgärder till dem som har störst behov av stöd. De högt ställda bostadsociala ambitioner som samtliga partier har kan då genomföras även i en samhällsekonomiskt svår tidsperiod.

Drift- och underhållskostnaderna har under 1970-talet stigit mycket snabbare än den allmänna prisnivån. Och även om vi räknar bort de mängdubblade bränslekostnaderna, kvarstår oroväckande stora ökningarna på detta konto. Orsakerna är många. Fastighetsdriften är personalintensiv, kommunala taxor och avgifter har ökat i snabb takt och vi har ett uppdämt

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

underhållsbehov från ett dåligt byggande under 1960-talet. Omfattande reparationer och utbyte av fönster, golv och sanitetsutrustning liksom dåliga fasader och balkonger drar mycket större kostnader än man tidigare räknade med. Förstörelse, vandalisering och onormalt slitage förekommer också inom många områden.

Bostadsföretagen har inte heller under åren som gått lyckats få med det verkliga avskrivningsbehovet vid hyresförhandlingarna. Av detta kommer nu surt efter.

När bostadskonsumenten måste betala mera med egna pengar, måste vi politiker se till att det produceras bostäder som bättre överensstämmer med de önsningar som människorna har. Undersökningar visar att många människor, som i dag är hänvisade att bo i flerfamiljshus, önskar flytta till någon form av småhus. En fortsatt stor satsning på småhus är därför nödvändig. När det gäller upplåtelseformerna måste vi också ta hänsyn till de boendes önskemål och erbjuda valfrihet. Hyresformen är för många attraktiv med den mycket höga, men även dyra, servicenivå som detta boende medför. För andra är bostadsrätten mera lockande. Ansvaret för och inflytandet över boendet är här avgjort större än i hyresrätten, och man har själv till inte ringa del möjlighet att påverka drift- och underhållskostnaderna genom eget arbete samt bättre tillsyn och omvårdnad av bostaden. En omvandling av hyresrätter till bostadsrätter i framför allt förortsområden är därför angelägen. Bostadsrättsutredningen arbetar med dessa och därmed sammanhängande problem, och det är min förhoppning att vi skall få stor politisk uppslutning kring de lösningar som vi i utredningen kan komma fram till.

Den tredje formen, äganderätten, ger utan tvivel det största ansvaret för och inflytandet över boendet. Den begränsning som vi i Sverige har, att bostadsägandet endast kan omfatta småhus, kommer nu att utredas av regeringen. Jag skall inte nu åter dra upp en lång debatt om denna fråga, som tycks kunna få känslorna att svalla, utan bara konstatera att ägarlägenheter bör finnas enligt oss moderater för att ge valfrihet för de människor som vill kombinera boendet i flerbostadshus med ett direkt ägande av bostaden. Detta har dock ingenting att göra med den illvilliga skrivning som socialdemokraterna har i sin reservation nr 17. Jag citerar ur den på s. 77 i betänkandet, tredje stycket: "Vissa kretsar inom regeringspartierna har inte ens ansett sig böra dölja sin åsikt att den ägda bostaden kan vara ett spekulationsobjekt där en inflationsekonomi kan ge goda tillfällen att till ägarna överföra en större relativ andel av de gemensamma tillgångarna utan motsvarande reella uppoffringar."

Vad reservanterna menar med uttrycket "vissa kretsar inom regeringspartierna" är oklart, men jag måste säga att jag inte på något sätt känner igen dessa tankegångar från de debatter som vi i moderata samlingspartiet har fört. Jag är också övertygad om att de båda andra regeringspartierna går fria. Därför är dessa meningar ingenting annat än rent nonsens.

Längre fram i samma reservation skriver de socialdemokratiska utskottsledamöterna att det icke-spekulativa boendet i t. ex. ägda småhus kan ge fördelar. Det är också vår uppfattning. Men när man har gjort detta

konstaterande beträffande småhusen är det för mig obegripligt att man inte kan gå med på att ge de hyresgäster som så önskar dessa fördelar även i lägenheter i flerfamiljshus eller att åtminstone utreda frågan. Den spekulation som på vissa håll förekommer kan vi aldrig komma till rätta med, om vi inte bygger och tillgodoser människornas efterfrågan på olika typer av bostäder. Det är inte så länge sedan som det på många håll i vårt land var svårt att t. ex. få ut hela insatsen för en bostadsrättslägenhet vid försäljning. Man kan nu också konstatera att priserna på småhus stadigt tycks sjunka efter att ha nått en topp vid halvårsskiftet 1979, något som f. ö. är ett problem vid beräkningen av de nya taxeringsvärdena. De onormala priser som tidvis förekommit och förekommer på vissa orter kan snabbt normaliseras när tillgång och efterfrågan bättre balanseras.

Fru talman! Jag övergår nu till att kommentera några av de reservationer som inte närmare har berörts av utskottets ordförande.

Lars Henrikson kommenterade reservation nr 1 av socialdemokraterna beträffande bostadsinstitutens utlåningsvillkor. Han sade att socialdemokraterna i civilutskottet har följt den reservation som de socialdemokratiska ledamöterna i riksbanksfullmäktige har gjort i ärendet. Då är att märka att vi formellt inte har möjlighet att påverka riksbankens beslut – det är vi väl tämligen överens om. Om vi tittar på skälen till riksbankens beslut finner vi att de var två:

1. Den långa räntan är betydligt högre nu än för ett antal år sedan. Det är alltså stor skillnad mellan räntenivån vid "äldre" annuitetslån och dagens ränta.

2. Genom förslaget med övergång från annuitetslån till serielån görs ingen direkt koppling mellan amortering och ränta. Genom den höga räntenivån som vi har f. n. blir amorteringarna i ett annuitetslån små och återflödet av kapital till marknaden följaktligen litet.

Annuitetslån bygger ju på den principen att när räntan går upp påverkas inte den totala inbetalningen, utan då minskas i stället amorteringarna. Det är inte rimligt att man så att säga praktiskt taget bara betalar räntebiten och inte amorterar av lånet, för det finns ju en viss livslängd på det objekt som man en gång har belånat. Utskottets majoritet har därför inte funnit anledning att i detta sammanhang företa några ändringar med anledning av den socialdemokratiska motionen, som alltså mera är en uppföljning av det beslut som fattades i riksbanken.

I betänkande 23 yrkar de socialdemokratiska ledamöterna i civilutskottet att riksdagen skall begära hos regeringen att frågan om en prisprövning av överlåtelsepriserna för bostadsrätter skall genomföras. Det är ett från flera synpunkter märkligt motionsförslag, som sedan följs upp i reservationen.

Lagen om kontroll av upplåtelser och överlåtelser av bostadsrätt upphörde på socialdemokraternas initiativ år 1968. Nackdelarna med den hade visat sig så stora och möjligheterna att kringgå den så uppenbara att man då fann för gott att avskaffa den. Därefter har frågan tagits upp vid några skilda tillfällen, men ett enigt civilutskott har avvisat motionsförslagen. Även socialdemokraternas representanter har alltså tidigare hållit med om att ingenting är att

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

vinna på att återinföra denna lag. Majoriteten i civilutskottet står fast vid den uppfattningen och avvisar därför den nya propän i det här ärendet. Vi avstyrker alltså framställningen.

Fru talman! Låt mig avsluta anförandet med att knyta an till Oskar Lindkvists avslutning på sitt inledningsanförande. Oskar Lindkvist framförde förhoppningen att väljarna skulle visa kurage att i nästa val fördöma den borgerliga politiken. Det var väl, Oskar Lindkvist, egentligen inget välbetänt uttalande. Vad är innebörden i det? Jo, att väljarna under de senaste två valen har varit fega och utan kurage. Nu får de veta det av Oskar Lindkvist. Jag tror inte, fru talman, att det är något bra sätt när man vill återvinna väljare, att tala om för dem att de är fega, svaga och inte har kurage.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till civilutskottets hemställan.

LARS HENRIKSON (s) replik:

Fru talman! Jag sade redan i mitt anförande att jag inte diskuterade formalia kring riksbankens beslut. Jag är helt på det klara med att man har rätt att fatta sådana här beslut, även om jag också förde diskussionen vidare och menade att riksdagen inte hade tagit ställning till frågan om att avskaffa annuitetslånen och införa serielån. Den tog endast ställning till frågan om en förkortning av amorteringstiderna.

Vad vi har kritiserat är den tidpunkt vid vilken det här beslutet kommer. Jag har tyckt mig förstå att också bostadsministern har vissa synpunkter på tidpunkten. Hon har nämligen sagt att hon hellre hade sett att det beslutet hade kommit vid en tidpunkt då andra frågor på bostadsområdet – jag tänker exempelvis på det som skall ske i anslutning till taxeringarna – är aktuella, så att man hade kunnat komma fram till en så rimlig avvägning som möjligt i dessa frågor. I den mån bostadsministern har den meningen, delar jag den. Det hade varit riktigtare att hantera frågan på det sättet.

I övrigt har jag inte stor anledning att kommentera vad herr Dahlberg tagit upp. Jag är på det klara med att Rolf Dahlberg representerar den del av regeringen som numera tycks ha övertaget när det gäller att bestämma vad som skall ske på bostadsområdet, en omständighet som man kan ha många synpunkter på, men jag skall för vinnande av tid inte ge mig in i den diskussionen.

OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Fru talman! Det är riktigt att vi i civilutskottets betänkande nr 23 har tagit upp frågan om överlåtelsevärdena i bostadsrätten. Vår utgångspunkt har varit den att det på vissa håll har uppstått en sådan efterfrågan på bostadsrätter att enorma pengar har satts i omlopp. Huvudparten av dem som söker bostad har av ekonomiska skäl blivit utestängda från möjligheten att få en sådan.

Man kan därför tänka sig en kombination med hembudsskyldighet i samband med upplåtelse av bostadsrätter. På samma sätt som man i vissa kommuner efter den 1 juli 1980 kan besluta om vissa bostadsanvisningsom-

råden, så skulle kommunerna efter överenskommelse med t. ex. den folkrörelsebetonade bostadskooperationen kunna anvisa vissa områden med aterlämningskyldighet när avflyttning sker. Nya medlemmar i t. ex. HSB väntar på en bostad och bör då komma i fråga. Det är inga märkvärdigheter, och jag tror att det finns både kommunalfolk och folk inom bostadskooperationen som helt delar den uppfattningen.

Rolf Dahlberg kom i sitt senaste inlägg fram till att väljarna 1976 och 1979 hade varit feqa och saknat kurage. Det är alltså inte mitt konstaterande, utan ett konstaterande av moderaternas främste företrädare i civilutskottet. Jag har däremot sagt att det är mindre välbetänkt av det svenska folket att rösta fram en borgerlig regering. Nu ser vi resultatet. Huvudparten av de svenska medborgare som är beroende av en gynnsam statlig och kommunal bostadspolitik får nu vara med och betala. Regeringens och utskottsmajoritetens förslag innebär nämligen en social nedrustning. Jag vill att Rolf Dahlberg skall lägga på minnet att vi från socialdemokratiskt håll befarar att det är fråga om att överge de övergripande bostadspolitiska målen i ett längre perspektiv. I det kortare perspektivet befarar vi dessutom att det är fråga om ett bostadssocialt sammanbrott. Jag tror att de väljare som röstade fram de borgerliga regeringarna 1976 och 1979 nu inser verkningarna av en borgerlig bostadspolitik.

ROLF DAHLBERG (m) replik:

Fru talman! För att börja med Oskar Lindkvists replik och bostadsrättspriserna vill jag säga att ingen kan förneka att det finns platser där priserna har stigit. Men en framstående företrädare för HSB, den organisation som har de i särklass flesta bostadsrätterna, säger den 8 februari i år i Expressen att det inte är några överpriser på bostadsrätter. Vilka människor är det då som har råd att köpa bostadsrätter? frågar man honom. Han svarar att HSB-medlemmarna motsvarar ungefär ett tvärsnitt av befolkningen. De flesta är alldeles vanliga löntagare utan märkvärdigt höga inkomster. Det säger alltså en företrädare för HSB:s riksorganisation, och han bör ju veta vad han talar om, eftersom han arbetar med dessa fragor.

Beträffande frågan om väljarnas kurage kan inte Oskar Lindkvist förneka vad han sade i sitt inlägg – det kommer att stå i protokollet – nämligen det så oerhört avslöjande uttalandet att det var hans förhoppning att väljarna nu skulle visa kurage och fördöma den borgerliga politiken. Innebörden i det uttalandet är precis den jag sade, nämligen att väljarna vid de två senaste valen inte har haft kurage, utan varit feqa. Men det är inte i de termerna vi skall tala om väljarna.

Till Lars Henrikson vill jag säga att vi nu är i stort sett överens. Lars Henrikson anför bara att man är tveksam till om detta är rätta tidpunkten. Det gäller emellertid att få tillbaka utlånade pengar för att åter kunna sätta in dem i nyproduktionen. Därför var det kanske hög tid att lägga om systemet på denna punkt. Vi har ju en begränsad penningmängd att hantera. Riksbanksfullmäktiges bedömning var nog den riktiga.

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Fru talman! Jag upprepar att jag hoppas att väljarna har kurage att i nästa val rösta bort moderaterna ur regeringen. Jag har därmed inte sagt att väljarna är fega eller har saknat kurage. Jag tror att de flesta drar den slutsatsen att det var mindre välbetänt att stödja regeringen i tron att den skulle fortsätta att driva en social bostadspolitik.

Rolf Dahlberg sade att det finns platser där priserna på bostadsrätter har stigit. Jag skulle vilja säga att det finns platser där priserna på bostadsrätter har stigit väldigt mycket, så att bostadsrätter blivit en ganska exklusiv vara för folk i goda ekonomiska omständigheter.

Så plockade Rolf Dahlberg ur armen ett kort och påstod att en mycket framträdande företrädare för HSB har sagt att det inte är fråga om några överpriser på bostadsrätter. Jag vet nu inte vilken bedömning denne framstående HSB:ares resonemang bygger på, men en sak kan jag berätta för Rolf Dahlberg. Två eller tre dagar efter det att denna intervju var införd i tidningen förekom någon form av rättelse från sagde framträdande HSB:are beträffande just dessa frågor. Om det nu skulle inträffa att Rolf Dahlberg följer tidningarna mer än enstaka dagar, finns det alltså ett slags tillrättalagande som är värt att observera.

Jag tror att de allra flesta som kan något litet om bostadsrätter och framför allt om kooperativa bostadsrätter vet vilka enorma ansträngningar som bostadskooperationen gör för att hålla kostnaderna nere i initialskedet. Man jobbar, sliter, projekterar och gör ständiga insatser för att sänka produktionskostnaderna och göra bostadsrätterna överkomliga för allt flera.

Det kan då inte i slutändan vara ett bostadskooperativt intresse att enskilda människor plockar hem jättevinsterna på den insats som gjorts av den samlade bostadskooperationen. Det är klokt att inte läsa ut för mycket av enstaka framträdanden och uttalanden, i synnerhet som de uppenbarligen har korrigerats någon tid efteråt.

LARS HENRIKSON (s) replik:

Fru talman! Jag måste till Rolf Dahlberg säga att hans slutsats att vi nu i stort sett, som orden föll, skulle vara överens ändå måste bygga på en missuppfattning eller också på en illvillig uttolkning av vad jag har sagt. Vad jag har anfört överensstämmer exakt med vad som finns att läsa i utskottets betänkande på s. 21, där utskottsmajoriteten uttalar:

”Det finns enligt utskottets mening inte anledning för riksdagen att nu göra några bedömningar i dessa frågor från bostadspolitiska utgångspunkter.”

Jag måste säga till Rolf Dahlberg att detta är ett fantastiskt yttrande från civilutskottets majoritet. Civilutskottet har som en av sina främsta uppgifter att verka för en bostadspolitik, som har ett socialt innehåll. Men här säger majoriteten att det inför en ytterligare kostnadshöjning av den typ som finns illustrerad i utskottsbetänkandet inte finns anledning för utskottet att ha några synpunkter – och naturligtvis då inte heller för riksdagen.

De socialdemokratiska reservanternas mening finns på s. 62, och jag vill citera även detta för klarhetens skull: ”För det första kan enligt utskottets

mening starkt sätts i fråga om tillbörlig hänsyn tagits till bostadsmarknadens förhållanden. För det andra skulle det ha varit lämpligt att fatta ett eventuellt motiverat beslut att överge annuitetsprincipen vid ett tillfälle då regeringen haft möjlighet att ta hänsyn till dess effekter genom förslag beträffande bl. a. räntebidragen.”

Det är lätt att utläsa en definitiv skillnad i synen på riksbankens beslut. Det torde också herr Dahlberg, både här i kammaren och i sin egen lilla kammare, vara helt klar över.

ROLF DAHLBERG (m) replik:

Fru talman! Ibland har man tur. Jag har faktiskt med mig den rättelse som kom i tidningen två dagar efter intervjun. Och vad säger då denne HSB-direktör? Jo, han säger:

”I fredagens Expressen har jag i en intervju bl. a. uttalat att jag personligen inte tror på priskontroll av bostäder och att bostadsrätter – även i centrala Stockholm – är billigare än småhus. Mina intervjusvar är korrekta återgivna. I rubrik och ingress tillskrivs jag emellertid meningssyttringen ’Ta ut så mycket det går för bostadsrätter’.

Detta har jag inte yttrat ---.”

Jag undvek, fru talman, att citera just rubriken, men det andra som jag återgav är alltså korrekt.

Man måste ju då hålla med om det jag sade tidigare, nämligen att här finns en företrädare för HSB som sysslar med dessa frågor dagligdags och som har uttalat sig på det sätt som jag redogjorde för. Vi måste väl lita på sådana personer.

Lars Henrikson ilsknade till helt plötsligt, när jag sade att jag tyckte mig ha funnit att det föreligger en gemensam uppfattning om att någonting ändå borde göras, så att det utlånade bostadskapitalet återkommer och kan sättas in i nyproduktion. Men det var tydligen fel.

Då har vi olika uppfattningar även där. I ett tidigare inlägg sade Lars Henrikson att tidpunkten var felaktigt vald, men det är då tydligt att vi bedömer det som en riktig åtgärd att införa nya amorteringsregler, medan socialdemokraterna anser att det var felaktigt. Men då skall ni också tala om för oss: Var skall man få fram de pengar som behövs för nyproduktionen, om man binder kvar kapitalet för länge i de gamla husen?

OLLE ÖSTRAND (s):

Fru talman! I en motion har jag lagt fram förslag som rör tomträttslån och markförvärvslån.

I fråga om tomträttslån var förslaget att riksdagen skulle begära överväganden och förslag om kapitalkostnaderna för dessa lån, så att den frågan kunde bedömas parallellt med de förslag som väntas till sommaren om avgäldssystemet – förslag från tomträttskommittén.

Utskottet avstyrker enhälligt det motionsyrkandet. Ändå är jag fullt nöjd. Avstyrkandet motiveras nämligen med att utskottet fått veta att man redan i tomträttsutredningen numera tänker göra just det jag föreslagit. Redan det

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

faktum att utskottet fått den uppgiften och refererat den innebär rimligen att tomrättsutredningen nu inte kan backa ut från den avsikten. Jag får därför bara tacka för att motionens syfte i sak tillgodosetts redan innan den hann behandlas i utskottet.

När det gäller markförvärvslänen är jag inte lika nöjd. Jag hade yrkat att riksdagen skulle begära förslag om förlängda amorteringstider för markförvärvslänen – den uppläggningsen valdes för att göra det lättare att få ett resultat i huvudfrågan och inte inveckla utskottet och riksdagen i exercis om amorteringstiden skulle vara exakt så eller så lång. Nu visar det sig emellertid att utskottsmajoriteten ställt sig kallsinnig och att utskottets socialdemokrater blivit ensamma om att gå på förlängningslinjen.

Utskottsmajoriteten har i detta fall haft tydliga argumenteringssvårigheter. Den redovisar som skäl att avstyrka motionen bara att den "ansluter sig till bostadsministrernas bedömning att ytterligare överväganden om amorteringstiderna bör anstå i avvaktan på resultatet av pågående kartläggning av markvillkorets effekter". Fritt översatt till vanlig svenska betyder detta att man inte skall bry sig om problemet. Det avgörande är tydligen att om det står så eller så i propositionen, skall det förslaget till varje pris voteras igenom. Det är naturligtvis enkelt att skjuta frågan ifrån sig och hänvisa till någonting som någon gång i framtiden kommer att göras på detta område. Ingen har ens brytt sig om att förklara vad en undersökning av markvillkorets effekter kan ha för samband med kommunernas kapitalkostnader vid ett visst fastighetsköp.

Fru talman! Jag vill gärna ta ett par minuter i anspråk för att erinra om hur denna fråga tidigare har behandlats. Lånetiden var från början tio år, och amorteringsfrihet kunde medges för de två första åren av tioårsperioden. Ett förslag om förlängning av tiden avvisades med hänvisning till förslag med anledning av byggkonkurrensutredningens betänkande. Sedan kom år 1975 förslaget att amorteringstiden skulle minskas till sju år, och motivet var markvillkoret. Civilutskottet godtog detta, men friskrev sig i motiveringen för det moraliska ansvaret. Utskottet påpekade nämligen att tidsperspektivet för de kommunala förvärven förkortats endast i den meningen att markreserven kunde minskas genom markvillkoret. Påpekandet gäller självfallet att tidsperspektivet inte påverkas i det konkreta fallet.

Den som har någon kontakt med den kommunala verkligheten vet att man där ofta ställs inför konkreta situationer av denna typ: Skall vi begära förköp av den eller den fastigheten, eller skall vi diskutera köpet med säljaren? I den här situationen kalkylerar givetvis varje kommunalman på köpet. Han ser då ibland tidsperspektivet så många år fram i tiden att kommunen måste amortera alltför mycket innan den kan bygga eller bygga om. Amorteringsvillkoren motverkar på detta sätt bostadspolitiskt riktiga ingripanden.

Fru talman! Vi har här fått ännu ett exempel på att moderaternas aversion mot förköp och frivilliga kommunala köp nu har fått fotfäste i det man förr kallade mittenpartierna. Uttrycket mittenpartierna hör vi nu för tiden mer och mer sällan. Vi kanske i stället skall säga att det är de förenade markägarpartierna som slår vakt om alla möjligheter att hindra en effektiv

kommunal markpolitik. Bostadsministern står sedan i olika sammanhang glatt upp och säger, gång på gång, att det är kommunerna som har ansvaret för bostadsbyggandet. Skyll för all del inte på mig om det går snett, säger hon. Det har jag hört upprepade gånger.

Fru talman! Jag vill inte ge intrycket att bostadspolitiken står och faller med markförvärvslånen – så enkelt är det nu inte. Markförvärvslånen är dock ett utmärkt exempel på regeringens "skyll-på-kommunerna-attityd". Jag vill uppmana regeringen: Skyll gärna det mesta på kommunerna – den dag de får de rätta förutsättningarna och de inte utnyttjar dem!

Man har, kan jag säga, varit lyhörd för det principiella argumentet att det kan ta tid innan ett visst markköp leder till åtgärder och definitiv finansiering. Man har i stället sett problemet på ett annat sätt när det gäller mark inom fritidssektorn. Här har vi sedan förra året fått förbättringar just i det avseendet. Man kan få amorteringstider på ända upp till 20 år. Men bostadspolitiken för vardagen är kanske inte lika engagerande som fritidens glädjeämnen även när det gäller markförvärv och markförvärvslån. Jag tycker mig förstå av Kjell Mattssons tidigare inlägg i debatten att han i princip var med på mitt resonemang men ansåg att det knappast var någon idé att bråka om bostäderna eftersom det i alla fall finns så litet pengar att låna ut. Översatt på nytt till svenska betyder det, att ransonerade varor kan vara hur dåliga som helst – man behöver knappast ens bry sig om ifall man får vad man begär. Tvärtom, fru talman, tycker jag, att man skulle passa på att anpassa lånevillkoren till konsumenterna, i det här fallet kommunerna, när vi av helt andra skäl ligger på en låg utlåningsnivå.

Det jag nu har sagt leder fram till ett yrkande om bifall till reservation 18 till civilutskottets betänkande nr 22.

Fru talman! Den ofta skämtsamt framförda tesen att marken är grunden för allt bostadsbyggande tycker jag inte kan upprepas för ofta.

Jag vill också passa på att göra en kommentar till budgetpropositionen och utskottsbetänkandet i övrigt. Det gäller det ämne som jag tidigare hållit fram under flera års riksdagsdebatter, nämligen spekulation i mark och ytterst i mark som bebyggs med småhus eller andra typer av kapitalgivande bostäder. Utskottet har enhälligt godtagit bostadsministerns i sig logiska resonemang att det blir lättare för kommunerna att reagera om effekten i det enskilda fallet inte får karaktären av s. k. stupstock. Jag håller gärna med så långt. Det finns emellertid anledning att peka på en oklarhet. Det kan ibland vara så att kommunen inte vill att en köpare skall få överta bostadslånen ens på de i propositionen föreslagna villkoren. Kommunen kan anse att skall den här affären bli av till ett spekulationspris så får köparen helt hämta pengarna från någon annan än samhället. Det har inte, som jag ser det, gjorts klart av vare sig regeringen eller utskottet vad som skall hända om kommunen i sitt yttrande säger att köparen inte alls får överta lånen på regeringens nu föreslagna villkor. Jag har för min del utgått från att i sådant fall länsbostadsnämnden bara har att följa det kommunala yttrandet. Jag ser att bostadsministern nu lämnat kammaren. Det finns naturligtvis möjligheter för henne att vid senare tillfälle klart deklarerar sin ståndpunkt i den här

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

frågan. T. v. anser jag att den uppfattning jag nu fört till torgs är helt obestridd.

Fru talman! Jag har tidigare yrkat bifall till reservation 18 till betänkande 22. Jag vill gärna avsluta det här inlägget med att yrka bifall till samtliga reservationer som fogats till betänkandena 22 och 23.

SVEN HENRICSSON (vpk):

Fru talman! Redan i arbetarrörelsens efterkrigsprogram framfördes krav på ett samhälleligt markägande som en av förutsättningarna för en socialt inriktad bostadspolitik. Förväntningarna på 1947 års byggnadslagstiftning var i detta avseende stora, men tyvärr blev de inte infriade. Efter hand har samhället ökat sitt ansvar och vidgat sina befogenheter, men de förändringar som skett har inte löst frågan om kommunernas möjligheter att föra en aktiv markpolitik och därmed driva tillbaka privatbyggmästare, byggnadsmaterialproduktionens monopolföretag och affärsbankerna. Privata bygg- och finansintressen har utan större hinder kunnat engagera sig i exploaterings- och planeringsområden i allians med bygg- och finansintressen och inte sällan med hjälp av statliga lån.

Från vänsterpartiet kommunisternas sida anser vi att enskilda ekonomiska vinstintressen måste brytas, och det gäller då i hög grad frågan om marken. Med andra ord: markspekulation och profitintressen måste vika till förmån för en socialt inriktad mark- och bostadspolitik. Därför vänder vi oss bestämt mot att regeringen nu, med hänvisning till det statsfinansiella läget, föreslår en minskning av ramen för lån till kommunala markförvärv från 210 till 100 milj. kr. Kommunerna, vilkas uppgifter för olika former av social service ständigt växer, har en hårt pressad ekonomi. Redan i dagsläget tvingas kommunerna avstå från behövliga markköp av finansiella skäl. Det är ett förhållande som i sin tur leder till sämre förutsättningar för en socialt inriktad bostadspolitik. Vi återkommer därför i motion 332 änyo till förslaget om att markförvärvslånen skall göras gynnsammare genom en femårig amorteringsfrihet och en tioårig amorteringstid därefter. Även bostadsstyrelsen anser nu liksom tidigare att amorteringstiden behöver avsevärt förlängas och betalningsramen vidgas. Det är helt enkelt nödvändigt om kommunerna skall kunna fullfölja intentionerna bakom markvillkoret.

Eftersom den i vår motion föreslagna förbättringen av villkoren skulle medföra en ökad efterfrågan på lånemedel föreslår vi i konsekvens härmed att beslutsramen höjs till 300 milj. kr. och att ramen bör få tas i anspråk för beslut om lån till mark för turism och rekreation med 50 milj. kr. Det sistnämnda innebär att möjligheterna ökar att motverka den tilltagande spekulatjonen i fritidsmark bl. a. i fjällkommunerna.

I nära samband med frågan om samhällets markägande ligger frågan om tomträttsinstitutets möjligheter, som vpk aktualiserat i motion 401. Kommunerna måste förhindras att göra sig av med kollektivt ägd mark, samtidigt som de ges ökade möjligheter att förvärva mark och tillämpa tomträtt vid alla markupplåtelse. Klara ekonomiska och praktiska fördelar följer med detta, samtidigt som planeringen och miljöintresset bättre kan beaktas. Den år 1976

Ondsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

tillsatta tomträttskommittén har ännu inte lämnat något förslag. Kommittén kommer av allt att döma att inskränka sitt arbete till reglerna för omprövning av tomträttsavgäld samt avgäldsperiodens längd och uppsägning. Det är naturligtvis viktigt att dessa problem kartläggs och att förslag till förbättringar läggs fram – det är vi på det klara med – men vi menar att det är ännu viktigare att ta itu med de problem som försvårar en tillämpning och utökning av tomträdden. De statliga tomträttslånerna bör enligt vpk:s mening förändras och förbättras enligt följande:

1. Låneunderlaget utökas från 95 till 100 %.
2. Tiden för amorteringsfriheten förlängs från 10 till 20 år.
3. Amorteringstiden förlängs från 40 till 60 år.
4. Subventioner av räntan på tomträttslån bör ligga på samma nivå som gäller för statliga bostadslån.
5. Snabbare utbetalning av tomträttslånerna bör genomföras, så att den närmare ansluter till tidpunkten för kommunernas kostnader för markexploateringen.

Vi anser att dessa krav måste tillgodoses om tomträttsens alla fördelar på ett riktigt sätt skall kunna tillvaratas. Det är alltså fråga om att kommunernas medel måste förstärkas för att de i hela samhällets intresse skall kunna främja en socialt inriktad bostads- och markpolitik.

Fru talman! Jag övergår nu till att något kommentera vpk:s förslag i motionerna 331 och 403 om underhållslån och hyresförlustlån.

Vad gäller de förstnämnda – underhållslånen – framgår av civilutskottets betänkande att hyresnivån kunnat sänkas med drygt 7 kr. per m² bostadsyta. Det är alltså en bekräftelse på resultatet av underhållslånen. Omvänt betyder det att ett borttagande av underhållslånen i enlighet med budgetpropositionens förslag tvingar många bostadsföretag till hyreshöjningar på mellan 50 och 100 kr. per månad. Samtidigt måste man ta i beaktande att dessa bostadsföretag skall börja betala amorteringar och ränta på de lån som tagits 1979 och 1980 i syfte att klara av underhållet.

Vpk har därför föreslagit att de s. k. underhållslånen skall bibehållas även för åren 1981 och 1982.

Bostadsminister Birgit Friggebo gjorde nyss gällande att vpk inte tar något ansvar, att vi bara kommer med förslag som innebär utgifter som det inte finns någon täckning för. För den som vill närmare studera saken finns det i själva verket en fullständig redogörelse för hur vi har täckning för våra förslag. Men om man gör om våra förslag som avser en längre tid – t. ex. de fall där vi föreslagit ett genomförande på en tioårsperiod – så att de skall finansieras samma år innebär det naturligtvis orimligt stora kostnader. Vi har ett ansvar främst för hyresgästernas finanser och även för alla bostadsbehövandes finanser. Men då skall vi komma ihåg att vi lever i en tid då den ekonomiska situationen är ytterst pressad för de människor som det här är fråga om.

Konsekvenserna blir i stort sett desamma av underhållslånen som av en avveckling av hyresförlustlånerna som regeringen föreslagit. Det innebär att lånen avvecklas i och med 1980 års utgång. Men det finns alltså – och man

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

har härifrån talarstolen gett exempel på det – ett betydande antal outhyrda lägenheter. Alternativet till att klara det här med lån är att dagens och morgondagens hyresgäster får ta kostnaderna för outhyrda lägenheter. Det drabbar då sådana hyresgäster, bostadsföretag och kommuner som redan har stora svårigheter. Problemet med outhyrda lägenheter kvarstår för många kommuner som ofta råkat i oförutsebara svårigheter. Låt mig ta ett exempel: I Timrå kommun, där man nu planerar att lägga ned – eller strukturomvandla, som det så vackert heter – verksamheter och där man alltså kommer att förlora arbetsmöjligheter för några hundra människor, har man redan satt i gång med bostadsbyggnadsprojekt som gäller ett stort antal lägenheter med förväntningar om att hyresgäster skall finnas. Vad inträffar nu när arbetsmarknaden snabbt och på ett dramatiskt sätt försämras? Självfallet blir det mycket svårt för kommunen att klara den situationen. Det är för att lösa dessa problem som man infört lånen.

Bostadsministern säger här – och har även anfört det i budgetpropositionen – att dessa svårigheter på kort sikt kan få sin lösning genom att boendemiljön förbättras och genom att man uttalar fromma förhoppningar om ökade skatteutjämningsbidrag. Men vi ifrågasätter verkligen om det är realistiskt.

Bostadsministern talade nyss om att vpk inte beaktar verkligheten. Men verkligheten är ju just den som jag nyss har försökt att beskriva i t. ex. fallet med en enskild kommun. De statsfinansiella problemen är naturligtvis en verklighet som regeringen har att brottas med. Man upplever dem som stora problem. Men vad jag vill betona är de besvärliga finansiella problem som många familjer i dag har när det gäller att klara hyreskostnader och andra kostnader som sammanhänger med kravet på att man skall kunna leva. Därför föreslår också vårt parti att hyresförlustlånen skall bibehållas och att de allmännyttiga bostadsföretagen skall få fortsätta att disponera dessa lån för de hyresförluster som uppkommer efter 1980. Regeringens förslag om att man skall upphöra med de här lånen – både hyresförlust- och underhållslånen – har skapat verkligt stor oro bland hyresgäster och bostadsföretag. Nyligen, bara för några dagar sedan, avhöll de allmännyttiga bostadsföretagen i SABO:s regi ett krismöte. Därvid påpekades bl. a. att de från statsmakterna signalerade besluten om upphörande av såväl underhållslån som stöd till outhyrda lägenheter är ägnade att höja hyrorna. Detta sker f. ö. samtidigt som riksbanken med regeringens goda minne aviserar avkortade amorteringstider för bottenlån. Man skall också komplettera bilden med de höjda oljepriserna och den allmänt stigande prisnivån, som förstärker tendenserna också när det gäller höjningen av bostadskostnaderna.

Man måste alltså räkna med att alla dessa ökade kostnader knappast kan medverka till ett ökat bostadsbyggande. Jag nämnde Timrå som exempel, men också för en rad andra platser gäller att de ständiga kostnadsökningarna vad avser boendet verkar återhållande på byggnadsaktiviteten. Tendenserna till växande överkostnader för byggandet i de mindre orterna ute i landet – ett förhållande som bl. a. har påtalats av Nils-Olof Gustafsson i motion 1007 och som också jag vill stryka under – kommer att ytterligare förstärkas. Och hur

kommer det att gå för de kommuner ute i mer perifera områden som brottas med dessa problem, som när de kalkylerar får kvadratmeterpriser på över 300 kr.? De kommer naturligtvis att tvingas ompröva sina planer, i varje fall på flerfamiljshus. Det drabbar då sysselsättningen och det drabbar de människor som alltjämt bor dåligt och önskar en ny bostad.

Allt det här kan inte rimligen stå i samklang med de från regeringshåll ofta uttalade förhoppningarna om ett ökat bostadsbyggande.

Fru talman! Jag vill med det sagda yrka bifall till vpk-motionerna 1979/80:331, 332, 401 och 403 och i övrigt instämna i det yrkande som framställts av Tore Claeson.

KERSTIN EKMAN (fp):

Fru talman! Riksdagen kommer om en stund att – i enighet mellan socialdemokrater, liberaler och övriga regeringspartier – avslå ett drygt halvdussin kommunistmotioner. Om sådana brukar man med rätta säga att de ofta innehåller kostnadskrävande överbud utan täckning i den ekonomiska verkligheten. Här har i dag talats om avklädning av vpk.

Jag skall inte uppehålla kammaren med någon detaljerad genomgång av de kostnadskrävande saker vpk föreslagit i sina bostadspolitiska motioner, men jag vill ändå säga att det kan vara lämpligt att då och då ägna litet uppmärksamhet åt detaljer i kommunistiska förslag. Det är nämligen på det sättet som ihärligheten i den kommunistiska missnöjespolitiken särskilt tydligt kan demonstreras.

Fru talman! I civilutskottets betänkande behandlas en motion med ett krav som på några korta rader säger allt om vpk:s sätt att utforma sin politik.

I motion 1553, undertecknad av Lars Werner och hela den övriga partiledningen i vpk, finns ett slags aktionsprogram i sju punkter som sägs vara ett "första steg på vägen" mot en ny och bättre bostadspolitik.

I en punkt står det att man vill att "prissänkningar på olja för bostadsuppvärmning genomförs".

Vi skall ha klart för oss att vi inte annat än i undantagsfall kan prisreglera oss till ett lägre oljepris. Under 1979 med dess oro på den s. k. spotmarknaden kunde regeringen genom prisregleringar spara ett par miljarder åt folkhushållet, bl. a. åt hyresgästerna. Att oljebolag och en del oppositionspolitiker skrek i högan sky fick man stå ut med.

Men på det hela taget är det så att priset på den olja vi värmer våra bostäder med bestäms på världsmarknaden, och det bestäms i dominerande och ökande utsträckning av oljeproducentkartellen OPEC.

Inte ens sambandet mellan OPEC-ländernas prishöjningar och våra bostadskostnader kan vpk erkänna som ett faktum. I en annan motion, som har nära samband med den punkt i motion 1553 jag tagit upp, nämligen motion 566, betecknas OPEC-ländernas storvinster som något "som västvärldens nyhetsbyråer stundom försöker förespegla oss". I den motionen ses oljekostnaderna som ett resultat av två saker – oljebolagens vinster och de skatter som Sveriges riksdag fattar beslut om.

Oavsett hur vi organiserar vår oljeimport kan vi inte i påtaglig utsträckning

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

sänka hyrorna genom lägre importpriser på olja. Svenska bolag som Svenska Petroleum, OK och Nynäs köper också sin olja på en marknad, vars prisnivå bestäms av OPEC-länderna.

Nej, den enda praktiska möjligheten att genomföra det som vpk föreslår i sin motion, det är just att inte beskatta oljan i samma utsträckning som vi gör nu. I riksdagen råder annars en bred enighet om att det är angeläget att oljan beskattas och beskattas högt, av energipolitiska skäl. Detta är ett nödvändigt och verksamt medel för att minska vårt oljeberoende. Den som – i likhet med kommunisterna – föreslår att vi skall sänka priset på eldningsolja i hyressänkande syfte, den personen gör ingenting annat än att försöka inbilla människor att det är möjligt för oss att undvika de stigande oljeprisernas verkningar genom vad som i praktiken är subventioner av eldningsolja. För subventioner av eldningsolja är vad det handlar om, när man genom att dra medel från statsbudgeten, som annars skulle ha funnits där, vill få sänkta priser på eldningsoljemarknaden.

Att det är denna subventionspolitik via otillräckliga skatter som vpk i själva verket förordar visas också av att detta parti så sent som i höstas motsatte sig en energiskattehöjning om ungefär 3 miljarder kronor.

Det är förslag av den här arten – sådana som saknar varje kontakt med den ekonomiska och energipolitiska verkligheten – som gör att människor inte kan ta den kommunistiska politiken på allvar. Uppläggningsen av vpk:s politik framstår med förödande tydlighet: hämingslösa överbud innan det kommunistiska systemet har genomförts och en helt annan politik – en politik som man inte talar så mycket om – i de fall då man lyckas införa sitt samhällssystem.

Men vpk-förslaget om att subventionera eldningsoljan lades fram mitt under folkomröstningskampanjen om kärnkraften, mitt under en stor energipolitisk debatt, där kommunisterna hela tiden försökte framstå som anhängare av energisparande, ja, t. o. m. ett minskat oljeberoende, även om deras politik ju innebar motsatsen.

Det är en vanlig uppfattning att vpk varit mera intresserat av kärnkrafts-anhängarna än av själva kärnkraften. De som uppfattat vpk:s agerande i energipolitiken på detta vis har närmast sett kommunistpartiet som ett slags kärnkraftsmotståndets parasiter – några som deltagit för att gynna sina egna syften.

Den motion jag här har pekat på – en motion som dess värre inte lyftes fram och spelade en stor roll i folkomröstningskampanjen – säger oss att vi nog skall se på vpk:s energipolitik med samma kritiska blick som vi brukar betrakta andra överbud från kommunisterna med.

Ett parti som – till råga på allt mitt under folkomröstningskampanjen – har fräckheten att lägga fram ett förslag om skattesubventioner på eldningsolja, det partiet förtjänar inte att tas på allvar i någon energipolitisk debatt, och inte heller i någon annan debatt, t. ex. den vi haft här i dag om hur vi skall kunna begränsa bostadskostnaderna.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall försöka fortsätta där jag slutade efter min hostattack förut. Men jag skulle först till Kerstin Ekman vilja säga att hennes anförande var det mest ovederhäftiga och fräcka inlägg jag har hört på länge här i kammaren.

Jag skall avsluta den här debatten genom att tala litet om kollektivhus.

Under en lång rad av år har privatiseringen i boendet ökat. Det är ett märkligt förhållande, eftersom samhällsutvecklingen i övrigt samtidigt gått i direkt motsatt riktning. Familjestrukturen har ändrats, kvinnornas förvärvsbenägenhet har ökat starkt – så starkt att över 70 % av kvinnorna med småbarn nu förvärvsarbetar. Samtidigt med denna privatisering av bostaden har miljön kring bostäderna utarmats, och det finns inte några människor kvar i bostadsområdenas gemensamma miljöer.

Privatiseringen har haft ett starkt stöd i reklam och marknadsföring, och det finns stora ekonomiska intressen bakom detta. Privatiseringen gör inte bara människor till beroende konsumenter, utan den får också en rad andra följder: Barn växer upp i små hushåll, ofta utan syskon och utan andra vuxna att ha som kontakt och förebild än sina egna föräldrar och de personer de möter i dagis och skolan. De får inga fungerande modeller för samarbete över familjegränser och för hur människor umgås och löser konflikter i vardagslivet. Gamla människor har inte möjlighet att få stöd och hjälp med enkla vardagsproblem av sina grannar, utan blir i stället beroende av hjälp från kommunen långt innan de skulle behöva ha det. Många familjer, främst barnfamiljer, måste ägna mycket tid åt att klara av det dagliga hushållsarbetet och andra vardagsproblem.

I utredningen Kvinnors arbete av jämställdhetskommittén visas hur mycket förvärvsarbetande kvinnor arbetar i hemmet. I familjer där båda heltidsarbetar arbetar kvinnorna 20 timmar eller mer i hushållet, och ju fler barn, desto mer arbete lägger som regel kvinnan ner på hemmet. Det finns också exempel på familjer där båda heltidsarbetar och där kvinnor arbetar 40 timmar eller mer i hushållet. I denna undersökning redovisas också att männen tar mycket liten del i hushållsarbetet.

Bostaden och bostadsområdets utformning betyder väldigt mycket för kvinnors liv och valmöjligheter.

Men den miljö vi har i dag är inte byggd för att underlätta gemenskap och gemensamt ansvarstagande. Vi behöver förändra vår närmiljö. Det behövs nya livsformer och man behöver bryta med det traditionella livsmönstret och den allt starkare privatiseringen av vardagslivet.

Samhällets konstruktion har i stort sett varit opåverkad av kvinnor. Samhällsbyggarna har byggt på ett produktionsperspektiv och bortsett från reproduktionen. Man talar, när man diskuterar bostadspolitik, om antal lägenheter, om trångboddhet och om ökad materiell standard och service, men man talar inte mycket om kontakt och sociala funktioner i boendet. Det

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

sociala programmet för bostadspolitiken saknas.

Privatiseringen i boendet förstärks också av att hushållen har blivit allt mindre. De flesta hushåll består bara av en eller två personer.

Det är fortfarande så att över hälften av alla människor tillbringar huvuddelen av sin tid i bostadsområdet eller i dess närhet. Det är förstås ofta barn, ungdomar, arbetslösa människor, deltidsarbetande och pensionärer. Men för dem finns det inga alternativ – det finns bara en dominerande boendeform i dag, och det är den privata bostaden utan gemensamma utrymmen.

Det är viktigt att samhället satsar på ett brett experimentbyggande. Experimentbyggandet av nya former av bostäder med både privata och gemensamma utrymmen måste genomföras i varje kommun. Utan förebilder i verkligheten och utan exempel och alternativ har människorna många gånger svårt att diskutera och kräva något annat än det som bostadsmarknaden i dag kan erbjuda dem.

En undersökning i Stockholms stad visar att inte mindre än 9 % av befolkningen skulle vilja bo på ett annorlunda sätt, kollektivt.

För att olika kollektiva boendeformer skall kunna byggas upp och fungera behövs förändringar i finansieringsvillkor och i lagstiftning, så att bl. a. boendeflyttandet och rätten till de gemensamma lokalerna säkras. En satsning på ett omfattande kollektivhusbyggande – som måste komma förr eller senare, med den ändrade samhällsstruktur som vi har – skulle ha många fördelar. Det kan medverka till att bryta anonymiteten i boendet och öka gemenskapen. Kollektiva boendeformer bidrar också till att minska slöseriet med energi och andra resurser genom att lokaler och utrustning utnyttjas bättre. Kollektiva boendeformer gör det möjligt för gamla och handikappade att få hjälp och stöd där de bor och främjar på så sätt en integrering. Kollektiva boendeformer gör också att människor kan samverka kring hushållsarbetet och på så sätt minska belastningen, särskilt på kvinnorna. Antalet småhushåll och pensionärshushåll beräknas öka från 1,7 miljoner 1970 till 2,2 miljoner 1985. De senaste årens småhussatsning är inte något alternativ för småhushållen eller för de äldre.

Allt fler människor uppnår i dag en hög ålder. På läkarstämman i december 1979 om äldrevården konstaterades att bara 5 % av de människor som är över 65 år har åldersdemens. Det är en förvånande låg siffra, och den ställer också krav på kommunerna och landstingen att planera för bostäder som passar för de äldre.

Jag sade tidigare att de äldre ofta känner sig ensamma och isolerade och upplever brist på gemenskap. För de äldre skulle just satsningen på gemensamhetsboende i olika former få stor betydelse. Flergenerationsboende är i alla aspekter bra för alla människor.

I vpk-motionen 1881 säger vi att ålderssegregeringen i boendet måste brytas och att kollektiva bostadslösningar som rymmer alla åldrar bör stödjas. Vpk anser inte att institutionsvården av friska äldre skall öka. Lösningen på lång sikt måste i stället vara en minskad ålderssegregering i alla bostadsområden och kollektiva bostadslösningar, som underlättar för

människor i de högre åldrarna att kunna bo kvar i sitt eget hem så länge det är möjligt.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till motionerna 402, 1881 och 584.

TORÉ CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag skall inte initiera någon ny debatt, inte heller kommentera något av det som Kerstin Ekman sade beträffande bl. a. energipolitiken. I sin iver att komma åt kommunisterna och att söka profilera sig, på ett sätt som det i sig är väl förståeligt att man inom folkpartiet tycker sig behöva, har emellertid Kerstin Ekman råkat ut för det misstaget att hon försökt bevisa mer än vad det finns täckning för.

Hon ville göra gällande att vi under folkomröstningskampanjen hade fört in ett visst resonemang beträffande oljepriserna. Eftersom det bara gäller några rader skall jag citera det uttalande som det är fråga om och som jag fällde i en interpellationsdebatt med bostadsministern. Jag framhöll därvid följande:

”Beträffande oljediskussionen säger Birgit Friggebo: Kom då med något förslag! Jag skall ge bostadsministern och regeringen ett förslag: Subventionera priset på den olja som går till bostadsuppvärmning! Då når man nämligen den effekt som är viktigast att nå, om man vill medverka till att pressa ned boendekostnaderna.”

Den diskussion som det då gällde avsåg på vilket sätt man skulle få stopp för hyreshöjningar och pressa ned bostadskostnaderna, herr talman.

KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Jag vill bara först svara Inga Lantz, som inledningsvis sade något till mig. Jag tycker inte att det är oförskämt och ovederhäftigt att man först lyfter fram ett avsnitt ur en vpk-motion och sedan ställer det mot det som samma parti sade i sin agitation under en folkomröstningskampanj – för att bevisa att partiet sade olika saker i dessa två skilda sammanhang.

TORÉ CLAESON (vpk):

Herr talman! Försök, snälla Kerstin Ekman, höra på vad jag säger! Detta har vi inte tagit upp i en folkomröstningskampanj utan i en interpellationsdebatt här i riksdagen om bostadsfrågor.

Överläggningen var härmed avslutad.

Civilutskottets betänkande 22

TALMANNEN: Utskottets hemställan företas till avgörande momentvis. Motiveringsreservationerna 1 och 3 är inte knutna till några moment i utskottets hemställan. Därför kommer reservation 1 att upptas till avgörande före mom. 1 och reservation 3 mellan mom. 3 och 4.

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Bostadsinstitutens utlåningsvillkor

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels den i reservation 1 av Oskar Lindkvist m. fl. anförda motiveringen och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oskar Lindkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner civilutskottets motivering i betänkande 22 såvitt avser Bostadsinstitutens utlåningsvillkor röstar ja.
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren godkänt den i reservation 1 av Oskar Lindkvist m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 157

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 2 av Oskar Lindkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oskar Lindkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 1 röstar ja.
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 2 av Oskar Lindkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 157

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1553 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 1553 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 298
Nej - 17

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Byggnadspriserna

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels den i reservation 3 av Oskar Lindkvist m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oskar Lindkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner civilutskottets motivering i betänkande 22 såvitt avser Byggnadspriserna röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren godkänt den i reservation 3 av Oskar Lindkvist m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 157

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1553 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 1553 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 297

Nej - 18

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 4 av Oskar Lindkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oskar Lindkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 5 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 4 av Oskar Lindkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158

Nej - 157

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 5 av Oskar Lindkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oskar Lindkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 6 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 5 av Oskar Lindkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158

Nej - 157

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 331 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 331 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 296

Nej – 19

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 6 av Oskar Lindkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oskar Lindkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 8 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 6 av Oskar Lindkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 158

Nej – 157

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservation 7 av Oskar Lindkvist m. fl. samt 3:o) motion 1553 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Oskar Lindkvist begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Tore Claeson begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition.

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 9 antar reservation 7 av Oskar Lindkvist m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit motion 1553 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 146
Nej – 17
Avstår – 152

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 7 av Oskar Lindkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 158
Nej – 157

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1553 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1553 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 298
Nej – 17

Mom. 11-14

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 8 av Oskar Lindkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oskar Lindkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 15 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 8 av Oskar Lindkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158

Nej - 157

Mom. 16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1553 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 16 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1553 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 298

Nej - 17

Mom. 17

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservation 9 av Oskar Lindkvist m. fl. samt 3:o) motion 1553 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Oskar Lindkvist begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositioner

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

Vissa anslag till bostadsbyggande m. m.

nerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Tore Claeson begärt votering beträffande kontrapropositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 17 antar reservation 9 av Oskar Lindkvist m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit motion 1553 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 148
Nej – 17
Avstår – 149

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 17 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 9 av Oskar Lindkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 158
Nej – 157

Mom. 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 584 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 18 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 584 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 298
Nej - 17

Mom. 19

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 10 av Oskar Lindkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oskar Lindkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 19 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 10 av Oskar Lindkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 160
Nej - 155

Mom. 20

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1881 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 21 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 1881 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 297
Nej - 17
Avstår - 1

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Mom. 22

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna 584 och 1881 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 22 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna 584 och 1881 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 298

Nej – 17

Mom. 23

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 24

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1553 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 24 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1553 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 298

Nej – 17

Mom. 25

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 11 av Oskar Lindkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oskar Lindkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 25 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 11 av Oskar Lindkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 158
Nej – 157

Mom. 26

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 12 av Oskar Lindkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oskar Lindkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 26 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 12 av Oskar Lindkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 158
Nej – 157

Mom. 27–30

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 31

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 13 av Oskar Lindkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oskar Lindkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 31 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 13 av Oskar Lindkvist m. fl.

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158

Nej - 157

Mom. 32

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservation 14 av Oskar Lindkvist m. fl. samt 3:o) motion 403 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Oskar Lindkvist begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Tore Claeson begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 32 antar reservation 14 av Oskar Lindkvist m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motion 403 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 152

Nej - 17

Avstår - 146

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 32 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 14 av Oskar Lindkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158

Nej - 157

Mom. 33–40

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 41

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 15 av Oskar Lindkvist m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oskar Lindkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 41 med godkännande av utskottets motivering röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 15 av Oskar Lindkvist m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 158
Nej – 157

Mom. 42–44

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 45

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 16 av Oskar Lindkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oskar Lindkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 45 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservation 16 av Oskar Lindkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 158
Nej – 157

Nr 121

Ondsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Mom. 46

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 47

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 584 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 47 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 584 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 297

Nej - 17

Mom. 48

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 17 av Oskar Lindkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oskar Lindkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 48 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 17 av Oskar Lindkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158

Nej - 157

Mom. 49

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o) reservation 18 av Oskar Lindkvist m. fl. samt 3:o) motion 332 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Oskar Lindkvist begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositioner

nerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Tore Claeson begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 49 antar reservation 18 av Oskar Lindkvist m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motion 332 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147
Nej - 17
Avstår - 150

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 49 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 18 av Oskar Lindkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 157

Mom. 50

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 332 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 51

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 401 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Mom. 52

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 401 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 52 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 401 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 298

Nej - 17

Mom. 53-55

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 56

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 402 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 56 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 402 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 298

Nej - 17

Mom. 57 och 58

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Civilutskottets betänkande 23

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan. 2:o) reservation 1 av Oskar Lindkvist m. fl. samt 3:o) motion 1519 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Oskar Lindkvist begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Tore Claeson begärt votering beträffande kontrapropositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkande 23 mom. 1 antar reservation 1 av Oskar Lindkvist m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit motion 1519 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147
Nej - 17
Avstår - 148

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 23 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 1 av Oskar Lindkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 157

Mom. 2

TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag till
bostadsbyggande
m. m.*

Hemställan

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels hemställan i motion 1519 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 23 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit hemställan i motion 1519 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 298

Nej - 17

Motiveringen

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels den i reservation 2 av Oskar Lindkvist m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oskar Lindkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner civilutskottets motivering i betänkande 23 beträffande mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt den i reservation 2 av Oskar Lindkvist m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oskar Lindkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158

Nej - 157

§ 8 På förslag av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 9 Anmäldes och bordlades

Proposition

1979/80:171 om nordiska ministerrådets allmänna budget för år 1981
m. m.

§ 10 Anmälades och bordlades

Motionerna

1979/80:1967 av *Allan Ekström m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:119 om preskriptionslag, m. m.

1979/80:1968 av *Lars Werner m. fl.*

1979/80:1969 av *Åke Wictorsson m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:122 om ordningsvakter och bevakningsföretag

1979/80:1970 av *Nils-Olof Grönhagen m. fl.*

1979/80:1971 av *Sven Lindberg m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1979/80

1979/80:1972 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:142 om vissa taxifrågor

1979/80:1973 av *Bertil Hansson m. fl.*

1979/80:1974 av *Arne Lindberg m. fl.*

1979/80:1975 av *Christina Rogestam m. fl.*

1979/80:1976 av *Evert Svensson m. fl.*

1979/80:1977 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:152 om vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.

1979/80:1978 av *Rune Torwald och Christina Rogestam*

med anledning av proposition 1979/80:165 om vissa varvsfrågor, m. m.

1979/80:1979 av *Björn Molin m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:166 om sjöfartspolitikerna m. m.

§ 11 Anmälan av interpellation

Anmälades och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 16 april

1979/80:179 av *Carl-Henrik Hermansson* (vpk) till statsministern om marknadsföringen av värmereaktorer:

På valsedlarna från linje 1 och linje 2 talades om "högst tolv kärnkraftverk". Partierna bakom linje 2 angav i sin s. k. avvecklingsplan att någon utbyggnad av värmereaktorer inte skall få förekomma. Centerpartiet och

Nr 121

Onsdagen den

16 april 1980

Anmälan av interpellation

vpk har givit uttryck för samma uppfattning. Fyra av fem riksdagspartier och två av tre regeringspartier har alltså klart sagt ifrån att man inte kommer att acceptera någon utbyggnad av värmereaktorer.

Trots det klara politiska läget i denna fråga fortsätter halvstatliga Asea-Atom att aktivt marknadsföra värmereaktorn Secure i Sverige. Företagets åtgärder och direktionsens uttalande till svenska massmedia har väckt stor oro hos många människor, som med rätta uppfattat utfallet av folkomröstningen som ett "förbud" mot värmereaktorer.

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsminister Fälldin:

Är regeringen beredd att ge de statliga representanterna i Asea-Atoms styrelse sådana direktiv att företagets marknadsföring av värmereaktorer i Sverige upphör?

§ 12 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 16 april

1979/80:428 av *John Andersson* (vpk) till arbetsmarknadsministern om statsbidragen till de allmännyttiga organisationerna:

Den 27 mars behandlade riksdagen bl. a. motion 1471 av Eivor Marklund om bidrag med 100 % till de allmännyttiga organisationerna för anställda med lönebidrag.

Anledningen till motionen var farhågorna för att de allmännyttiga organisationerna inte skulle klara av den löneandel som lades på dem. Arbetsmarknadsutskottet betonade att regeringen direkt bör följa utvecklingen och om den skulle ge anledning därtill lägga fram erforderliga förslag så att inte syftet med reformen – att skapa fler arbetstillfällen för handikappade och att förbättra det nuvarande arkivarbetets status – förfelas.

Motionens farhågor verkar tyvärr bli besannade. Enligt tidningsuppgifter hotas enbart i Västerbotten 350 arkivarbetare av uppsägning den 1 juli i år. Anledningen är att de allmännyttiga organisationerna icke anser sig klara av sin löneandel.

Med detta som bakgrund vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

Är arbetsmarknadsministern beredd att vidta erforderliga åtgärder enligt vad utskottet anförde?

1979/80:429 av *Billy Eriksson* (vpk) till statsrådet Karin Andersson om invandrarnas medverkan i folkomröstningen om kärnkraften:

50 % av landets utländska medborgare, som normalt enbart har rösträtt i kommunal- och landstingsval, deltog – enligt preliminära uppgifter – i omröstningen om kärnkraft. Med tanke på den korta tid de olika linjerna,

partierna och myndigheterna hade på sig att komma med information och att invandrarnas egna organisationer inte fick anslag till att arrangera sammankomster om energifrågan måste resultatet anses positivt. Bland invandrarna var det således samma procentuella deltagande som vid kommunal- och landstingsvalet 1979, medan det totala antalet röstande var 15 % lägre i folkomröstningen jämfört med valet 1979.

Orsaken till invandrarnas relativt höga deltagande är förmodligen att dessa för första gången fått delta i en riksomfattande omröstning. Därför är det särskilt angeläget att en ordentlig utvärdering av invandrarnas medverkan i folkomröstningen kommer till stånd.

Med hänvisning till vad som anförts vill jag fråga statsrådet Karin Andersson:

Är regeringen beredd att ta några initiativ som leder till en utvärdering av invandrarnas medverkan i folkomröstningen om kärnkraften?

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 18.05.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 121

Onsdagen den
16 april 1980

---

*Meddelande om
frågor*